

INSTITUTE OF LANGUAGE AFTER H. ACHARYAN

**ISSUES ON THE
ARMENIAN LANGUAGE
HISTORY**

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА ИМЕНИ Р. АЧАРЯНА

**ВОПРОСЫ
ИСТОРИИ АРМЯНСКОГО
ЯЗЫКА**

Yerevan - 2020

Երևան – 2020

ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

IV

ԵՐԵՎԱՆ-2020

ՀՏԴ 811.19(091)

ԳՄԴ 81.2-03

Հ 282

Գիրքը հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ հայագիտական ուսումնասիրությունները
ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի օժանդակությամբ:

Գիրքը հրատարակության է երաշխավորել
ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի
գիտական խորհուրդը:

Պատասխանատու խմբագիր

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր
Վ. Լ. Կատվայան

Գրախոսներ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

Ա. Ե. Սարգսյան

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու

Ն. Մ. Սիմոնյան

Հայոց լեզվի պատմության հարցեր. - Եր.: ՀՀ ԳԱԱ
Հ 282 Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ
2020.

Հատոր IV. - 300 էջ:

Գիրքը ընդգրկում է լեզվի զարգացման տարբեր փուլերում հայերենի բառային
կազմի և քերականական կառուցվածքի փոփոխություններին ու դրանց
օրինաչափություններին, հայերենի և այլ լեզուների բառապաշարային
աղերսներին, գրաբարի բառապաշարին, օտար և բնիկ շերտերի
հարաբերակցությանը, փոխառյալ բառերի գործառական
յուրահատկություններին նվիրված հետազոտություններ: Նախատեսվում է
հայոց լեզվի պատմությամբ հետաքրքրվողների համար:

ՀՏԴ 811.19(091)

ԳՄԴ 81.2-03

ISBN 978-9939-9235-5-0

© ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, 2020

ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՎԱՅՈՒԻ «ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑԻ»
ՀԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդու անվանադիր լինելը որպես նրա բացառիկ կոչում հիշատակվում է Մուրբ Գրքի առաջին իսկ էջերում: Վաղ միջնադարյան հայ քերականները, միայնաց կրկնելով, համոզմունք են հայտնել, որ ի սկզբանե անունները դրվել են ըստ իրերի բնույթի¹: Մրանով է բացատրվել նաև հասարակ և հատուկ անունների տարբերությունը: Նկատելի է նաև, որ հարցի քննարկման ժամանակ շատ հաճախ միախառնվել են փիլիսոփայական և քերականական մոտեցումները²: Այսպիսի համադրում կա նաև Գրիգոր Տաթևացու վերլուծություններում, որտեղ «բան», «անուն», «ստորաստութիւն» հասկացությունները և՛ գոյական են. անուն ու ենթակա, և՛ դատողություն. ստորոգյալ ու բայ:

Հասարակ և հատուկ անունների Տաթևացու մեկնաբանության մեջ նույնպես առկա է փիլիսոփայական և քերականական մոտեցումների համադրումը. «...գոյացութիւն՝ է ունօղ բնութեան կամ ներքոյ կացեալ բնութեան, որպէս մարդ: ...իսկ **անձն** է՝ զանազանեալն հանդերձ բացորոշ յատկութեամբ, որպէս Պետրոս»³, որտեղ, ըստ էության «գոյացութիւն»-ը նույնացվում է հասարակ գոյականի, իսկ «անձ»-ը՝ հատուկ

¹ Տե՛ս, **Գ. Ջահուկյան**, *Քերականական և ուղղագրական աշխատությունները հին և միջնադարյան Հայաստանում*, Եր. 1954թ.:

² Նույն տեղը:

³ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք որ կոչի Ոսկեփորիկ*. Կ.Պոլիս, 1746, էջ 472:

գոյականին: Նկատելի է, որ ըստ հեղինակի բացատրության՝ հասարակ գոյականները միևնույն բնության հատկանիշը կրող են, իսկ հատուկը՝ դրանցից առանձնացված մեկը:

Հասարակ և հատուկ անունների տարբերակվածության մեկ այլ բնորոշման հատկանիշ ենք տեսնում հեղինակի «Գիրք հարցմանցի» «Առանձնական աղոթքի մասին» ենթագլխում, որտեղ առանձին աղոթելու անհրաժեշտությունը Տաթևացին բացատրում է յուրաքանչյուրի առանձին անհատ լինելու հանգամանքով. «Քանի որ **ընդհանուր բնություն** ունենք, ուստի պետք է **ընդհանուր աղոթենք** և [միաժամանակ] քանի որ անհատ ենք և **առանձին դեմք**, պետք է **առանձին աղոթենք**»⁴ [թարգմ. Ս.Գ.]:

Մյուս կողմից, ըստ Տաթևացու, գրեթե նույնանուն են անվան և սահմանման գործառույթները, որովհետև երկրորդն ըստ էության, անվան ծավալվող բացատրությունն է. «ամենայն ինչ **անուամբ կամ սահմանաւ** ճանաչի, այլ սահմանաւ առաւել՝ քան անուամբ»⁵: Իսկ «Գիրք որ կոչի Ոսկեփորիկ» աշխատության մեջ գրում է. «... **անուն** մարդոյ յայտնէ զբնութիւն մարդոյ, անուն առիւծու յայտնէ զբնութիւն առիւծու, քանզի **համագօր է սահմանի** անունն»⁶:

Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի⁷ հատուկ անունների քննությունը կատարելով լեզվաբանական հարցադրումների շրջանակներում, արդյունքում ունենում ենք նաև արտալեզվական բավականին հետաքրքրական նյութի արձա-

⁴ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, Կ.Պոլիս, 1729, էջ 623:

⁵ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք քարոզութեան, Ամառան հատոր*, Կ.Պոլիս, 1741, էջ 165:

⁶ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք որ կոչի Ոսկեփորիկ*, էջ 555:

⁷ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, Կ.Պոլիս, 1729:

նագրում, այսինքն՝ իմաստային քննության ենթարկելով Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի հատուկ անունները՝ կարելի է պատասխանել հարցերի մի ամբողջ խմբի. ի՞նչ սկզբնաղբյուրներ է օգտագործել հեղինակը, ո՞ր մեկնիչներն են ընդունելի եղել առաքելական Հայ Եկեղեցուն, ի՞նչ պատճառներով են առաջացել դավանաբանական վեճերը, և ի՞նչու է Հայոց Եկեղեցին պահել ավանդական ուղին, պատմական ի՞նչ դեմքեր և դեպքեր է արձանագրում Գրիգոր Տաթևացին:

«Գիրք հարցմանց»-ի շարադրանքը հեղինակը բաժանել է տասը հատորների, որից առաջին երեքում **ընդհանուր դավանաբանական հարցադրումներ** են, հետևաբար, այստեղ հիմնականում հանրաձանոթ հատուկ անուններ են: Չորրորդ, հինգերորդ, վեցերորդ, յոթերորդ հատորները Հին կտակարանի քննությունն է, ուստի սրանց մեջ էլ **հինկտակարանյան գրեթե երեք հարյուրին մոտեցող հատուկ անուններ են**: Եվ վերջին երեք հատորում Նոր կտակարանի քննությունն է, որտեղ էլ հիմնականում **նորկտակարանյան հատուկ անուններ են՝** առաքյալների, մեկնիչների, հայրաբանների և այլն:

Նախանշված այս խմբերին ավելանում են **տեղանուններ, կրոնական արարողակարգերի անուններ, սրբերի անուններ, շարականների անվանումներ, հայազգի գործիչների անվանումներ, կան նաև անտիկ շրջանի հեղինակներին վկայակոչումներ**:

Ասենք, որ համատարած, ինչպես և ընդունված էր միջնադարում, Գրիգոր Տաթևացին բոլոր հատուկ անուն-ները բերում է փոքրատառով, իսկ «**պատիւ**» նշանը՝ գործածում բացառիկ դեպքերում:

Ծագումնաբանական առումով հատուկ անունները հիմնականում սերում են հասարակ անուններից: Այս անցումը

բավականին լավ է երևում «Գիրք հարցմանց»-ի «Զարականս ո՞վ է ասացեալ» ենթագլխում: Միայն այս ենթագլխում հատուկ անունների թիվը վեց տասնյակ է, որտեղ հատուկ անուններ են դարձել նաև եկեղեցական արարողակարգերի անվանումները, իսկ երբեմն շարականների առաջին տողերը, բառակապակցությունները: Սրանց պարագայում հատուկ անունների համատարած հիմնական ձևույթ է դարձել «զ» նախդիրը.

ա) Եկեղեցական արարողակարգեր - «**զԿարգն ապաշխարութեան**», «**զԱւագ շարաթն**», «**զԿարգն յարութեան**», «**զԿարգ մեծ տօնիցն**»:

բ) Սրբերի անվանումներ - «**զՍուրբ Գրիգորին**», «**զՅովհաննուն**», «**զՎարդանանցն**», «**զԱնտօնին**», «**զՍուրբ Յակոբին**», «**զՍուրբ Սարգսի օրհնութիւնն**»:

գ) Շարականի առաջին տողերով կազմված կամ եկեղեցական տոնի անվանումից առաջացած հատուկ անուններ - «**զՓոխման առաջին պատկերն**», «**զՓոխման երկրորդ պատկերն**», «**Ի տեսութիւն անթառամ ծաղկին**», «**զԱնսկիզբն**», «**զՄեծացուցեքն**», «**զՄեղաք յամենայնին**», «**զՊէնտակոստէին**», «**զԽաչին և զեկեղեցոյ, զգորս ըստ պատկերին**», «**զԱւագ օրհնութիւնքն զեօթն ձայնիցն**», «**զՎառին**», «**զԾաղկազարդի հարցն**», «**զՀոգոյ գալստեան դ պատկերն**», «**զՎարդավառի բ պատկերն**», «**զՆայեա՛ սիրովն**», «**զԻ քէն հայցեմքն**», «**զՕրհնեմք զքեզն**», «**զԱյսօր անճառն**»:

Հատուկ անվանման սահմանումը թելադրում է, որ այն պետք է լինի եզակի թվով, քանի որ այն ընդհանուրից որոշակի հատկանիշներով առանձնացված միավոր է, սակայն գեղարվեստական խոսքում հատուկ անուն են դառնում նաև հոգնակի թվով գոյականներ: Մա տեսնում ենք նաև շարականների անվանումների պարագայում. «**զՄարգարէիցն**», «**զԱռաքելոցն**,

«Թագաւորացն», «զՀարցն», «զՄարտիրոսացն», «զՆինուէաց-
ւոցն», «զՀրեշտակապետացն», «զԵօթանասնիցն», «զՂևոն-
դեանցն»:

Ընդհանուր դավանաբանական հարցերը քննելիս, նշվեց, որ հեղինակն անդրադառնում է հանրաժանոթ անունների, քննության նյութ դարձնում ժամանակին հայտնի դավանաբանական վեճերի հայտնի հեղինակների կարծիքները՝ հընթացս բերելով սուրբգրային մեջբերումներ, մարգարեների կանխասացություններ՝ փորձելով ներկայացնել հարցի պատմությունը: Այստեղ նույն հաստիքում կարելի է տեսնել և՛ մեկնիչին, և՛ պատմական անձանց, և՛ սուրբգրային հերոսներին. «Ասեմք էթէ՝ **զօզ և մազօզն** հոգևորապէս իմացեալ լինին ամենայն հալածողք եկեղեցւոյ. զորս սատակեսցէ՛ տէր յիսուս զամենեսեան որպէս ասէ սաղմոսն» (որպէս զանօթ բրտի փշրեսցես զնոսա):

Դարձեալ ի գիրս **հետրին** գրեալ է թէ **եղիս** և աշակերտք նորա ասացին թէ՛ (աշխարհս յամէ վեց **n** ամ. յորոց **բn** ամն ունիցի տոհու, այսինքն ունայնութիւն:

Դարձեալ ի վերայ սաղմոսին որ ասէ, (գարթի՛ր փառք իմ.) ասէ մեկնիչն և աւանդութիւն հրէիցն թէ՛ խօսի աստ ի վերայ չորից թագաւորացն որք հալածեցին **զիսրայէլ**:

Վասն առաջնոյն ասէ՝ (գարթի՛ր փառք իմ.) ի բաբիլօն տալով մեզ **զմիսայէլ, զանանիա, և զազարիա**: **Զարթիր**, ի սուգ տալով մեզ **զմուրթքէ, և զեսթեր**:

Դարձեալ՝ ի գիրս **իօմայ** ասէ, (ո՛չ եկեսցէ մեսիայն մինչև տիրեսցէ չար թագաւորն հոռմայեցոց ամենայն աշխարհի **թ** ամիս:): Եւ ի մեկնութիւն ծննդոց ա ասէ **բերեսիաթաս** թէ՛ (**Ժ** թագաւորք տիրեսցեն ի սկզբանէ մինչև ի կատարած աշխարհի):

Նախ՝ Աստուած: Երկրորդ՝ **նեքթօթ**: Երրորդ՝ **յովսեփ**: Չորրորդ՝ **սողումն**: Հինգերորդ՝ **նաբուգոդոնտար**: Վեցերորդ՝ **դարեհ**: Եօթներորդ՝ **Կիւրոս**: Ութերորդ՝ **աղէքսանդր**: Իններորդ՝ **օգոստոս կայսր**. որ իբրև **զերկաթ մանրեցէ զամենեսին: Տասներորդ**՝ Մեսիայն որ է՝ առաջին և վերջին»⁸:

Քանի որ երկրորդ հատվածում (չորրորդ, հինգե-րորդ, վեցերորդ, յոթերորդ հատորներում) **հինկտակարանյան անցքերն են**, ուստի այստեղ գրեթե երեք հարյուրին մոտեցող հինկտակարանյան հատուկ անուններ են հանդիպում: Այս մասում հիմնական առանձնահատկությունն այն է, որ ամբողջ շարադրանքը կառուցված է հնի և նորի համեմատությամբ, և հնից նորի անցումների վերլուծություններով: Ըստ Տաթևացու, եթե մարդկության ամբողջ պատմությունը հեթանոսության շրջանում մանկության և նախապատրաստական աշխատանքի փուլում էր, ապա մարգարեներով, Ելից, Թագաւորաց, Դատավորաց և Հին կտակարանի մնացյալ գրքերում նկարագրող իրադարձություններով սկսվեցին Փրկչի գալստյան նախապատրաստական աշխատանքները: Բնորոշ է «**Ուստի՞ է Մելքիսեդեկ**» հարցի պատասխանի շարադրանքը, որտեղ տրվում են Տիրոջ քահանայության և հին քահանայության տարբերության վերլուծությունները: Մելքիսեդեկը, որ քահանայեց Աբրահամի առաջ. «Հօրն անունն **մելքի**, և մօրն **սաղա**. և քաղաքին **սաղիմ**: Ի մանկութենէ կոռց նուիրեցաւ, և հրեշտակ աստուծոյ յափշտակեալ սնոյց զնա յանապատի մինչև հասոյց ի կատարումն: Ապա ի **թաթօր** լերինն ամպ խոնարհեալ և ձեռն կարկառեալ ձեռնադրեաց զնա ասելով, այս **մելքիսեդեկ** անհայր, անմայր չհամարեալ յազգս՝ նմանեալ որդւոյն

⁸ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, էջ 28:

աստուծոյ: Զի տղայ մանուկ երթեալ ո՛չ ոք գիտէր զնա. և ո՛չ նա զոք ճանաչէր զի քանանացի էր և աննման վարուց նոցա: Բնակէր ի ներքոյ **գողգոթային** ուր **աղամայ** գերեզմանն էր: Իւր ձեռքն ցանէր և որթ վաստակէր իւր բաւական: Ուր եկեալ **աքրահամ**, և նա ել ընդ առաջ նորա ջերմ բաղարջ հացով և զինեաւ օրինակ տէրունեան խորհրդոյն: Եւ անդ օրինեալ զաքրահամ, և տասանորդ էառ յաւարէ անտի:

Հարցումն: Զի՞նչ է որ **Եփրեմ** ի զիրս կցորդաց ասէ, Մելքիսեղէկ՝ որ նա՛ ինքն է **սեմ**: Պատասխանի: Ո՛չ երկանուն է և ո՛չ այլ ինչ. այլ **իրինոս** ասէ՛ զպատճառն և դժուա՛ր է հասկանալոյ: **Նոյ** օրինեաց **զսեմ**, և սեմայ որդի ո՛չ գոյր նման իւր որ օրինէր զնա: **Աքրահամ** որդի էր ի տանէն **սեմայ**՝ արժանի օրինութեան: Բայց սեմ չէ՛ր կենդանի որ օրինէր զնա. և **թարայ** չէր օրինող: **Մելքիսեղէկ** զնորա դէմն առեալ՝ զնորա գործն էլից. օրինեաց **զաքրահամ**՝ և **սեմ** կոչեցաւ»⁹:

«Գիրք հարցմանց»-ի հինկտակարանյան հատվածում հեղինակը բազմազան տեղեկություններ է հաղորդում նախաքրիստոնեական անցքերի և անձերի մասին, որոնք վկայակոչումներ են հայտնի ու անհայտ հեղինակներից: Տաթևացին շարադրանքը շատ չճանրաբեռնելու համար երբեմն չի մատնանշում հեղինակին, չնայած հիշատակարանում նա պարզորոշ նշում է բազմաթիվ հեղինակներից օգտվելու հանգամանքը: Օրինակ՝ նա թվարկում է նախահայրերի կա-նանց երեք տասնյակից ավելի անուններ. «Աղամայն Եւա: Մեթայն Ազերա: Ենովսայն Նուենա: Կայնանայն Մաղաղեղա: Մաղաղիէլին Դինա: Յարեղին Բառաքա: Ենովքայն Յաղներա: Մաթուսաղային Յեղնա: Ղամեքայն Բեղհա: Նոյին Զարա: Սեմայն Դեզեկ

⁹ Գրիգոր Տաթևացի, *Գիրք հարցմանց*, էջ 300:

Ալիփաթա: Արփաքսաթայն Ռարուիա: Սաղային Սուքա:
Երեթայն Զուրա: Փաղեկայն Ղուրնա: Ռագաւայն Սուրա:
Մերուքայն Մելքա: Նաքովրայն Յեքա: Թարային Յեղնա:
Աբրահամուն Սառա: Իսահակայն Ռերեկա: Յակոբայն Ռաբէլ և
Լիա: ... Իսկ դ կանայքն որք խառնեցան յօրհնութեան ազգն
Իսրայէլի, **Թամար**՝ որ ծնաւ զՓարէս ի Յուդայէ: **Ռահաբ**՝ որ
ծնաւ զԲոյոս ի Սաղմանայ: **Հոուօ**՝ որ ծնաւ զՈվբէթ ի Բոյոսայ:
Բերսաբէ՝ որ ծնաւ զՍողոմոն ի Դաւթայ»¹⁰:

Վերջին երեք հատորում արդէն **նորկտակարանյան**
անցքերի վերլուծություններն են: Ինչպէս արդէն նշեցինք, մինչև
այս մասը հեղինակը նախապատրաստում է անցումը «Գիրք
հարցմանց»-ի բուն գաղափարական բովանդակությանը,
այսինքն, նա հատորեն օգտագործելով հարց ու պատասխանի
եղանակը, առաջին յոթ հատորներում ոչ միայն վերլուծում է
Հին կտակարանը, այլև ապառիչ պատասխաններ տալիս
դավանաբանական բազմաթիվ վիճահարույց հարցերի: Այս մա-
սը ոչ միայն քրիստոնեության տեսական հիմքերի պաշտպա-
նությունն է, այլև՝ Հայ Եկեղեցին ըստ արժանվոյն ներկայաց-
նելու կուռ շարադրանք, որտեղ մի կողմից Հայոց Եկեղեցու
պատմական դերի ու նշանակության քննությունն է, մյուս
կողմից՝ նրա նշանավոր ժողովները, հայ գործիչները, Հայոց
Եկեղեցու առանձնահատկություններն ու ծիսակարգերը:

Այստեղ իբրև հատուկ անուններ տեղանուններն են,
գործիչների, ծիսակարգերի անվանումները, ծիսակարգերի
հեղինակները: Որպէս օրինակ բերենք հայոց յոթ ժողովների
համառոտ նկարագրությունը, միայն որտեղ ունենք **հինգ
տասնյակից ավել** հատուկ անուններ.

¹⁰ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, էջ 299-300:

«Առաջին ժողովն եղև ի տանս **թորգումայ** յարևելից կողմանս. զկնի է երորդ ամի վախճանելոյ **մեծին սահակայ**: Ժողովեալ իւ եպիսկոպոսաց և բազում վարդապետաց և ժողովրդոց. կողմակալք և մարգպանք, մեծամեծօքն հայոց, և **սպարապետն վարդան** ազգայնօքն իւր: Եւ վերստին **հաստատեցին զկարգեալսն** սրբոյն գրիգորի և ներսէսի և սահակայ և մաշտոցի: Եւ գրեցին գիրս կանոնաց գլուխս ի, ընդդէմ եկամուտ թուլութեանցն: Եւ ի նոյն ժամանակս ասի լեալ անիծեալ ժողովն **քաղկեդոնի**: Երկրորդն է ժողովն **թեոդուսօլսի**, որ այժմ կոչի **կարնոյ** քաղաք. ո՛չ այն գոր յետոյ **հերակլ քաղկեդոնիկ** ժողովեաց և խաբեաց **զեգր կաթողիկոսն** հայոց: Այլ հրամանաւ մեծի թագաւորին **ուստիանէայ** ժողովեցան յունաց և հռոմոց և հայոց և վրաց և աղուանից եպիսկոպոսունք. և կաթողիկոսն հայոց սահակ. և հաստատեցին զկանոնսն երից սուրբ ժողովոյն որ ի **նիկիայ՝ ի կոստանդնուսօլիս՝ և յեփեսոս**: Եւ նզովեցին զաղանդն **մարկիանու և զարտեմոնի**, և **զտումարն լսոնի**. և միաբանեցան ի մի հաւատս սուրբ առաքելոցն. և ի կանոնս սուրբ ժողովոյն ինչ պետք էին յաւելին գլուխս **թ** ի զգուշութիւն եկեղեցոյ: Երրորդ ժողովն է **դվնայ**, ի չորրորդ ամի թագաւորութեանն **կոստանդէայ** հռոմոց. հրամանաւ մեծի կաթողիկոսին հայոց **ներսէսի շինողի**. և այլ է և **Ժ** եպիսկոպոսաց՝ և վարդապետաց բազմաց և իշխանաց. և նորոզեցին զթուլութիւն և զերկպառակութիւն ինչ եկեղեցոյ. և հաստատեցին գիրս կանոնականս **բԺան** գլխոց: Չորրորդ՝ մեծ և արժանաւոր ժողովն եղև ի **մանագլերտ**. ի **Ճող** թուականին. հրամանաւ և արդեամբք գիտնաւոր և մեծ իմաստասիրին սրբոյն **յոհաննու կաթողիկոսին** հայոց **օձնեցոյ**: Որ կանոնական գլխօք պայծառացոյց զկարգ եկեղեցոյ և զուղղափառութիւն հաւատոյ. գոր **զ** ամաւ յառաջ եղծեալ էր **եգրի կաթողիկոսի**. որ **եգր** եղև հաւատոյ

ուղղութեան. և հրամանաւ **հերակլի** հաւանեցաւ ժողովոյն **քաղկեդոնի**. կացեալ զ կաթողիկոսք նոյն աղանդովն որ են այսոքիկ. **Եգր. Մովսէս. Անաստաս. Իսրայէլ. Մահակ. Եղիա:** Մինչ եկաց երկրորդ լուսաւորիչն հայոց և կրկին **կիրորոս** սուրբ իմաստասէրն **յոհան**. և լուսաւորեաց զեկեղեցի: Այլ որ **ՃԺ** ամաւ յառաջ եկին ի հայք՝ ասորիք արք քաջաբանք, և կամեցան սերմանել զաղանդն **նեստորի**. որք նգովեալ որոշեցան. բայց ոմանք ընկալեալ էին և թարգմանեալ ի նոցանէ գիրս սուտս, **Զգօրտոսակ. Զկիրակոսակ. Զպղի տեսիլն: Զադամայ** ապաշխարութիւնն: Եւ **զղիաթեկ** զմանկութեան տեառն: **Եւզսերիոս:** Եւ **զՃիոն օրհնութեան:** Եւ **զանթաքչելի մատեանս:** Եւ աւետարանի մեկնութիւն **զմանեայ:** Եւ որ հաւատայ նոցա նգովի: Այսպէս սրբեաց զեկեղեցի յամենայն աղանդոյ **սուրբն յոհան**. որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ամէն: Իսկ Հինգերորդ ժողովն եղն ի վիճակս **գրիգորիսի**. ի մայրաքաղաքն աղուանից **պարտասա:** Եւ **տէր սիոն** հայոց կաթողիկոսն անդր հասեալ բազում եպիսկոպոսօք և մեծամեծ ազատօք հայոց և իշխանօք նոցին. ընդդէմ աղանդոց ա՛յնր ժամանակի, և թուլութեան կարգաւորաց եկեղեցւոյ, և բռնութեան իշխանաց: Գրէ կարգս կանոնականս **իդ** գլխօք. և հաստատէ՛ զեկեղեցի պայծառ կարգօք և ուղղութեամբ: Վեցերորդ ժողով եղն յամս **վաչագանայ արքայի** աղուանից: Ժողովեալ բազում եպիսկոպոսաց յամե-նայն կողմանց. և իշխանաց և մեծամեծաց հայոց. կարգեցին սահմանս կանոնականս **իբ** գլխով. և պայծառացուցին զեկեղեցի սուրբ: Եօթներորդ՝ ժողովն **սիմէոնի աղուանից** կաթողիկոսի և հայոց կաթողիկոսի տէր եղիայի: Յորժամ անիծիւք արքորեցին **զներսէս** եպիսկոպոս որ եղն աղանդովն **ներսէսի**, և այլայլեաց զկարգ և զուղղափառութիւն հաւատոյ: Զոր յառաջին ամին յորժամ նստաւ կաթողիկոս **տէր սիմէոնի**, ի ձեռն տէր **եղիայի**

մեծահանդէս ժողովմամբ պայծառացոյց զեկեղեցի կանոնական հաստատութեամբ ի փառս քրիստոսի աստուծոյ մերոյ օրհնելոյն յաւիտեանս ամէն»¹¹:

«**Զջարականս ո՞վ է ասացեալ**» գլխում ունենք հայ շարականագիրների երկու տասնյակ անուններ. մեծն Մեսրոպ, Մովսէս քերթօղն, Անանիա Շիրակունին, Խորենացին, Յոհան Օձնեցին, Տէր Կումիտասն, Պետրոս Գետադարձն, Սահակն Գրիգոր Մագիստրոսն, Ստեփաննոս Սիւնեցին, Ներսէս Կլայեցին, մեծն Ներսէս Կլայեցին, Ներսէս Լամբրոնացին, Գրիգոր Վկայասերն, Գրիգոր Սկիւռացին, Յակոբ Կլայեցին, Վարդան վարդապետն, Յոհաննէս Պլուզն, Սարկաւազ վարդապետն, Ստեփաննոս Սիւնեցին:

Կրօնական արարողակարգերի անունները քննելիս հեղինակը նկարագրում է ն՛ տոնը, ն՛ ծիսակարգային իմաստը, հեղինակին կամ եթէ փոխառոյալ արարողակարգ է՝ բերողին, վերջին դեպքում նաև՝ ծագման երկիրը: Այս հատվածում ունենք շուրջ հիսուն հատուկ անուններ:

Կանոն ջրօրհնէից - «Իսկ զկանոն ջրօրհնէից՝ սրբոյն բարաղի է արարեալ յեօթն ամի հայրապետութեան իւրոյ **յԵրուսաղէմ**. զի անդ հանդիպեցաւ: Իսկ **խոսրով** թարգմանիչ եբեր ի **հայս**. որ զնացեալ էր **յԵրուսաղէմ** հրամանաւ սրբոյն սահակայ»¹²:

Կանոն ապաշխարօղի - «Իսկ ապաշխարօղսն կարգել. և դարձեալ ի մեծի է շաբաթի աւորն արձակել, սրբոյն **կիւրղի** է արարեալ ի դուռն սրբոյն **սիօնի**. ի **իա** ամի հայրապետութեան իւրոյ: Եւ **արջևան և կորիւն** թարգմանիչք բերին ի **հայս**»¹³:

¹¹ Գրիգոր Տաթևացի, *Գիրք հարցմանց*, էջ 544-545:

¹² Գրիգոր Տաթևացի, *Գիրք հարցմանց*, էջ 658:

¹³ Գրիգոր Տաթևացի, *Գիրք հարցմանց*, էջ 658:

Կանոն մայրօրհնէից - «Իսկ զկարգ մայրօրնէից՝ սուրբն կիպրիանոս կարգեդոնացի»: Որ և զուստիանէ սրբուհի կոյսն մա՛յր արար կանանց հաւատաւորաց¹⁴:

Զծնունդն և զտեառնընդառաջ - «Եւ զինչ և իցէ պատճառաւ զկարգեալն առաքելոցն փոխեցին **զծնունդն և զտեառնընդառաջին** տօնն»¹⁵:

Ագապս առնելոյ - «Իսկ վասն ագապս առնելոյ որ է՝ ոգեհանգիստ. և վասն քահանայաթաղին որ է՝ **ԺՂ** աւետարան. զոր արարեալ է սրբոյն **Եփրեմի խորին ասորոյ ի նիկումիդացոց** քաղաքին Եւ **ղագար թարգման** եբեր ի **հայս՝ ի Ժգ** ամի թարգմանութեան **սրբոյն սահակայ** առն աստուծոյ որ էր նախանձախնդիր կարգաց եկեղեցոյ: Որ Ժ թիւ էր ի **սրբոյն գրիգորէ** յետ **ճԺա** ամի անցանելոյ. յորժամ այս ամենայն հաստատեալ նորոգեցաւ հրամանաւ **սրբոյն սահակայ պարթնի** ի փառս **քրիստոսի**. ձեռամբ իմով **մովսիսի** գրչի **սահակայ**»¹⁶:

Տեառնական և Աղօրհնէք - «Իսկ վասն տեառնականին և աղօրհնէիցն, **սուրբն յոստո՛ւ** է արարեալ. որ չորրորդ եպիսկոպոս էր յԵրուսաղէմ յառաքելոյն **Յակոբայ**: Յերկրորդ ամէ՛ **սրբոյն սահակայ** մինչև ի **Ժգ** ամն նորին՝ կատարեցան ի փառս **քրիստոսի** աստուծոյ մերոյ:

Սքեմաւորի - Իսկ զսքեմայ կարգն՝ **սուրբն դիողորոս** եպիսկոպոս պամփիլացոց քաղաքի. յառաջին ամի իւրոյ. Հրամանաւ **մեծին անտօնի** և **բ** թեբայեցոցն. և **բ** սկիւթացւոց լերինն:

Գրակարդացի և այլոցն: - Իսկ վասն գրակարդացի և նկարեալ եկեղեցւոյ. և վասն զնշխարս ի հանգիստ փոխելոյ. այս ամենայն յիշատակ է մեզ ի **սրբոյն գրիգորէ՛ լուսաւորչէն** մերմէ:

¹⁴ Նույն տեղը:

¹⁵ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, էջ 482:

¹⁶ **Գրիգոր Տաթևացի**, *Գիրք հարցմանց*, էջ 658:

Երեցօրհնէք - Իսկ վասն քահանայօրհնէիցն, **սուրբն սահա՛կ** է արարեալ. յառաջին ամի եպիսկոպոսութեան իւրոյ. ի նաւասարդի ամսեանն որ օր մի էր. և յիշատակ **սուրբ կարապետին** արար զքահանայօրհնէքն:

Երիցաթաղն - Եւ նոյն **զքահանայթաղէքն**, որ ունի է աւետարան և զաշխարհական թաղումն, ի **յայրարատ** գաւառի ի **վաղարշապատ** քաղաքի ի վկայարանս **սրբոյն հռիփսիմի**. յետ **ճժա** ամի սրբոյն գրիգորի. զի մինչև ցայն հնովն վարէին:

Հիմնարկէք - Իսկ վասն հիմնարկութեան սուրբ տաճարի և ժամահար օրհնելոյ. սկիհ և մաղզմայ. և զգիրք. և զկնուք առնելոյ. և խաչօրհնելոյ. և զքառասնորդաց **գ** ժամուց զքարոզքն և զաղօթսն, **յոհան մանդակունին** է արարեալ. որ **ժղ** թիւ էր ի **սրբոյն գրիգորէ**»:

Հինգ տասնյակ են կազմում բերվող **սրբերի անունները** (հաշվի առնելով, որ այստեղ և հաջորդիվ բերվող հատուկ անունները զերազանցում են ութ հարյուրը, հղումները բերվում են ոչ թե տողատակում, այլ՝ տեղում).

ՍՈՒՐԲ ԱԹԱՆԱՍ - Այլ սուրբն աթանաս որ զխորհուրդ պատարագին աւանդեաց՝ այսպէս ուսոյց: - (Գիրք հարցմանց, 599),

ՍՈՒՐԲ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ - Եւ փոխանորդ իւր նստոյց յաթոռ զսուրբն արիստակէս համանման նորին առաքինութեամբ, և որդի ըստ մարմնոյ. և ապա՛ զնաց ի հոսմ: - (Գիրք հարցմանց, 548),

ՍՈՒՐԲ ԲԱՍԻԼԻՈՍ - պակասին սոքա և ժողովին ի ներքոյ երկրի և լինին տանջանարանք մեղաւորաց որպէս ասէ սուրբն քասիլիոս: - (Գիրք հարցմանց, 728),

ՍՈՒՐԲ ԲԱՐՍԵՂ - Եւ սուրբն բարսեղ կեսարացի այսպէս բաշխէր ժողովրդեանն. որպէս գրեալ է ի պատմութեան նորին յունուարի ա: - (Գիրք հարցմանց, 599),

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ - Իսկ հայաստանեայ քրիստոս որպէս ուսան ի սրբոյն գրիգորէ՛ անփոփոխ կացին ի նմին: - (Գիրք հարցմանց 482),

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾՍԲԱՆ - Դարձեալ՝ որպէս մի է բնութիւն բանին մարդացելոյ ըստ սրբոյն կիրողի, մի է և ներգործութիւնն ըստ սրբոյ աստուածաբանին գրիգորի և ղիոնէսիոսի: - (Գիրք հարցմանց, 174),

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ - Վեցերորդ, զի թէ կինն կարէ մկրտել ի հարկաւոր ժամանակի, սուրբն գրիգոր լուսաւորիչն քանի ևս առաւել պատուական էր քան զմի կին. - (Գիրք հարցմանց, 589),

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ՆԻՒՍԱՅԻ - Այլ կառավարի երբեք ի կամս նախախնամութեան առաջին պատճառին. որպէս ասէ սուրբն գրիգոր նիւսացին ի գիրս որ յաղագս բնութեան մարդոյն: - (Գիրք հարցմանց, 13),

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍ - Եւ երրորդն յաթոռս աղուանից սրբոյն գրիգորիսի շառաւիղի նորին հսկողի: - (Գիրք հարցմանց, 544),

ՍՈՒՐԲ ԳՈՂԳՈՂԱ - Եւ ծ ամն՝ որ առ որդւով նորին կոստանդէաւ յերկնից լուսափայլեալ ի լեռնէն ձիթենեաց մինչև ի սուրբ գողգոթայ: - (Գիրք հարցմանց, 294),

ՍՈՒՐԲ ԴԷՈՍԿՈՐՈՍ ԱՂԷՔՍԱՆԴՐԱՅԻ - Եւ գլուխ ժողովոյն էր սուրբն Դեոսկորոս աղէքսանդրացի: - (Գիրք հարցմանց, 542),

ՍՈՒՐԲ ԴԻՈՂՈՐՈՍ - Իսկ զսքեմայ կարգն՝ սուրբն ղիողորոս եպիսկոպոս պամփիլացոց քաղաքի. յառաջին ամի իւրոյ. հրամանաւ մեծին անտօսի և Ք թեբայեցոցն. և Ք սկիւթացոց լերինն: - (Գիրք հարցմանց, 659),

ՍՈՒՐԲ ԴԻՈՆԷՍԻՈՍ - Որպէս ասէ սուրբն ղիոնէսիոս եթէ՛ (ո՛չ ըստ աստուծոյ զաստուածայինսն գործեալ. և ո՛չ ըստ մարդոյ զմարդկայինսն: - (Գիրք հարցմանց, 85),

ՍՈՒՐԲ ԵՊԻՓԱՆ - Զի յետ քրիստոսի դադարեաց սատանայ զհոգիսն ի դժոխս տանելոյ որպէս ասէ սուրբն Եպիփան: - (Գիրք հարցմանց, 153),

ՍՈՒՐԲ ԵՒԱԳՐԻՈՍ - Յորում զորոզինէի գրեալսն խոտեցին. և զսուրբն Եւագրիոս միայնակեաց՝ և զհրաշալի այրն աստուծոյ զդիդիմոս՝ նգովեցին: - (Գիրք հարցմանց, 542),

ՍՈՒՐԲ ԵՓՐԵՄ - Իսկ սուրբն Եփրեմ ասէ, մետասան թիւ գտանի ի մեջ երկց աւուրցն՝ ստեղծման լուսնին: - (Գիրք հարցմանց, 191),

ՍՈՒՐԲ ԵՓՐԵՄ ԽՈՐ ԱՍՈՐԻ - զոր արարեալ է սրբոյն Եփրեմի խորին ասորոյ ի նիկոմիդացոց քաղաքին: - (Գիրք հարցմանց, 658-659),

ՍՈՒՐԲ ԹԱԴԷՈՍ - Ասեմք թէ՛ սուրբն գրիգոր ի կեսարիայ ձեռնադրեցաւ ո՛չ յայլմէ առաքելոյ, այլ ի սրբոյն թադէոսէ՛. որոյ էր վիճակս հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 548),

ՍՈՒՐԲ ԻՍԱՀԱԿ - Ի բ ամի թագաւորութեանն, առաքեաց սուրբն իսահակ և ետ բերել զսերմնօրհնէքն զկալոյ և զհնձանին. - (Գիրք հարցմանց, 658),

ՍՈՒՐԲ ԻՐԻՆՈՍ - Որպէս ասէ սուրբն իրինոս զբանս յուստիանոսի, թէ բարոք ասաց վկայն յուստիանոս եթէ՛ (մինչ ի զալուստն քրիստոսի ո՛չ իշխէր հայիոյել զաստուած, զի յո՛յս ունէր դառնալոյ ի փառս. այլ յորժամ լուաւ զպարտութիւն իւր և զարտաքսիլն ի փառաց, ապա քարացաւ ի չարութեան իմաստութեան սիրտ նորա. և անամօթաբար հայիոյէր զնա և մատնիւր յալիտենից տանջանացն): - (Գիրք հարցմանց, 153),

ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ - Եւ սուրբ լուսաւորիչն զոր ի ժամանակին այնմիկ էր՝ զա՛յն կարգեաց ի մերս եկեղեցի. և ունիմք հաստատապէս: - (Գիրք հարցմանց, 599),

ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԳՐԻԳՈՐ - Եւ ի հայք վասն սուրբ լուսաւորչին գրիգորի: - (Գիրք հարցմանց, 549),

ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ - Եւ բաժանեալ գաւորք տեղիս տընօրինական, ետուն գաւորք յակորն պատրիարգարան, և զգող-գորթայն, և գաւորք կարապետն և գնարսն. և արկեալ վիճակս ի վերայ յարութեանն՝ անկաւ հայոց. և տրտմեցան ոմանք յազգէ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 548),

ՍՈՒՐԲ ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ - Եւ թէ ոք ասիցէ, ապա զիս՞րդ նոր եկեալքն ի հաւատս՝ թողեալք զկուռս և զամենայն չար՝ լինէին քահանայք և եպիսկոպոսունք. որպէս սուրբն կիպրիանոս: - (Գիրք հարցմանց, 166),

ՍՈՒՐԲ ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ԿԱՐԳԵԴՈՆԱՅԻ - Իսկ զկարգ մայրօրինէից՝ սուրբն կիպրիանոս կարգեդոնացի: - (Գիրք հարցմանց, 658),

ՍՈՒՐԲ ԿԻՐԻԵՂ - Վասն այն ասէ սուրբն կիրեղ, թէ (յեստ անճառ միաւորութեանն որ ոք որոշումն դիցէ մարդկութեանն և աստուածութեանն՝ նգովեալ եղիցի:)- (Գիրք հարցմանց, 46),

ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ կմ ՄԱՐԻԱՄ ՍՈՒՐԲ - Տասներկու՝ Բաղդատութիւն երից ծնողաց և ծննդոց. այսինքն սառայի, և մարիամու սրբոյն, և եկեղեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 283),

ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄ - Իսկ ի կատարել զգործ ողորմութեանն՝ ո՛չ ինչ պահանջի, եթէ ոչ կամքն նորա, որպէս երևեցաւ ի մարդեղութիւն բանին աստուծոյ ի սրբոյ կուսէն մարիամայ: - (Գիրք հարցմանց, 459),

ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - Այլ կամ իբր զհրէշտակս, կամ որպէս ի միոյ լուսոյ բազումք, կամ կուսութեամբ ծնունդ. որպէս սուրբ կոյսն մարիամ աստուածածին սրբութեամբ և կուսութեամբ ծնեալ փոխեաց զկարգ

բնութեան ծննդեանս որ ի սերմանէ առն և կնոջ. զի սա՛ ճնունդ միայն ի մօրէ՛ : - (Գիրք հարցմանց, 280),

ՍՈՒՐԲ ՀՌԻՓՄԻՄԷ - Եւ նոյն զքահանայթաղէքն, որ ունի է աւետարան. և զաշխարհական թաղումն, ի յայրարատ զաւառի ի վաղարշապատ քաղաքի ի վկայարանս սրբոյն հռիփսիմի. յետ ճժա ամի սրբոյն գրիգորի. զի մինչև ցայն հնովն վարէին: - (Գիրք հարցմանց, 659),

ՍՈՒՐԲ ՂՈՒԿԻՈՍ - Եւ սուրբն ղուկիոս սքանչելագործ և մարգարեաշնորհ, զրեաց առ մարկիանոս, թէ սուզ զգեցուցեր առաքելոց և մարգարէից. զի քակտեցեր զնոցա շինւածն. և արգելաւ հոգին սուրբ յօրհնելոյ զպատարագն և զաւագան մկրտութեան: - (Գիրք հարցմանց, 543),

ՍՈՒՐԲ ՄԱԿԱՐ - Եւ յառաջին ամին յօտոս էր հայրապետ յեմ. իսկ յերկրորդն սուրբն մակար: - (Գիրք հարցմանց, 485),

ՍՈՒՐԲ ՄԵԹՈՂԵՈՍ - Իսկ (երրորդ մասն,) ասէ սուրբն մեթոռէոս եթէ՛ զապստամբ հրեշտակս ասէ որք զթիւ երկնաւոր դասուցն սխալեցին. զի մինչ ո՛չ էին կործանեալ՝ դ կարգ էին իւրաքանչիւր դասուցն. որպէս յա՛յտ է ի չորեքկերպեան կենդանեացն: - (Գիրք հարցմանց, 152),

ՍՈՒՐԲ ՄԻԽԱՅԷԼ - Եւ լգ բիրս սպանին յուղղափառաց դասուց. որպէս յա՛յտ է ի պատմութիւնս սրբոյն միխայելի: - (Գիրք հարցմանց, 547),

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈՐ - Եւ բաժանեալ զսուրբ տեղիս տընօրինական, ետուն զսուրբ յակոբն պատրիարգարան, և զգողոթայն, և զսուրբ կարապետն և զսնարսն. և արկեալ վիճակս ի վերայ յարութեանն՝ անկաւ հայոց. և տրտմեցան ոմանք յազգէ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 548),

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈՐ ՄԾԲՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏ - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և զեօղն արկուոի՛ ուր տնկեաց

այգի. և քաղաքն նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295),

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ - Տասներորդ` զի դշխոյն հեղինէ որ շինեաց գուրք յարութիւնն յԵրուսաղէմ - (Գիրք հարցմանց, 617),

ՍՈՒՐԲ ՅՈՀԱՆ - Այսպէս սրբեաց զեկեղեցի յամենայն աղանդոյ սուրբն յոհան. որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ամէն: - (Գիրք հարցմանց, 545),

ՍՈՒՐԲ ՅՈՀԱՆ ՕՁՆԵՅԻ - Եւ սուրբն յոհան օձնեցին զեզր կաթողիկոսին և զայլոցն որք թիրեալք էին զկնի քաղկեդոնի: - (Գիրք հարցմանց, 541),

ՍՈՒՐԲ ՅՈՍՏՈՍ - Իսկ վասն տեառնականին և աղօրհնէիցն, սուրբն յոստո՛ս է արարեալ. որ չորրորդ եպիսկոպոս էր յԵրուսաղէմ յառաքելոյն յակոբայ: - (Գիրք հարցմանց, 659),

ՍՈՒՐԲ ՅՈՒԹԵՆՈՍ - Դարձեալ սուրբն յոթեոս յերկրորդ գլուխ աստուածային անուանցն ասէ, (զի և բնութեամբ ի չափ եկն յաղագս մարդասիրութեան. և ճշմարտապէս էացաւ և ա՛յր եղև զերագոյնն աստուած:) - (Գիրք հարցմանց, 83),

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ - Նա՛խ` որպէս ասաց սուրբն ներսէս` քրիստոսի բնութեամբ է հայր` և մեզ շնորհօք: - (Գիրք հարցմանց, 516),

ՍՈՒՐԲ ՆԻՒՍՍՅԻ - Իսկ բնական երազն բաժանի ի չորս ըստ սրբոյն նիւսացոյ ի գիրս կազմութեան: - (Գիրք հարցմանց, 268),

ՍՈՒՐԲ ՊԱՐՄԱՍ - Եւ պետրոս անտիոքոս պատրիարզն և սուրբն պարսամ գրեցին ի հայք և զգուշացուցին. և նգովեցին զհաւանեալսն մարկիանոսի: - (Գիրք հարցմանց, 543),

ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ - Նա՛խ` մեծն մեսրոպ ըզկարգն ապաշխարութեան. և սուրբն սահակ զաւագ շաբաթեանն: - (Գիրք հարցմանց, 637),

ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒ - Երանելին մովսէս խորենացի՝ որ էր գրիչ սրբոյն սահակայ պարթևի, յետ **ՃԺ** ամի սրբոյն գրիգորի՝ եղև սկիզբն թարգմանութեան ի հայոց լեզու: - (Գիրք հարցմանց, 658),

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ - Եւ զոր նախ իմացն, ըզ ի յանսահման ծովէն, և զթարգմանչաց օրհնութիւնն, և գտուրք սարգսի օրհնութիւնն, վարդան վարդապետն: - (Գիրք հարցմանց, 638),

ՍՈՒՐԲ ՍԻՄԷՈՆ - Եւ սուրբն սիմէոն սիւնակեացն այրեաց զթուղթն դաւանութեանն քաղկեդոնի՝ զոր գրեալ էր թագաւորն մարկիանոս աղաչանօք առ նա՝. և նզովեաց զթղտատարն որ էր թեոդորիտոս գլուխ ժողովոյն: - (Գիրք հարցմանց, 543),

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ - Այսպէս և ի նորս սուրբն ստեփաննոս որ եղև առաջին մարտիրոս և վկայ քրիստոսի՝ հեղլով զարիւն իւր. տեսանէր բացեալ գերկինս և գլխուս ընդ աջմէ աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 288),

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՄԻՒՆԵԱՑ - Այլ սուրբն ստեփաննոս սիւնեաց, և մեծն ներսէս, վասն պատուոյ՝ նախ զիսաչի տունն են սասցեալ, և ապա՝ զաստուածածնին: - (Գիրք հարցմանց, 642):

Առանձին մեծ խումբ են կազմում **տեղանուններն ու աշխարհագրական անունները.**

ԱԹԵՆՔ - Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կողբացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնուպօլիս. լուան զժողովոյն և գնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի ի ճանապարհէն որով գային ի հայս. - (Գիրք հարցմանց, 543),.

ԱՐԱՔԻԱՑ - Եւ է՛ ի մէջ արաքիոյ և եղումայ. զոր այժմ կոչի թիլգուրան. ուր գերեզման նորա՛ է: - (Գիրք հարցմանց, 327),.

ԱՐԿՈՒՌԻ - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և գեղն արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն

նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295),

ԱՓՐԻԿԷ - Կարկեհան՝ որ կայծ կոչի. հրագո՛յն է. գտանի յափրիկէ. ի գիշերի որպէս հուր վառի: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ՅՈՒՄԻ - զԹաղէու. և զԲարդուղիմէու. և զՅուդայ յակորեան. որ կայ ի յորմի. որ սեպհական քաղաք է հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԲԱՔԻԼՈՆ - Դարձեալ՝ յերիս ժամանակս ազատեցան ի բաբիլօնէ. այսինքն կիրոսի սաղմանասարաւ. դարեհի զօրաբարէլ. արտաշէսի եզր դպիր և նէեմի: - (Գիրք հարցմանց, 448).

ԲԱՔՈՒ - Եւ ի բաքու յեզրն կազբիական ծովուն. ուստի ծծումբն զօրութեամբ ունի զհուրն: - (Գիրք հարցմանց, 208).

ԴՎԻՆ - Նան ի հայք ի ժողովն դվնայ հաստատեցին ի սուրբն աստուածն խաչեցար ասել ստուգապէս: - (Գիրք հարցմանց, 631).

ԵՂՈՍ - Եւ է՛ ի մէջ արաբիոյ և եղոմայ. զոր այժմ կոչի թիզուրան. ուր գերեզման նորա՛ է: - (Գիրք հարցմանց, 327).

ԵՐՈՒՍՍԱՂԷՍ - Իսկ խոսքով թարգմանիչ եբեր ի հայս. որ գնացեալ էր յերուսաղէմ հրամանաւ սրբոյն սահակայ: - (Գիրք հարցմանց, 658).

ԹԷՈՂՈՒՊՕԼԻՍ - Երկրորդն է ժողովն թեղուպօլսի, որ այժմ կոչի կարնոյ քաղաք. ո՛չ այն զոր յետոյ հերակլ քաղկեդոնիկ ժողովեաց և խաբեաց զեզր կաթուղիկոսն հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ԹԻԼԳՈՒՐԱՆ - Եւ է՛ ի մէջ արաբիոյ և եղոմայ. զոր այժմ կոչի թիզուրան. ուր գերեզման նորա՛ է: - (Գիրք հարցմանց, 327).

ԻՍՐԱՅԷԼ - Սսեն ոմանք թէ **ժ** ցեղքն իսրայէլի որ փակեցան ի մէջ լեբանցն կասբից, - (Գիրք հարցմանց, 708).

ԿԱԳԻՍԱ - Եւ մին յորժամ զլրտեսքն առաքեցին ի կագիսա, և իս օր յամեցին և մովսէս զիս պահեաց: - (Գիրք հարցմանց, 353).

ԿԱԶԲԻԱԿԱՆ ԾՈՎ - Եւ ի բարու յեզրն կազբիական ծովուն. ուստի ծծումբն զօրութեամբ ունի զհուրն: - (Գիրք հարցմանց, 208).

ԿԱՍԲԻՑ (ԼԵՌՆԵՐ) - Ասէն ոմանք թէ ժ ցեղքն իսրայէլի որ փակեցան ի մէջ լերանցն կասբից, - (Գիրք հարցմանց, 708).

ԿԱՍԲԻՑ ԾՈՎ - Յասպիս` նմա՛ն է զըմբիստի դեղնագոյն. գտանի յեզեր թորքումէտոս գետոյ յեզր կասբից ծովու: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ - Մետրոփանոս կոստանդնուպօլսի Աղէքսանդրոս աղէքսանդրոս: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԿՈՐԴԻԱՅ ԼԵԱՌՆ - Ասէն թէ՛ գոն ա՛յլ հոմանուն մասիս և արարատ. որպէս կորդուաց լեառն և ի պաղէստին և ի գամիրս: - (Գիրք հարցմանց, 294).

ՀԱՅՔ - Եւ Արջևան և Կորիւն թարգմանիչք բերին ի Հայս: - (Գիրք հարցմանց, 658). Իսկ յովսէփ և եզնակ եկեալք ի Հայս պատմեցին զամենայն ստուգութեամբ: - (Գիրք հարցմանց, 543). Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կողբացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնուպօլիս. լուան զժողովոյն և գնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի ի ճանապարհէն որով գային ի Հայս. - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՄԱՍԵՍԻԱ - Եւ վկայ այսոցիկ ի մամեստիայ գտեալ քարն. յորում գրեալ էր յունարէն գրով, (սուրբ աստուած սուրբ և հօր սուրբ և անմահ որ իսաչեցար վասն մեր ողորմեա՛ մեզ): - (Գիրք հարցմանց, 632).

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ - Չորրորդ՛ մեծ և արժանատր ժողովն եղև ի մանազկերտ. ի **Ճիդ** թուականին. հրամանաւ և արդեամբք զիտնաւոր և մեծ իմաստասիրին սրբոյն յոհաննու կաթողիկո-

սին հայոց օձնեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՄՕԲԻՆ - Երբորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և գեօղն_արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295).

ՆԻԿԻԱՅ - Առաջին ժողովն եղև ի նիկիայ սրբոց հարց. զկնի յժը՝ կամ յլ ամի ծննդեանն քրիստոսի. և ի **ի** ամի թագաւորութեանն կոստանդիանոսի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԱՂԻՄ - Հօրն անունն մելքի, և մօրն սաղա. և քաղաքին սաղիմ: - (Գիրք հարցմանց, 300):

(ՍՈՒՐԲ) ԳՈՂԳՈՂԱՅ - Եւ **ծ** ամն՝ որ առ որդւով նորին կոստանդեաւ յերկնից լուսափայլեալ ի լեռնէն ձիթենեաց մինչև ի սուրբ գողգոթայ: - (Գիրք հարցմանց, 294).

(ՍՈՒՐԲ) ԿԱՐԱՊԵՏ (եկեղեցի) - Եւ բաժանեալ գտուրբ տեղիս տնօրինական, ետուն գտուրբ յակոբն պատրիարգարան, և զգողգոթայն, և գտուրբ կարապետն և զանարսն. և արկեալ վիճակս ի վերայ յարութեանն՝ անկաւ հայոց. և տրտմեցան ոմանք յազգէ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 548).

(ՍՈՒՐԲ) ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ (եկեղեցի) - Տասներորդ՝ զի դշխոյն հեղինէ որ շինեաց գտուրբ յարութիւնն յԵրուսաղէմ: - (Գիրք հարցմանց, 617).

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ - Եւ նոյն զքահանայթաղէքն, որ ունի է աւետարան. և զաշխարհական թաղումն, ի յայրարատ գաւառի ի վաղարշապատ քաղաքի վկայարանս սրբոյն հռիփսիմի. յետ **ճժա** ամի սրբոյն գրիգորի. զի մինչև ցայն հնովն վարեին: - (Գիրք հարցմանց, 659).

ՎԱՐՍԳ - Տասներորդ խաչի **դ** տօնն. գոր ի սուրբ խաչին է. և երևմանն. և վարագայ խաչին. և խաչգիւտն: - (Գիրք հարցմանց, 649).

ՏԱՐՕՆ - Գրիգոր մագիստրոսն ի տարօն եկեղեցի է շինեալ. և

ծախիւք պատկեր բերեալ և անդ եղեալ: - (Գիրք հարցմանց, 639)
(ՔԱՂԱՔ) ԲԵԹԱՆԻԱՅ - Վասն այն եհան զաշակերտսն արտաքոյ քաղաքին բեթանիոյ: - (Գիրք հարցմանց, 519).

(ՔԱՂԱՔ) ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ - Զի արտաքոյ երկնային քաղաքին էրուսաղէմի է՛ տանջանաց տեղի, ուր մեղաւորքն ժողովին: - (Գիրք հարցմանց, 748).

(ՔԱՂԱՔ) ՆԱՆԻՉԵՒԱՆ - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և գեօղն արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295).

ՔԱՂԿԵՂՈՆ - Եւ զայլ ամենայն որպիսութիւն չար ժողովոյն քաղկեդոնի գտցես ի պատմագիրս միխայելի: - (Գիրք հարցմանց, 543)

ՓԵԳՈՎՐԱՅ - Փեգովքայ տեղի՛ էր կոռց. և դևքն չտային թոյլ թաղել զմարմինն, մինչև սաստեաց միքայել հրեշտակապետն ասելով, (սաստեսցէ՛ ի քեզ տէր.) որպէս յա՛ յտ է ի կաթուղիկեկից վերջին թուղթն: - (Գիրք հարցմանց, 409).

ՓԻՍՈՆ ԳԵՏ - Զմրուխտ. կանա՛չ է և դեղնագոյն. գտանի ի փիսուն գետ. Ղևի՛ է և Յոհաննէս: - (Գիրք հարցմանց, 348):

Գալով հաճախականությանը, ապա ոչ անսպասելիորեն «Գիրք հարցմանց»-ի հատուկ անունների մեջ ամենամեծ հաճախականությունն ունի «**Քրիստոս**» անունը, որ հանդիպում է 1168 անգամ:

Բերում ենք «Գիրք հարցմանց»-ի հատուկ անունների ամբողջական ցանկը՝ հաշվի առնելով, որ դրանք հեղինակի կողմից բերվում են հարուստ պատմական տեղեկությունների միջավայրում՝ այդպիսով ձեռք բերելով **աղբյուրագիտական արժեք**, մյուս կողմից, սա կարող է դիտարկվել իբրև առանձնացված անձնանունների բառարան և լինել երբևիցե

հրատարակված **անձնանունների** **բառարանների** **շարքի**
համալրում:

ՑԱՆԿ ՀԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ

ԱԲԳԱՐ - Դարձեալ ասեմք թէ զիա՞րդ յետին. զի արգար թագաւորն հայոց նախ քան զիսաչն հաւատաց ի քրիստոսս և երանեցաւ ի նմանէ: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԱԲԴՌՈՒ - Ամովս: Միքիա: Յովէլ: Աբդիու: Յովնան: Նաուս: Ամբակում: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ԱԲԴՈՆ - Երկոտասաներորդն Աբդոն որդի ելեքայ փարաթոնացի ամս ք: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԱԲԵՍԵԱ - Դաւթի **գ** արք անւանիք, և աբեսեա չորրորդ ընդ նոսա. **գ** աւետարանիչքն, և յոհաննէս որդի սողոմեայ: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ԱԲԷԼ - Իսկ զփոխարէն պարգևսն զոր ընկալաւ, Վասն առաջնոյն՝ զի ասէ զիր, (հայեցաւ,) այսինքն հաճեցաւ աստուած ի հաբէլ: - (Գիրք հարցմանց, 286).

ԱԲԷՆ - Սա՛ սպան զսիսարա և գաբէն ի ձորն կիսոնի. և այլազգիքն ամս է: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԱԲԻԱ - Թագաւորք յուդայ նստան յերուսաղէմ. Ռոբովամ. Աբիա. Ասափ. և այլ թագաւորք **իբ**: - (Գիրք հարցմանց, 446).

ԱԲԻԱԹԱՐ - Աբիաթար որդի է աքիմէլեքայ. որդոյ աքիտովբայ. որդոյ փենէհէսի. որդոյ հեղեայ: - (Գիրք հարցմանց, 427).

ԱԲԻԼԴՐՈՍ - Եւ հայրապետք էին անդԱբիլդոս հոովմայ: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԱԲԻՍԵԼԻՔ - Երրորդ՝ զի առ աբիմելէք նոյնպէս եղև. և որպէս յեզիպտոսս գորտն. նոյնպէս և անդ մուկն: - (Գիրք հարցմանց, 426),

ԱԲԻՈՒԴ - Եւ եղև քոյր սորա եղիսաբէթ կին ահարօնի քահանայի. յորմէ ծնաւ նաբաթ և աբիուդ. եղիսազար և իթամար քահանայք: - (Գիրք հարցմանց, 452),

ԱԲԻՍԱԿ - Վասն է՞ր ոչ գիտաց զաբիսակ: - (Գիրք հարցմանց, 479).

ԱԲԻՍՈՂՈՄ - Դաւիթ յետ յերկուց ամաց ետես զաբիսողով. և տէրն զմեղաւորս յետ ապաշխարութեան հոգւոյ և մարմնոյ. (Գիրք հարցմանց, 438).

ԱԲԻՐՈՆ - Երրորդ՝ կրեցին զանէծքն դադան և աբիրոն: - (Գիրք հարցմանց, 479).

ԱԲՐԱՀԱՄ - Եւ դարձեալ վկայէ՛ առաքեալն թէ՛ (որ աբրահամիւ խոստացաւ յետ պատարագելոյ որդւոյն իսահակայ, յանձն իմ երդնում ասէ՛) զոր ինչ խոստացաւ նմա: - (Գիրք հարցմանց, 40).

ԱԳԱԳ - Նա՛խ՝ զի վրէժխնդիր եղև օրինացն աստուծոյ. որպէս փենէհեզ սպան զգամբրի և զբասբի. և սամուէլ զագագ: - (Գիրք հարցմանց, 444).

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂ - Եւ յա՛յտ է զի ագաթանգէղ, (յայնժամ լուաւ տրդատ եթէ հաւատաց ի քրիստոս կոստանդիանոս որդին կոստայ: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԱԳԱԹՈՆ - Արար զ երրորդ ժողով՝ ագաթոն պապն հոսմայ. ի թագաւորութեան հօրն յուստիանու ի կոստանդնուպօլիս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԱԴԱՄ - Նախ՝ փչեաց ի յադամ շունչ կենդանի և եղև: - (Գիրք հարցմանց, 50).

ԱԴԴԱ - Զի ասեն թէ՛ այր և երիտասարդն զոր սպան դամեք և էառ զկանայս նոցա. ադդա և սելլա, նոքա եղբա՛րք էին ենովքայ արդարոյ: - (Գիրք հարցմանց, 290).

ԱԴԴԷ - Որպէս Թադէոս ի հայք զադդէ և զթէոփիլոս: - (Գիրք հարցմանց, 546).

ԱԴՈՆԻԱ - Երեքտասաներորդ՝ զառաջին մեղքն եթող զադոնիայ, և յերկրորդին սպան: - (Գիրք հարցմանց, 481.)

ԱՂԻԱՆՈՍ - Եւ հայրապետք էին անդ, ...Աղիանոս հոռմայ: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ԱՂԻՆԱՅ - Չորրորդ՝ օրհնեաց զնախաստեղծքն ի լերինն աղինայ և ասէ (աճեցէք և բազմացարո՛ւք և լցե՛ք զերկիր): - (Գիրք հարցմանց, 319).

ԱՂՈՆԻԷԼ - Ութերորդ՝ աղոնիէլ. տեառն իմոյ աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 144).

ԱՂՐԻԱԶԱՐ - Վաթսուներորդ, մարտեաւ ընդ աղրիազարու և սպան զնա և քակեաց զկառս նորա, և զթագն եղ ի գլուխ իւր: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ԱՂՕՆԻԱ - Եւ ի ձախն, Աղօնիա՛. տէր տէրանց ընդ մեզ: - (Գիրք հարցմանց, 338).

ԱԶԱՐԻԱ - Վասն առաջնոյն ասէ՝ (զարթի՛ր փառք իմ.) ի բարիօն տալով մեզ զմիսայել, զանանիա, և զազարիա: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ԱԶԵՐԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Սեթայն ազերա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԱԶՈՎՐ - Իսկ ըստ ազգաբանութեանն Մատթէի, ծնանի ...Ազովր յթ: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԱԹԱՆԱՍ - Եւ սուրբն կիրեղ և աթանաս ասեն, (մի՛ է բնութիւն բանին աստուծոյ մարմնացելոյ:) - (Գիրք հարցմանց, 79).

ԱԹԵՆՔ - Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կողբացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնուպօլիս. լուան զժողովոյն և զնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի ի ճանապարհէն որով գային ի հայս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԱԼՊԵՐԱ - Քսաննըրորդ՝ ասէ ալպերա վարդապետն ձեր թէ՛ (քրիստոս էր համանգամայն ճանապարհորդ և ըմբոնօղ ի կէտ յղութեանն իւրոյ:) - (Գիրք հարցմանց, 100).

ԱԼՊԵՐՏ - Նախ՝ է վկայություն անդուստ իսկ թշնամեացն. քանզի ասէ այլպերտն ի յառաջին գիրքն **Ժա** համարին, թէ հոգի ասեմ սրբութեան. արին փրկութեան. և ջուր լուացման: - (Գիրք հարցմանց, 594).

ԱԼՓԵԱՆ - Ասաց յակոբոս այլփեան: - (Գիրք հարցմանց, 573).

ԱԿԻՏՈՓԷԼ - Նախ բնական խելքն. որ ի բարեխառն կազմուածոյ հանդիպի. որպէս էր՝ ակիտոփելին և քուսեայ բարեկամին դաւթի: - (Գիրք հարցմանց, 537).

ԱՀԱՐՕՆ - Եօթնևժ, մովսէս մի անգամ պատարագեաց և ետ ցահարօն և ցորդիսն: - (Գիրք հարցմանց, 329).

ԱՂԷՔՍԱՆԴ - Մետրոփանոս կոստանդնուպօլսի Աղէքսանդրոս աղէքսանդրոս: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԱՂԷՔՍԱՆԴԻԱ - Այլ և ծանի՛ր գայս: Ջի **դ** գլխաւորագոյն արթոք կարգեցան ընդ բոլոր տիեզերս վասն չորից անետարանչացն: ...Յաղէքսանդրիայ վասն մարկոսի: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԱՂԷՔՍԱՆԴ ՄԱԿԵՐՈՆԱՅԻ - Ի սաղովկայ առաջին ամին՝ Աղէքսանդր մակեդոնացի: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԱՂԷՔՍԱՆԴՈՍ - Մետրոփանոս կոստանդնուպօլսի Աղէքսանդրոս աղէքսանդրոս: - 542. (Գիրք հարցմանց, 542).

ԱՍԱՂԷԿ - Դաւիթ եհար գամաղէկ որ գերեաց զիրեայս և զայլազգիս. և տէր մեր եհար զգերիչն հրէից և հեթանոսաց: - (Գիրք հարցմանց, 437).

ԱՍԲԱԿՈՒՄ - Ասեմք թէ՛ յիրաւի, որովհետև երևեցաւ տէր մեր ի փրկութիւն ընտրելոց ըստ ամբակումայ, նախահայրն յաւիտեան. իսկ այլք ազատեցան ժամանակեայ: - (Գիրք հարցմանց, 777).

ԱՍԵՆԵՄ - Չորրորդն Բարակ. որդի ամենեմայ ի կեղեսայ նեփթաղէմի ամս **իս**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԱՄԵՄԻԱ - Զչորքս գայս՝ Զոքոզիա և Զգոդոդիա մայրն, և Զյովաս և Զամեսիա ո՛չ գրէ յազգահամարսն աւետարանիչն վասն լինելոյ դուստր և թոռունք եգաբելի: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԱՄԻՆԱԴԱԲ - Որպէս ահարօն ունէր գղուստրն ամինադաբայ՝ զքոյրն նայաստնի իշխանին յուդայ: - (Գիրք հարցմանց, 461).

ԱՄՈՆ - Վասն որոյ յետոյ տրտմի և նեղի. առէ՛ զպատճառ մեղացն և դառնայ ինքեան. որպէս ամոնի եղև: - (Գիրք հարցմանց, 558).

ԱՄՈՎՍ - Ռորովամ թագաւորէ՛ յերուսաղէմ ամս **ժէ**: ...Ամովս ամս **ժբ**: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԱՄՈՒՐ - Նոյնպէս և սատանայ աներևոյթ մօտ՝ ի մարդն երթալ. թէ ամուր է հաւատն և կամքն՝ ո՛չ կենայ անդ, յուսահատի և թողու: - (Գիրք հարցմանց, 161).

ԱՄՐԱՍ - Հայրն մովսէսի ամրա՛մ է և մայրն յոքաբերթ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ԱՅՐԱՐԱՍ - Եւ նոյն զքահանայթաղէքն, որ ունի է աւետարան. և զաշխարհական թաղումն, ի յայրաբատ գաւառի ի վաղարշապատ քաղաքի ի վկայարանս սրբոյն հոռիփսիմի. յետ **ճժա** ամի սրբոյն գրիգորի. զի մինչև ցայն հնովն վարեին: - 659. (Գիրք հարցմանց, 659).

ԱՆԱԹ - Երրորդն Սամեգար. որդի անաթայ. որ մաճիւն **n** այր եսպան՝ ամս **դ**. և Դեբովրա ամս **ե** ընդ այլազգեացն: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԱՆԱՅԷԼ - Չորրորդ՝ անայել. որ է լրումն աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 144).

ԱՆԱՆԻԱ - Զայս ամենայն ոմանք անանիայի տան. և ոմանք խորենացոյն: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ԱՆԱՆԻԱ (ԴԱՄԱՍԿԱՏԻ) - Եւ որպէս ասէ կղէմ և անանիա

դամասկացի, թե **զ** գիրք այլ ընկալաք յեկեղեցի: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿՈՒՆԻ (ՇԻՐԱԿԱՅԻ) - Իսկ այլք ասեն թե անանիա շիրակունին է ասացեալ: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ԱՆԱՆԻԱՍ - Անանիաս, Եղիազար փողովք երգեին: - (Գիրք հարցմանց, 641).

ԱՆԱՍՏԱՍ - ... որ եզր եղև հաւատոյ ուղղութեան. և հրամանաւ հերակլի հաւանեցաւ ժողովոյն քաղկեդոնի. կացեալ **զ** կաթողիկոսք նոյն աղանդովն որ են այսոքիկ. Եզր. Մովսէս. Անաստաս. Իսրայէլ. Սահակ. Եղիա: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԱՆԱՏՕԼ - ... և զթէոդորիտոս եղին գլուխ ժողովոյն վասն մարդահաճութեան թագուհւոյն և թագաւորին. և զղէոսկոբոս հայրապետն աղէքսանդրոս, և զպէտրոս անտիոքոս, և զտիմոթէոս և զանաստօլ, և զայլս բագումս խոտեցին. և վկայեցին նոքա ճշմարտութեան: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԱՆԳԷ - Անգէ: Զաքարիա: Մաղաքիա: Երեմիա: Բարուք: Ողբք: Դանիէլ: Եզեկիէլ: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ԱՆԴՐԷ ՄԵԿՆԻՉ - Ասեմք ըստ սրբոյն անդրէի մեկնչի՝ եթէ սուրբքն զաշխարհի վախճան խնդրեցին. որոց ցուցանէ զպատճառս երկայն մտելոյն. - (Գիրք հարցմանց, 696).

ԱՆԴՐԷԱՍ - Ասաց զայս անդրէաս: - (Գիրք հարցմանց, 573).

ԱՆԹԷՎԻՈՍ - Եւ յունարէն անթէվիոս. այսինքն հակառակ: - (Գիրք հարցմանց, 707).

ԱՆՆԱ - ... իսկ Աննա ամուսնացաւ ի զալիլեայ ընդ յովակիմայ. և ծնաւ զաստուածածինն մարիամ ի պրոպատիկէ ի տունն յովակիմայ. և անտի տարեալ եղև ի տաճարն տեառն: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ԱՆՏԻՈՔ - Յոհան անտիոքայ՝ թղթով միաբանեալ. **բճ** հարք ընդդէմ նեստորի որ **բ** բնութիւն ասէր և **բ** որդի. կրկին կամք և

կրկին ներգործություն քրիստոսի. և զաստուածածինն մարդա-
ծին: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԱՆՏՕՆ - Որպէս եղիայի. պօղի և անտոնի. և մերոյ լուսաւորչին
Գրիգորի: - (Գիրք հարցմանց, 220).

ԱՊ - Իսկ իար, որ է Նոյ արդար. Սիւան, սեմ. Թամուզ. թարա.
Ապ, արբահամ: - (Գիրք հարցմանց, 200).

ԱՊԵԼԻՕՂ - Իսկ միջինն Ապելիօղ. բարեխառն. անձրև, և արև: -
(Գիրք հարցմանց, 205).

ԱՊԵԼԻՈՍ - Ապելիոս. այս՝ ապողոն է: - (Գիրք հարցմանց, 201).

ԱՊՕՂԻՆԱՐ - Եւ հայրապետք էին անդ,... Ապօղինար աղէք-
սանդրացի: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԱՍՍՅԷԼ - Ասայէլ ընթացիք: - 434. (Գիրք հարցմանց, 434). Կամ
թէ արագ որպէս ասայէլ որ հասնէր այժեման: - (Գիրք հարց-
մանց, 761).

ԱՍՍՓ - որպէս յա՛յտ է ի սաղմոսն ասսփայ և կորիսայ և
այլոցն. - (Գիրք հարցմանց, 636).

ԱՍԵՐ - Դան. Ասեր. և Նեփթաղիմ. **ժե** բիր և **ռո** զօրք նոցա: -
(Գիրք հարցմանց, 378).

ԱՍԻԱ - Կամ ունէիր իշխանութիւն որպէս աղէքսանդրու. որ
զասիա զերոպիա և զլիբիա ընդ իշխանութեամբ էարկ: - (Գիրք
հարցմանց, 761).

ԱՍՈՐԵՍԱՆ - ...և փակելի արքայի որդւոյ ռոմելայ. և զերեաց
զնեփթաղիմ և զգալիլեա. և Զգաղայաթ **զ** ցեղիքն իսրայելի. և
տարաւ յերկիրն ասորեստանեայց: - 447. (Գիրք հարցմանց, 447).

ԱՏՈՍ - Ի խնդրոյ ումեմն բանասիրի Ատոմի ուղղափառի: -
(Գիրք հարցմանց, 772). Ատոմ խնդրօն գրքոյս - (Գիրք հարց-
մանց, 794).

ԱՏՈՒՐ - Ոմանք **դ** ասեն. և անւանս թուեն, Ատուր, Թատուր,
Գատուր, Սատնատուր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԱՐԱ - Որպէս ասէն զշամիրամէ թէ՛ յորժամ սպանաւ արա ի պատերազմին, զայլ ոմն նման նորին պատուեաց և ասաց թէ աստուածքն յարուցին: - (Գիրք հարցմանց, 238).

ԱՐԱԲԻԱ - Ոմանք զսիօն ասէն, և այլք զեղոմ, և այլք գարաբիա. որ և անդ ասէն և այլք զգերեզման նորա լինիլ: - (Գիրք հարցմանց, 327).

ԱՐԱՄ - Արամ ամաց **իւե՛** ծնանի զամինադաբ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԱՐԱՐԱՍ - Վեցերորդ՝ տապանն նոյի յարարաս ի լեառն մասիս: - (Գիրք հարցմանց, 555).

ԱՐԳԷՍԵՒՍ - Որ մերձ ի հիւսիս է, Արգեստէս կոչի. կազմէ սա զամպս: - (Գիրք հարցմանց, 205).

ԱՐԵԳԻ - Արեգի. որպէս թէ յառնէն բոյսք և բանջարք աստուածային հրամանաւն: - 201.

ԱՐԷՍ - Եւ գԱրեսին՝ երեքշաբթի: - (Գիրք հարցմանց, 190).

ԱՐԻՈՍ - Դարձեալ ընդդէմ այնոցիկ որք արարած ասէն զբանն աստուծոյ և զհոգին. որպէս արիոս. և մակեդոն. և հրէայք. և այլք: - (Գիրք հարցմանց, 55).

ԱՐԻՍՊԱԳԱՅԻ - Գիրք դիոնիսեայ արիսպագացոյ: - (Գիրք հարցմանց, 450-451).

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ - Եւ Պատրիարզունք էին անդ, Արիստակէս հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԱՐԻՍՏՈՏԷԼ - Իսկ բանին արիստոտէլի՛ թէ ի հակասութեանց մի կողմն ճշմարիտ է, այսինքն կամ ստորասութիւնն կամ բացասութիւնն: - (Գիրք հարցմանց, 9).

ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ - Ուստի բազմացեալ լցին զարևելս ի պալի. յորմէ թագաւորք պարսից և հայոց արշակունիք կոչեցեալ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ԱՐՇՈՒՐ - Իսկ այլ ոմանք թուեն զեօթներորդն դանիէլի ի դարե-

հի որդույ արշուրեայ առաջին ամէն. յորում գտեսիլն ետես մարգարէն. մինչև ի ծնունդն քրիստոսի ամբ **նձգ**: - (Գիրք հարցմանց, 449).

ԱՐՋԵԻԱՆ - Եւ արջնան և կորիւն թարգմանիչք բերին ի հայս: - (Գիրք հարցմանց, 658).

ԱՐՏԱՇԷՍ - Դարձեալ՝ յերիս ժամանակս ազատեցան ի բաբի-լօնէ, այսինքն կիրոսի սաղմանասարաւ. դարեհի գորաբարէլ. արտաշէսի եզր դալիր և նէեմի: - 448. (Գիրք հարցմանց, 448).

ԱՐՏԵՍՈՆ - Եւ էր արտեմոնս այս զկնի առաքելոցն **բճ** ամաւ սուղ ինչ պակաս: - (Գիրք հարցմանց, 482).

ԱՐՓԱՔՍԱԹ - Վասն զի զկայնան որդի արփարսաթայ և հայր սաղայի **ճ** և **ի** ամ ի թիւ առնու: - (Գիրք հարցմանց, 411).

ԱՐՔԵՂԱՅՈՍ - Բայց արքեղայոս դարձեալ մաքրեաց զամենայն որ ուսաւ ի ծովային կենդանեաց: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ԱԻՈՎԴ - Երկրորդն Աւովդ. յերկուց ձեռաց յաջողակ եմինացի յեփրեմայ ամս **ձ**. և այլազգիքն ամս **ի**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԱՓՐԻԿԷ - Կարկեհան՝ որ կայծ կոչի. հրագո՛յն է. գտանի յԱփրիկէ. ի գիշերի որպէս հուր վառի: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԱՓՐՈՂԻՏԷ - Չափրողիտեայն՝ ուրբաթ: - (Գիրք հարցմանց, 190).

ԱՔԱՁ - Եւ յետ հնգետասան ամի յաւուրս աքագու՝ ել թագ դաթ-փաղսար արքայ ասորեստանի ի վերայ իսրայէլի: - (Գիրք հարցմանց, 446-447).

ԱՔԱՐ - Աքար զարմեան և սաւուղ կիսեան և յուդա սիմոնեան մեղայ ասելով ո՛չ արդարացան: - (Գիրք հարցմանց, 415).

ԱՔԻԼԵԻՍ - Ապա աքիլէս, զատուցանէ՛ զկողմն երկրորդ ձայնին որ կոչի աւագ կողմն: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ԱՔԻՄԵԼԷՔ - Կամ զի աքիմէլք զճ քահանայիւք սպանաւ ի սաւուղայ. և արբաթար փախեաւ առ դաւիթ և ընդ նմա՛ էր

զամենայն աւուրս թագաւորութեան նորա. և յանուանէ զնա՛ յիշէ: - (Գիրք հարցմանց, 427).

ԱՔԻՆ - Ռոբովամ թագաւորէ՛ յերուսաղէմ ամս **ժէ**: ...Աքին՝ **լր**: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԱՔԻՏՈՎԲ - Աբիաթար որդի է աքիմէլէբայ. որդւոյ աքիտովբայ. որդւոյ փենէհէսի. որդւոյ հեղեայ: - (Գիրք հարցմանց, 427).

ԲԱԲԻԼՈՆ - Յակիմթ. կարմիր է. գտանի առ բաբելոնիւ: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԲԱՀԱՂ - ...վասն այն ո՛չ կոչին ճշմարիտ մարգարէ պարզաբար. այլ բաղադրեալ. որպէս մարգարէ բահադու. կամ մարգարէ բարձանց կամ անտառին: - (Գիրք հարցմանց, 536).

ԲԱՂԱՍՍ - Բաղասա մոգ էր և կախարդ. և սովոր էր ընդ դևս խօսիլ. վասն որոյ յառաջեաց աստուած և խօսեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 387).

ԲԱՂԱՍ - Վաթսուննդ, Վասն բաղաս մոգին. նգովք և անէծք: - (Գիրք հարցմանց, 285).

ԲԱՂԴՍ - Ոմանք ասեն թէ՛ բարեկամքն իւր որ էին յազգէն եսաւայ ելիփագ. սովփար. և բաղդաս. որք եկին մխիթարել զնա ի վշտացն, նոքա գրեցին. որպէս ինքն ասէր, (ո՛ տայր ինձ գրել զբանս իմ յիշատակ յաիտենից:) - (Գիրք հարցմանց, 320).

ԲԱՆԷԱՍ - Բանէաս Մանէոն և այլքն քնարօք երգէին: - (Գիրք հարցմանց, 641).

ԲԱՌԱՔ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Յարեղին բառաբա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԲԱՌՆԱԲԱՍ - Եւ որոշօղ. (որոշեցէք զպօղոս և գբառնաբաս.) - (Գիրք հարցմանց, 52).

ԲԱՍԵՍԱԹ - Եւ էր յազգէն եսաւայ ի կնոջէն բասեմաթայ՝ դստեր իսմայէլի. և եերորդ ծնունդ էր յաբրահամէ: - (Գիրք հարցմանց, 320).

ԲԱՍԻԼԻՈՍ - Այլ որք ուղիղ դատեցան վարդապետք եկեղեցւոյ ըստ տեսլեանն յօհաննու. որպէս մեծն անդրէաս և համախոհք նմին սուրբն իրինոս, եպիփան, և բասիլիոս: - (Գիրք հարցմանց, 687).

ԲԱՐՍԿ - Կշտերն բարակ՝ խորագէտ է: - (Գիրք հարցմանց, 247).

ԲԱՐՍՔԻԷԼ - Եօթներորդ բարաքիէլ. սկիզբն աստուածայնոյ: - (Գիրք հարցմանց, 144).

ԲԱՐԴՈՒՂԻՍԷՆՍ - զԹաղէոս. և զ**Բարդուղիմէոս**. և զՅուդայ յակոբեան. որ կայ ի յորմի. որ սեպհական քաղաք է հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԲԱՐՈՒՔ - Որպէս ասէ բարուք (ո՛վ իսրայէլ որպէս զի մեծ է տունն աստուծոյ և ընդարձակ տեղի ստացուածոյ նորա:)- (Գիրք հարցմանց, 763).

ԲԱՐՍԵՂ - Եւ բարսեղ ի քրիստոսի ծնունդն յիւրական ճառին ասէ, անունն ղիցուք տօնիս աստուածայայտնութիւն: - (Գիրք հարցմանց, 482).

ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱՏԻ - Հնգետասաներորդ՝ ի մէջ գիշերի՝ է յարութիւնն. որպէս ասէ ոսկերեբանն ի յարութեան ճառին, և սուրբն նիւսացին, և բարսեղ կեսարացին, և գրիգոր սկևռացին, և այլք: - (Գիրք հարցմանց, 514).

ԲԱՔՈՒ - Եւ ի բարու յեզրն կազբիական ծովուն. ուստի ծծումբն զօրութեամբ ունի զհուրն: - (Գիրք հարցմանց, 208).

ԲԵԷՂՁԵԲԻՒՂ - Այլ նոքա ամենեքեան ազգ են ղիւաց. և ըստ զանազան գործոյն՝ զանազան անուան հանդիպեցան. որպէս ղնն պոռնկութեան, և հպարտութեան, և բեղղեբիւղ, բեհմովթ, և այլն: - (Գիրք հարցմանց, 150).

ԲԵՂՀԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն Ղամբայն բեղիա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԲԵԹԱՆԻԱ - Եւ որ՝ քան զայս աւելի ասեն, որպէս տնօրինեցար. կամ ընծայեցար. կամ քո տէրութեամբդ. կամ որ եկիր ի բեթանիա. կամ ի վերնատունն: - (Գիրք հարցմանց, 634). Վասն այն էհան զաշակերտսն արտաքոյ քաղաքին բեթանիոյ: - (Գիրք հարցմանց, 519).

ԲԵԹԼԷՀԷՄ - Որ նշանակէր՝ (աստուած ի հարաւոյ եկեսցէ) ի թագաւորի և քահանայի ցեղէն. զի բեթլեհեմ հարաւ է Երուսաղէմի: - (Գիրք հարցմանց, 379).

ԲԵԹՄԱՅԻՐ - Եւ ծնունդն ի քորագին. և սնունդն ի բեթսայիդայ. և թագաւորեալ ի բիւզանդիայ: - (Գիրք հարցմանց, 706).

ԲԵԼԲԷՔՈՎՐ - Զի թէ անիծեալ էր, յորժամ ժողովուրդն անկաւ ի սատակումն ի բելբեքովր, ասէին թէ ի նորա անիծիցն եղև: - (Գիրք հարցմանց, 388).

ԲԵԼԻԱՐ - ...և տէրն մարտեաւ ընդ բելիարայ և յաղթեաց մահու. և քակեաց զդժոխս. էառ աւար զգերեալսն և էհան յարքայութիւնն երկնից. տալով նոցա զանթառամ պսակն: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ԲԵՀՄՈՎԹ - Դարձեալ՝ վիշապն ի Յորդանան էր բունեալ. որպէս ասէ յոբ (բեհմովթն ննջէ՛ ի գիճային տեղիս. և զջուրս յակնակապիճս իւր ընդունի.) այսինքն ի գեճ ցանկութիւնն: - (Գիրք հարցմանց, 489).

ԲԵՆԵՏԻՔՏՈՍ - Երկրորդ, զի մեծ ճգնաւորն բենետիքտոս որ է յազգէ նոցա՝ ասէ, (պահելի է զչորեքշաբաթի օրն մինչև ցինն ժամն): - (Գիրք հարցմանց, 652).

ԲԵՆԻԱՄԵՆ - Վասն որոյ նախ տուաւ թագաւորութիւնն բենիամենի որ էր սաւուր: - (Գիրք հարցմանց, 338).

ԲԵՍԷԼԻԷԼ - Եւ ճարտարապետք խորանին՝ բեսելիել ոսկւոյ և արծաթոյ: - (Գիրք հարցմանց, 344).

ԲԵՐԵՍԻԱԹԱՍ - Եւ ի մեկնութիւն ծննդոց ա ասէ բերեսիաթաս

թէ՛ (ժ թագաւորք տիրեացեն ի սկզբանէ մինչև ի կատարած աշխարհի): - (Գիրք հարցմանց, 28).

ԲԵՐՁԵԼԻ - Դարձոյց ի յորդանանու գրերգելի որ տասամբն կերակրեաց զդաւիթ. ի տիպ հին օրինացն ժ բանեան զոր կատարեց քրիստոս: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ԲԵՐՍԱԲԷ - Երրորդ՝ զի հատուցէ զշնութիւնն քերսաբէի անարատութեամբ նմին: - (Գիրք հարցմանց, 439).

ԲԷԼ - Հայկն յաբեթի. և ԲԷԼ ի քամայ որսորդ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 297).

ԲՈՅՈՍ - Սաղմոն ամաց լէ՛ ծնաւ գրոյոս: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԲՈՍՈՐ - Եւ անուն մօր նորա բոսոր: - (Գիրք հարցմանց, 320).

ԳԱԲԱԻՈՆ - Քսանգ՝ յետու փրկեաց գգաբաւոն ի Ե թագաւորացն որք պաշարէին: - (Գիրք հարցմանց, 419).

ԳԱԲՐԻԷԼ - Վասն է՛ր հրեշտակապետն գաբրիել աւետեաց կուսին, և ո՛չ մարդ ոք: - (Գիրք հարցմանց, 463).

ԳԱՐ - Ռուբէն. Շմաւոն. և Գար. **ԺԵ** բիր և **ոնծ** զօրք նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 378).

ԳԱՋԱ - Ութերորդ՝ արին սամփսոն որ օրինա՛կ էր ամենագօրտն մերոյ, էջ ի գագա ի տիպ աշխարհի. և օթեցաւ ի պոռնկատունն յօրինակ դժոխսցն. յորում պաշարեցին զքաղաքն այլազգիքն: - (Գիրք հարցմանց, 513).

ԳԱԹՍՈՆ - Եւ ապա ցեղին ղևեայ՝ գաթսոնի և կահաթու և մերարեայ զայլ աստիճանքն ետ: - (Գիրք հարցմանց, 609).

ԳԱԼԻԼԵԱ - ...իսկ Աննա ամուսնացաւ ի գալիլէայ ընդ յովակիմայ. և ծնաւ զաստուածածինն մարիամ ի պրոպատիկէ ի տունն յովակիմայ. և անտի տարեալ եղև ի տաճարն տեառն: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ԳԱՂԱՅԱԴ (ԳԱՂԱՅԱԹ) - ...փակէի արքայի որդոյ ռոմելայ. և

գերեաց գնեփթաղիմ և զգալիլեա. և Զգաղայաթ զ ցեղիւքն իսրայելի. և տարաւ յերկիրն ասորեստանեայց: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ԳԱՂԳԱՂԱՅ - Չորրորդ՝ նախ օծաւ ծածուկ, և ապա յայտնի ի գաղգաղայ. և տէր մէր նախ օծաւ յարգանդի, և ապա՝ ի յորդանան ի յովհաննէ: - (Գիրք հարցմանց, 426).

ԳԱՅԻ - Քսաննէ՝ դարան գործեաց ի գայի և յաղթեաց նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 419).

ԳԱՆՁԱԿԵՑԻ - Որպէս գանձակեցին գրէ ընթերցուածոց մեկնիչն: - (Գիրք հարցմանց, 651).

ԳԱՐԵԶԻՆ - Տասներորդ՝ ի գարեզին. որ է՝ լեառն թլփատութեան. զի ելեալ ի լեառն հաւատոց՝ զաւելորդ մեղացն ի բաց ընկեցցեն, և զօրհնութիւնն աստուծոյ առցեն: - (Գիրք հարցմանց, 402).

ԳԱՏՈՒՐ - Ոմանք **դ** ասեն. և անւանս թուեն, Ատուր, Թատուր, Գատուր, Սատնատուր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԳԵԲԱՂՆ - Ութերորդ՝ ի խորխորատէ չարեաց ելցեն օրինօք. զի գեբաղն՝ հին ձոր թարգմանի: - (Գիրք հարցմանց, 402).

ԳԵՂԷՈՆ - Նախ՝ նշանակեր գնոյն ինքն Գեղէոն. որ երևմամբ հրեշտակին դատաւոր եղն իսրայելի: - (Գիրք հարցմանց, 421).

ԳԵԷԶԻ - Այլ և աղքատութեամբ. ուստի յայտ է զի անէ՛ծ զգէզի վասն ընչիցն նէեմանայ: - (Գիրք հարցմանց, 404).

ԳԵԹՍՈՆ - Չորրորդ՝ գեթսունի ազգն դոնապա՛նք էին. և մերարեայ երդմնեցուցիչք ընդ իշխանութեամբն իթամարայ քահանայի. և կահաթու գունդն աւագ պաշտօնեայք: - (Գիրք հարցմանց, 379).

ԳԵՄԵՄ - Ութերորդ՝ որպէս իջեալքն յեգիպտոս ընդ հարաւ մտին ի գեւեմ ի պարարտ երկիր: - (Գիրք հարցմանց, 315).

ԳԵՐՄԱՍ - ...էառ զսեփովրա կին. և ծնաւ **բ** որդիս. զգերսամ և զեղիազար. - (Գիրք հարցմանց, 330).

ԳԷՈՐԳԷՈՍ - Գիր քոյոյ վսեմամիտ խոհեմութեանդ ո՛վ արփիածին հարազատ, և վերնոյն սիօնի նազելի զաւակ Գեորգէոս Րաբունեայ պետ: - (Գիրք հարցմանց, 773).

ԳԷՈՐԳԻԷ - Ահա զսակաւ ընծայ կարճառօտութիւն բանիս ընկալ ի քում ընդարձակութեան զանձարանի սրտի՝ երիցագոյն հարազա՛տդ Գեորգիէ: - (Գիրք հարցմանց, 95).

ԳՈՂՈՂԻԱ - Այլ և յովսաբեթ դուստր է յովրամայ և գողողիայ և քոյր որոզիայ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԳՈՂՈՆԻԷԼ - Եւ դատաւորաց առաջինն Գողոնիէլ որդի կենեզայ եղբայր քաղեբայ յազգէ յուդայ ամս **իս**. և այլազգիքն ամս **ժը**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԳՈՂԳՈԹԱՅ - ...կանգնեաց զիսաչն փրկական ի սուրբ գողգոթայ ի սեպտեմբերի **ժոյն**: - (Գիրք հարցմանց, 617).

ԳՈՂԻԱԹ - Չորեքտասաներորդ, ցպով և պարսաքարով էլ ընդդէմ գողիաթու. և տէր մեր իսաչի որ վէմ կոչեցաւ, և ի ձայն բարձր աղաղակեաց և արձակեաց զհոգին: - (Գիրք հարցմանց, 436).

ԳՈՄՈՐ - Սողոմն համր՝ և գոմորն իիստ թարգմանի: - (Գիրք հարցմանց, 755).

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ - Եւ զի անմեղ մարմինն աղամայ՝ անչարչարելի և երագ և պայծառ և թերթն էր, որպէս ասէ աստուածաբանն գրիգոր: - (Գիրք հարցմանց, 228).

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ - Որպէս եղիայի. պօղի և անտոնի. և մերոյ լուսաւորչին Գրիգորի: - (Գիրք հարցմանց, 220). Լուսաւորիչն գրիգոր ի հոռւայ գահիցն պատուեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 639.).

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ - Գրիգոր մագիստրոսն ի տարօն եկեղեցի է շինեալ. և ծախիւք պատկեր բերեալ և անդ եղեալ: - (Գիրք հարցմանց, 639).

ԳՐԻԳՈՐ ՄԿԵՒՌԱՅԻ - Հնգետասաներորդ՝ ի մեջ գիշերի է յարութիւնն. որպէս ասէ ոսկերերանն ի յարութեան ճառին, և սուրբն նիւսացին, և բարսեղ կեսարացին, և գրիգոր սկևացին, և այլք: - (Գիրք հարցմանց, 514).

ԳՐԻԳՈՐ ՍՔԱՆՉԵԼԱԳՈՐԾ - Ծնունդն, զօրութիւնն, մահն, ընդ աջմէ հօր նստիլն, և այլն ամենայն, զաստուած ի մարդում, մանաւանդ զմարդ յաստուածում ըստ սրանչելագործին գրիգորի ցուցանեն: - (Գիրք հարցմանց, 770).

ԳՐԻԳՈՐ ՎԿԱՅԱՄԵՐ - Իսկ զխորհուրդն անճառ, և զմեծա-հրաշն, գրիգոր վկայաւերն: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ԳՐԻԳՈՐԻՍ - Իսկ Հինգերորդ ժողովն եղև ի վիճակս գրիգորի-սի. ի մայրաքաղաքն աղուանից պարտաւ: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԳՕՐՏՈՍԱԿ - Այլ որ ճճ ամաւ յառաջ եկին ի հայք՝ ասորիք արք քաջաբանք, և կամեցան սերմանել զաղանդն նեստորի. որք նգովեալ որոշեցան. բայց ոմանք ընկալեալ էին և թարգմանեալ ի նոցանէ զիրս սուտս, Զգօրտոսակ. Զկիրակոսակ. Զպղի տեսիլն: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԴՍԳՈՆ - Կրկին կործանիլն դագոնայ, զի նախ՝ օրինօքն մովսէսի անկաւ, և քրիստոսի կործանեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 425).

ԴՄԴՄՆ - Եւ դադան և աբիրօն որդիք ռուբենի՝ զիշխա-նութիւնն խնդրէին զի անդրանիկք էին: - (Գիրք հարցմանց, 381).

ԴՄԼԻԼԱ (ԹՄԼԻԼԱ) - Զի սամփսոն ի ժամ գերծելոյ զլիտյն թմրեալ ի ծունկս թալիլայ խոնարհէր. նոյնպէս և ամենայն մեղք

գոր գործէ մարդ, և առաւել գէճ ցանկութիւն, անարգէ զմարդ: - (Գիրք հարցմանց, 424).

ԴԱԿՈՒԷԼ - Վեցերորդ դակուել. ինքն աստուածային: - (Գիրք հարցմանց, 144).

ԴԱՄԱՍԿԱՑԻ - Երրորդ՝ ըստ դամասկացոյն՝ հրեշտակն ո՛չ է ընդունակ ապաշխարութեան. նմին իրի և ո՛չ թողութեան: - (Գիրք հարցմանց, 151).

ԴԱՄԱՍԿԱՑԻ ՅՕԶԱՆ - Որպէս դամասկացին յօհան՝ և օգոստինոս՝ իմանալի և զգալի ասացին: - (Գիրք հարցմանց, 221).

ԴԱՄԱՍՈՍ - Եւ Պատրիարքունք էին անդ, Ներսէս հայոց. Կիրեղ Երուսաղէմի. Դամասոս հռոմայ. Նեքրատիոս կոստանդնուպօլսի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԴԱՆ - Դան. Ասեր. և Նեփթաղիմ. **Ճե** բիր և **ռռ** զօրք նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 378).

ԴԱՆԻԷԼ - Մետասաներորդ՝ աստուծոյ միա՛յն է յայտնել զգաղտնիս. որպէս ասէ դանիել, (աստուած յերկնից ինքն յայտնէ զխորինս և զգաղտնիս): - (Գիրք հարցմանց, 58).

ԴԱՐԵՇ - Իսկ այլ ոմանք թուեն զեօթներորդն դանիելի ի դարեհի որդոյ արշուրեայ առաջին ամէն. յորում զտեսիլն ետես մարգարէն. մինչև ի ծնունդն քրիստոսի ամք **նձգ**: - (Գիրք հարցմանց, 449).

ԴԱԻԻԹ - Որպէս յովաք ո՛չ ընդ դաւթի՝ այլ ընդ աբիսոնոմ մարտեաւ: - (Գիրք հարցմանց, 44).

ԴԵԲՈՎՐԱ - Երրորդն Սամեզար. որդի անաթայ. որ մաճին **ռ** այր եսպան՝ ամս **դ**. և Դեբովրա ամս է ընդ այլազգեացն: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԴԵԶԵԿ ԱԼԻՓԱԹԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն... Սեմայն դեզել ալիփաթա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԴԵՄԵՏՐ - Եւ գրեցին ապաշխարութեամբ խոստովանութիւն. և

եղին ի տապանին դադայ՝ յեկեղեցուջ սուրբ վկային դեմետրեայ:
- (Գիրք հարցմանց, 543).

ԴԵԻՂԱՍ - Այլ տե՛ս յայտնապէս, զի զայսպիսի նշան վկայու-
թեան ո՛չ ունէին յուղաս և դևդաս. և ո՛չ նեոն ունելոց է դերա-
քրիստոսն. վասն որոյ ո՛չ են մարգարէ, այլ մուրրեցուցիչք և
չարք: - (Գիրք հարցմանց, 400).

ԴԷՄԱՍ - Աւագակն որ յաջմէն խաչեցաւ՝ դեմաս էր անունն. և
որ յահեկէն՝ կոստաս: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԴԷՍՄԿՈՐՈՍ - ...զթեոդորիտոս եղին զլուխ ժողովոյն վասն
մարդահաճութեան թագուհւոյն և թագաւորին. և զդեսկորոս
հայրապետն աղէքսանդրու, և զպետրոս անտիոքոս, և զտիմո-
թէոս և զանատօյ, և զայլս բազումս խոտեցին. և վկայեցին նոքա
ճշմարտութեան: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԴԻՂԻՍՈՍ - Յորում զորոզինէի գրեալսն խոտեցին. և զսուրբն
Էւագրիոս միայնակեաց՝ և զհրաշալի այրն աստուծոյ զդիդիմոս՝
նզովեցին: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԴԻԹԱՍ - Ասափ և Դիթամ ցնծղայիւք երգէին: - (Գիրք հարց-
մանց, 640-641).

ԴԻՍՈՓԻԼՈՍ - Որպէս դիմոփիլոս կիսասարկաւագ զքահանայ
ոմն արտաքսեաց յեկեղեցւոյ. զոր յանդիմանէ՛ սուրբն դիոնէ-
սիոս յութերորդ թուղթն իւր: - (Գիրք հարցմանց, 539).

ԴԻՈԹՈՐՈՍ - Ոմանք՝ որպէս նեստոր. և սամոստացին պօղոս.
և դիոթորոս: - (Գիրք հարցմանց, 82).

ԴԻՈՆԻՍ - Դիոս. այսինքն դիոնիս է. զոր որթոյ և այլոց
այլանդակութեանց արարիչ ասէն: - (Գիրք հարցմանց, 201).

ԴԻՈՆԷՍԻՈՍ - Եւ զայլ ամենայն բնախօսութիւն յաղագս բար-
ւոյ և չարի՝ զոցես ի Դիոնէսիոսի ի չորս գլուխն յաստուածային
անուանսն. և ի ստորոգութիւնսն ի հակակայից ճառն. և ի
սահմանս դարթի ի վերջն որ է (ամենայն չար տանջելի:) - (Գիրք

հարցմանց, 24).

ԴԻՆԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Մաղադիելին դինա՝ - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԴԻՈՍ - Դիոս. այսինքն դիոնիս է. զոր որթոյ և այլոց այլանդակութեանց արարիչ ասեն: - (Գիրք հարցմանց, 201).

ԴՈՄՆԱՍ - Եւ թղթով նգովեցին զեւտիքէս և զփլաբիանոս և զոմնաս և զտումարն լևոնի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԴՈՎԵԿ - Երկրորդ՝ որպէս թուեաց դովեկ զքահանայսն զի մի՛ զերծանիցեն ի սրոյն. նոյնպէս և այս վասն քահանայիցն վրէժխնդրութեան էր. զի կամեցաւ ժողո-վուրդն փրկել զնոսա: - (Գիրք հարցմանց, 434).

ԴՎԻՆ - Նան ի հայք ի ժողովն դվնայ հաստատեցին ի սուրբն աստուածն խաչեցար ասել ստուգապէս: - (Գիրք հարցմանց, 631).

ԵԳԻՊՏՈՍ - Այլ և բազում բաղդատութիւն է մուտն իսրայելի յեգիպտոս և ելն անտի: - (Գիրք հարցմանց, 314).

ԵՂՈՍ - Եւ է՛ ի մեջ արաբիոյ և եղոմայ. զոր այժմ կոչի թիլզուրան. ուր գերեզման նորա՛ է: - (Գիրք հարցմանց, 327).

ԵԶԱԲԷԼ - Զչորքս զայս՝ Զորքզիա և Զգողողիա մայրն, և Զյովաս և Զամեսիա ո՛չ գրէ յազգահամարսն աւետարա-նիչն վասն լինելոյ դուստր և թոռունք եզաբելի: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԵԶԵԿԻԱ, ԵԶԵԿԻԷԼ - Որպէս յորժամ արեգակն և լուսին զտեղի առին առ յեւաւ. և յետս դարձաւ արեգակն առ եզեկիայի: - (Գիրք հարցմանց, 11).

ԵԶՆԱԿ - Իսկ յովսէփ և եզնակ եկեալք ի հայս պատմեցին զամենայն ստուգութեամբ: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԵԶՆԱԿ ԿՈՂԲԱՑԻ - Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կողբացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնու-պօլիս. լուան զժողովոյն և զնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի

ի ճանապարհէն որով գային ի հայս. - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԵԶԲ ԴՊԻՐ - Դարձեալ՝ յերիս ժամանակս ազատեցան ի բարիլօ-նէ. այսինքն կիրոսսի սաղմանասարաւ. դարեհիւ զօրա-բարէլ. արտաշէսի Էզր դպիր և նէնի: - (Գիրք հարցմանց, 448).

ԵԶՐԱՍ - Այլ որ ըստոյզն է ասեն թէ՛ մովսէս գրեաց որպէս պատմութիւն, և սողոմոն ստիքսեաց որպէս զիր բանսն. յետոյ գրեաց և Էզրաս հոգւովն աստուծոյ երբ ծախեցան գրեանքն ի հրէից: - (Գիրք հարցմանց, 321).

ԵԶՐՕՆ - Էզրօն ամաց **ծը**՝ ծնանի զարամ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԵԼ - Զաշխարհս ամենայն ելից հայր. այլ ո՛չ առանց որդոյ. ըստ գրեցելումն՝ (զերկին և զերկիր ե՛ս լնում ասէ տէր ամենակալ:) - (Գիրք հարցմանց, 56).

ԵԼԵՔ - Երկոտասաներորդն Արդոն որդի ելեբայ փարաթոնացի ամս **ը**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԵԼԻ - Եւ յակոբ և ելի եղբարք էին ի միոյ մօրէ: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ԵԼԻԱ - Զաքարիա Սիմա Ելիա Մովսէս տաւոթ երգէին: - (Գիրք հարցմանց, 641).

ԵԼԻՄԱՍ - Զսառուցեալսն ի հաւատս բորբոքեն. և զվառեալսն չարութեամբ՝ շիջուցանեն. որպէս զելիմաս և զսիմոն: - (Գիրք հարցմանց, 523).

ԵԼԻՓԱԶ - Ոմանք ասեն թէ՛ բարեկամքն իւր որ էին յազգէն եսաւայ ելիփազ. սովփար. և բաղդատ. որք եկին մխիթարել զնա ի վշտացն, նոքա գրեցին. որպէս ինքն ասէր, (ո՛ տայր ինձ գրել զբանս իմ յիշատակ յաւիտենից:) - (Գիրք հարցմանց, 320).

ԵԼՈՆ - Մետասաներորդն Ելոն զաբողոնացի ամս **ժ**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԵՂԻԱ - Դարձեալ ի գիրս հետրին գրեալ է թէ եղիա և աշակերտք նորա ասացին թէ՛ (աշխարհս յամէ վեց **ռ** ամ. յորոց **բռ** ամն ունիցի տոհու. այսինքն ունայնութիւն: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ԵՂԻԱԲ - Եւ եղիաբ ոստայնանկութեան: - (Գիրք հարցմանց, 344).

ԵՂԻԱԲ ՈՒՐԻՆՍՆՅ - Երկրորդ՝ շնորհիւ ընկալեալք որպէս բեսէլիէլ. եղիաբ ուրիեանց. և սողոմոն: - (Գիրք հարցմանց, 269).

ԵՂԻԱԶԱՐ - Եղիազար՝ աստուծոյ զօրութիւն լսի որ է՛ քրիստոս և քահանայ և փրկիչ մեր. և իշխանք՝ **բժ**ան առաքեալքն արթռակիցք քրիստոսի: - (Գիրք հարցմանց, 391).

ԵՂԻԱԿԻՍ - Եղիակիմ որ և յովակիմ ամս **ժբ**. ի սորա **ժ** ամին նաբուգոդոնոսոր զիրէաստան հնազանդեաց. և հարկ առեալ յեղիակիմայ գնաց: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԵՂԻԱՍ - Եւ եղիաս նախանձախնդիրն աստուծոյ. և այլք բազումք: - (Գիրք հարցմանց, 288).

ԵՂԻՍԱԲԵԹ - Եւ այսպէս սողոմի և եղիսաբեթ և մարիամ աստուածածինն **գ** քերց դասերք էին: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ԵՂԻՍԷ - Նոյնպէս յերեւումն հրեշտակաց զոր մինն տեսա-նէ՛՝ այլ մերձակայքն ո՛չ տեսանեն. որպէս յա՛յտ է ի պատանեակն եղիսէի: - (Գիրք հարցմանց, 145).

ԵՂԻՍԷՈՍ - Կամ առաջինն եղիա, երկրորդն եղիսէոս լինի քան զնա: - (Գիրք հարցմանց, 445).

ԵՂԻՈՒԴ - Ռոբովամ թագաւորէ՛ յերուսաղէմ ամս **ժէ**: ...Եղիուդ լ: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ԵՍՐԱՆ - Եսրան: Յեկտան: Մադան: Մադիան յորմէ մադիանացիք: Եսրոկ: Սովիւէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ԵՆԱԿԻՍ - Եւ գիտելի՛ է, զի անցեալ ընդ յորդանան՝ աստակեցին զորդիսն ենակիմայ. և ապա ժառանգեցին զերկիրն: - (Գիրք հարցմանց, 419).

ԵՆՈՎՍ - Որպէս էնովս որ յուսացաւ կոչել զանուն տեառն աստուծոյ. այսինքն յուսացաւ զհանդերձեալ կեանսն որ աներևոյթն էր. և վասն իւրաքանչիւր գործոց զոլ հաստուցումն. և կոչեաց զանունն աստուծոյ ի յօգնա-կանութիւն: - (Գիրք հարցմանց, 288).

ԵՆՈՎՔ - Այլ ի յամօթ առաջին կարծեացն՝ փոխեաց զէնովք և ի հաւատ վերջին յարութեանն՝ վերացոյց զեղիս: - (Գիրք հարցմանց, 289).

ԵՊԻՓԱՆ - Այլ որք ուղիղ դատեցան վարդապետք եկեղեցոյ ըստ տեսլեանն յօհաննու. որպէս մեծն անդրեաս և համախոհք նմին սուրբն իրինոս, Էպիփան, և բասիլիոս: - (Գիրք հարցմանց, 687).

ԵՍԱԻ - Ա՛րդ՝ զայս քան մեծագոյն պատիւ և խորհուրդ անդրանկութեանն անարգեաց Էսաւ ընդ պոռնկութեան. և վաճառեաց ընդ կերակրոյ: - (Գիրք հարցմանց, 309).

ԵՍԲՈՎ - Եմբան: Յեկտան: Մադան: Մադիան յորմէ մադիանացիք: Եսբով: Սովիւէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ԵՍԵԲՈՆ - Տասներորդն Եսեբոն բերլէհեմացի ամս **Է**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԵՍԹԵՐ - Չարթիր, ի սուգ տալով մեզ զմուրթքէ, և զէսթեր: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ԵՍՈՒ - Երրորդ՝ մովսէս զձեռն եղ ի վերայ Էսուայ և կացոյց զնա՛ առաջնորդ: - (Գիրք հարցմանց, 417).

ԵՐԵՄԻԱ - Երեմիա և աշակերտն՝ տարան ի գիշերի զտապանակն և որ առ նմայն էին՝ ի լեառն սինա. և անդ կնքեցին ի վիմին անւամբն աստուծոյ ասելով, ո՛չ որ բացցէ զսա՛ թէ ոչ մովսէս որ երբն. և ո՛չ որ բացցէ՛ թէ ոչ ահարօն: - (Գիրք հարցմանց, 345).

ԵՐԵՒԱՎ - Ա՛րդ՝ առաջին դարն որ էր երևակին՝ ընդ երկա՛ր

ապրեին մարդիկքն. զի ունի երևակն յերկար ընթանալ զճանապարհն իւր. որ ի 1 ամն վճարէ զկենդանակերպան: - (Գիրք հարցմանց, 291).

ԵՐԻՔՈՎ - Կործանեաց զերիքով ի նշանակ դժոխցն: - (Գիրք հարցմանց, 414).

ԵՐՄԷՍ (ՀԵՐՄԷՍ) - Զգօհալն Կոնոնսի. Զմուշթարին Դիոսի. Զմատէխն Արէսի. Զարեգակն Իլիոսի. կամ Զսսիլոսի. Զօհրայն. Ափրոդիտեայ. Զօտարիտն Երմեսի. Զլուսինն Սելինի: - (Գիրք հարցմանց, 190).

ԵՐՈՒՍԱՂԷՍ - Եւ սրբութիւն սրբոցն ի յարևելք. զի երուսաղէմ՝ կողմ արևելից է նոցա. և սրբութիւնն ի մէջն. և սրահն յարևմուտս. որպէս մերս եկեղեցի: - (Գիրք հարցմանց, 343). Զի արտաքոյ երկնային քաղաքին երուսաղէմի է՝ տանջանաց տեղի, ուր մեղաւորքն ժողովին: - (Գիրք հարցմանց, 748).

ԵԶՍԱԿ ԿՈՂԲԱՅԻ - Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կողբացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնուպօլիս. լուան զժողովոյն և գնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի ի ճանապարհէն որով գային ի Հայս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԵԶՐ ԴՊԻՐ - Դարձեալ՝ յերիս ժամանակս ազատեցան ի բաբելօնէ՝. այսինքն կիւրոսի սաղմանասարաւ. դարեհիւ զօրաբարէլ. արտաշէսի եզր դպիր և նէեմի: - (Գիրք հարցմանց, 448).

ԵԶՍԿԱՅԻ ՊԼՈՒԶ ՎԱՐԴԱՊԵՏ - Հայր և Որդի և Հոգին սուրբ. այսպէս ի մարդն միտքն բանն հոգին. ըստ եզնկացոյ պլուզ վարդապետին: - (Գիրք հարցմանց, 271).

ԵԻՍ - Նախ՝ զի զդէմքն ընտրեաց՝ և ընդ էւայի՝ խօսեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 218).

ԵԻՍԳՐԻՈՍ - Տասներորդ՝ յա՛յտ է ի համագօրութենէ. զի երբեմն շարժէ՝ ախտ զմիտս. և երբեմն շարժի ի մտացն ախտ.

որպէս ասէ երանելին Էւագրիոս. Եթէ մինչ յերեսնամեայ հասակս ախտն շարժէ զմիտս ի ցանկութիւն. և անտի յառաջ միտքն շարժէ զախտն: - (Գիրք հարցմանց, 557).

ԵԻՍԵԲԵՈՍ - Իսկ ըստ Եւսեբեայ, **վպթ** ա՛մ է. զկայնան **Ճի** ամ ի ներս առեալ, որ է՛ որդի արփաքսաթայ՝ և հայր սաղայի. գոր յիշէ աւետարանն, և ո՛չ յիշէ մովսէս: - (Գիրք հարցմանց, 337).

ԵԻՍՍԱԹԷՈՍ - Եւ պատրիարգունք էին անդ.... Եւստա-թէոս անտիոքոս: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԵԻՏԻՔԷՍ - Իսկ ընդդէմ նմին Էւտիքէս զամենայն շփոթէ և խառնակէ. զանձն և բնութիւնն. և զկամս և զկիրս: - (Գիրք հարցմանց, 81).

ԵԻՐՈՊԱ (ԵԻՐՈՊԻԱ) - Կամ ունէիր իշխանութիւն որպէս աղէքսանդրոս. որ զասիա զէրոպիա և զլիբիա ընդ-իշխանութեամբ էարկ: - (Գիրք հարցմանց, 761).

ԵԻՐՈՍ (ԵԻՐՈ) - Եւ որ մերձ ի հարաւ հնչէ, Եւրոս կոչի. զէ՛ճ է. և տաղատարա՛փ բերէ: - (Գիրք հարցմանց, 205).

ԵՓԵՄ - Եւ օրինակ տայ զկերակուրն որ ի ստամոքսն Էփի. և գոլոշիկքն ի գլուխն ելանէ և պարզ ջուրն ի լեարդն. իսկ մնացեալ թանձրն լինի դառն և աղի: - (Գիրք հարցմանց, 208).

ԵՓԵՆՈՍ - Կամ ապաւառ. որպէս Էփենոսին: - (Գիրք հարցմանց, 216).

ԵՓԵՍՈՍ - Որպէս որք լէփեսոս՝ զնիկիականն ուղղութիւն ո՛չ քակեցին. այլ ի նոյն տեսակ նոր կանոնս կարգեցին ի հաւատս ուղիղ: - (Գիրք հարցմանց, 541).

ԵՓՐԱՏ - Բիւրեղն, ծովագոյն յօղանման. գտանի ի տորոս յանցս Էփրատ գետոյն: - (Գիրք հարցմանց, 349).

ԵՓՐԵՄ - Դարձեալ ըստ Էփրեմի հինգերորդ՝ զի սուրբ էր սրտիւ. և Վեցերորդ՝ զի միամիտ էր կամօք. և սոքա առնեն զմարդն մերձակայ աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 290).

ԶԱԲՈՂՈՆ - ...և ասէ ոսկէգոյն գնա. և գտանի ի քաղ-դէացիս: Զարդոն՝ն է և Բարդուղիմէոս: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԶԱՍԲԲԻ - Նա՛խ՝ զի վրէժխնդիր եղև օրինացն աստուծոյ. որպէս փենէհէզ սպան զգամբրի և զբասբի. և սամուէլ զագագ: - (Գիրք հարցմանց, 444).

ԶԱՐԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Նոյին գարա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԶԱՐԵՆ - Այսպէս. արբահամ. իսահակ. եսաւ. ռագուէլ. գարեհ. Յոր: - (Գիրք հարցմանց, 320).

ԶԱՔԱՐԻԱ - Եւ է ճրագարան և է բերան ճրագացն, է արքն մեծապատիւք զօրավիգք թագաւորին. այսինքն յեսու, գարա-րիա, խողէստուբիա, յեղոյիա, յեշոյիա, և եզր դպիր: - (Գիրք հարցմանց, 346).

ԶԷԲ - Սա՛ սպան զովրերն, զգէրն, զգերէէ, զսաղմանա, և զայլսն: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԶԵԲԵԴԵՈՍ - Ասաց զերկոսինս զայս յակոբոս զերեթեայ: (Գիրք հարցմանց, 573).

ԶԵԲԷԷ - Սա՛ սպան զովրերն, զգէրն, զգէրէէ, զսաղմանա, և զայլսն: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԶՈՆՈՐԻՈՍ - Եւ պատրարգունք էին անդ.... Զոնորիոս ի հռոմայ: - 543. (Գիրք հարցմանց, 299).

ԶՕՉԱԼ - Եւ է՛ առաջին և վերջին մոլորակացն Երևակն. զոր պարսիկք զօհալ կոչեն. ցուրտ է և չոր. **բ** ամ և կէս յամէ ի կենդանակերպն. և յերեսուն ամն վճարէ՛ զամենայն: - (Գիրք հարցմանց, 241).

ԶՕՉՐԱ - Վեցերորդն երիկամունքն որ է տուն սերման. ջերմ և գէջ. և տանուտէր ունի զգօհրայն. որ է լուսաբերն: - (Գիրք հարցմանց, 241).

ԶՕՐԱԲԱԲԷԼ - Դարձեալ՝ ի վերջին գերութենէն սեղեկիայ մինչ

ի դարեհի **բ** ամն կատարի **հ** ամ. որ արձակեաց զգօրաբարել: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ - Եւ տէր մեր է՛ր աստուած և կոչեցաւ Էմմանուել. և իրօք զգործս աստուծոյ ցուցանէր: - (Գիրք հարցմանց, 329).

ԷՆԻԱ - Այլ և սամարուհի կնոջն լուսինա՛ էր անունն: ...Անդամալուծին Էնիա: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԹԱԳՂԱԹՓԱՂԱՍԱՐ - Եւ յետ հնգետասան ամի յաւուրս արագու՛ ել թագաթփաղասար արքայ ասորեստանի ի վերայ Իսրայելի: - (Գիրք հարցմանց, 446-447).

ԹԱԲՕՐ - Նոյնպէս և տէր ի հօրէ և ի մօրէ. Պայծառութեամբն ի թաբօր. մկրտութեամբն ի ջրոյ. և յարութեամբն ի գերեզմանէ՛: - (Գիրք հարցմանց, 329).

ԹԱԴԷՈՍ - Զի առաքեալն թադէոս յորժամ ձեռնադրեաց զադդէ յուռհայ, և ապա՛ ի կեսարիայ եկն և ձեռնադրեաց առաջին եպիսկոպոս զթէոփիլոս. զայն յորոյ անունն գրեաց Ղուկաս զաւետարանն և զգործքն առ թէոփիլոս: - (Գիրք հարցմանց, 548).

ԹԱՄԱՐ - Եւ յետ սորա հեղի քահանայ յազգէ ի թամարայ դատեաց զիէլ ամն **իս**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԹԱՄՈՒԶ - Իսկ իար, որ է՛ նոյ արդար. Սիւան, սեմ. Թամուզ. թարա. Ապ, արբահամ: - (Գիրք հարցմանց, 200).

ԹԱՏՈՒՐ - Ոմանք **դ** ասեն. և անւանս թուեն, Ատուր, Թատուր, Գատուր, Մատնատուր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԹԱՐԱ - Բայց սեմ չէ՛ր կենդանի որ օրհներ զնա՛. և թարայ չէր օրհնօղ: - (Գիրք հարցմանց, 300).

ԹԷՈՂՈՍ - Զի պողքէր քոյր թագաւորին թէոդոսի ի կուսանաց վանս էր. և պղծեցաւ պոռնկութեամբ ի մարկիանոսէ. և ապա՛ եղև կին նմա. և ասեն թէ ի նեստորէ՛ էր մկրտեալ: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԹԷՆՈՂՈՍ ՄԵԾ - Երկրորդ՝ յետ **կե** ամի եղև կոստանդ-նուպօլսի ժողովն ի չորրորդ ամի թագաւորութեանն թէոդոսի մեծի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԹԷՆՈՂՈՍ ՓՈՔՐ - Երրորդ ժողովն զկնի **խբ** ամի եղև յեփեսոս ի թագաւորութեանն թէոդոսի փոքու ի **ժա** ամի նորին: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԹԷՆՈՂՈՐԻՏՈՍ - Եւ սուրբն սիմէոն սինակեացն այրեաց զթուղթն դաւանութեանն քաղկեդոնի՝ գոր գրեալ էր թագաւորն մարկիանոս աղաչանօք առ նա՛. և նգովեաց զթղտատարն որ էր թէոդորիտոս գլուխ ժողովոյն: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ԹԷՆՈՂՈՐՈՍ - Որպէս յաղուհացս գառաջին շաբաթն թէոդորոսի կոչեմք. և զմիւսն դագարու. կամ այլ ինչ: - (Գիրք հարցմանց, 650).

ԹԷՆՈՂՈՒՊՕԼԻՍ - Երկրորդն է ժողովն թէոդուպօլսի, որ այժմ կոչի կարնոյ քաղաք. ո՛չ այն գոր յետոյ հերակլ քաղկեդոնիկ ժողովեաց և խաբեաց զեգր կաթուղիկոսն հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ԹԷՆՓԻԼՈՍ - Եւ թեովիլեանք ոմանք կոչեցեալք, արարին զերկու ստեղծունս ասացեալ. և այսպէս աւարտեցաւ **Ժ** ձայնքն: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ԹԻԼԳՈՒՐԱՆ - Եւ է՛ ի մեջ արաբիոյ և եղոմայ. գոր այժմ կոչի թիզուրան. ուր զերեզման նորա՛ է: - (Գիրք հարցմանց, 327).

ԹԻՍԳԻԱՆՈՍ - Իսկ թիմգիանոս արար մի գործի և **իզ** աղի: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ԹՈՄՄԱՍ - Չորրորդ՝ յա՛յտ է, զի իւրաքանչիւր առաքեալ յիւր վիճակն ընթացեալ ձեռնադրեցին եպիսկոպոսունս:Թոմաս ի հնդիկս: - (Գիրք հարցմանց, 546).

ԹՈՎԼԱՅ - Եօթներորդ Թովլայ յիսաքարու սամարացի ամն **իդ**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԹՈՎՄԱՍ - Թովմաս առաքեալն ի թաղումն տիրամօրն է ասացեալ. որպէս գրեալ է ի գիրս որ կանոնական լրմունք կոչի: - (Գիրք հարցմանց, 633).

ԹՈՎՆԱՍ - Եւ յետ սորա թովնաս երաժիշտ՝ այլակերպ յօրինէր գործի. - (Գիրք հարցմանց, 640).

ԹՈՐԳՈՍ - Որ և յարագուարճ բարերջանկութեամբ լի և ամենազան քաղցրորակ պտղաւէտութեամբ տընկեցցիս ծառ բարձրաբերձ յընթացս հոգւոյն ի մէջ եկեղեցւոյ տանս թորգումեան ազգիս հայկազնեան: - (Գիրք հարցմանց, 558).

ԹՈՐՔՈՍԷՏՈՍ - Յասպիս՝ նման է զըմբիստի դեղնագոյն. գտանի յեզեր թորքումէտոս գետոյ յեզր կասբից ծովու: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԹՈՒՄՍ (ՎԱՐԴԱՊԵՏ) - Եւ թումա վարդապետն իւրեանց ասէ՝ (հոգին քրիստոսի ճանաչէ զամենայն անհունս:) - (Գիրք հարցմանց, 100).

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԱՍՏՈՒԱՍՏԱԶԳԵԱՅ - Եւ սոկրատ պատմագիրն ասէ թէ՝ մեծն իգնատիոս աստուածազգեացն ետես երկնային զօրս. և լուսա ի նոցանէ: (Գիրք հարցմանց, 631)

ԻԹԱՄԱՐ - Եւ եղև քոյր սորա եղիսաբերթ կին ահարօնի քահանայի. յորմէ ծնաւ նաբաթ և արիուդ. եղիագար և իթամար քահանայք: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ԻԼԻՈՆ - Ի սորա երեք ամին իլիոն առաւ: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԻԼԻՈՍ - Զգօհալն Կոսոնոսի. Զմուշթարին Դիոսի. Զմառեին Արէսի. Զարեգակն Իլիոսի. կամ Զնսիլոսի. Զօհրայն. Ափրո-դիտեայ. Զօտարիտն Երմեսի. Զլուսինն Սելինի: - (Գիրք հարցմանց, 190.).

ԻՍԱՀԱԿ - Իսկ աստեղք՝ ծնունդքն իսահակայ պայծառ վարուք և երկնընթացք որպէս մարգարէքն՝ քահանայքն՝ և ընտրեալ

թագաւորք՝ և այլքն: - (Գիրք հարցմանց, 303).

ԻՍԱՔԱՐ - Յուդա. Իսաքար. և Զաբողոն. **ժը** բիր և **ցն** զօրք նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 378).

ԻՍԻՂՈՐՈՍ (ՎԱՐԴԱՊԵՏ) - Քսաննիհններորդ՝ ասէ իսիղորոս վարդապետն նոցա թէ՛ (Երրորդութիւնն ինքեան միայն է ծանուցեալ՝ և առեցեալ մարդոյն): - (Գիրք հարցմանց, 100). Իսիղորոս, (յարակայ ձայնիւ գոչեմք՝ սուրբ աստուած, սուրբ և հզօր, սուրբ և անմահ որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա՛ մեզ): - (Գիրք հարցմանց, 631).

ԻՍՄԱՅԷԼ - Զի տակաւին է՛ իսմայել ընդ իսահակայ, և յակոր ընդ եսաւայ ի նմին արգանդի: - (Գիրք հարցմանց, 756).

ԻՍՐԱՅԷԼ (տեղանուն) - Որպէս ասէ յերկրորդ թագաւորութեանցն, (եմուտ արիստղոմ առ հարձս հօր իւրոյ՝ յանդիման ամենայն Իսրայելի): - (Գիրք հարցմանց, 27).

ԻՍՐԱՅԷԼ (անձնանուն) - ... որ եզր եղև հաւատոյ ուղ-ղորթեան. և հրամանաւ հերակլի հաւանեցաւ ժողովոյն քաղկեդոնի. կացեալ **զ** կաթողիկոսք նոյն աղանդովն որ են այսոքիկ. Եզր. Մովսէս. Անաստաս. Իսրայել. Սահակ. Եղիա: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԻՐԻՆՈՍ - Եւ զնայելոյն պատճառն իրինոս մեկնէ թէ՛ զմարդոյն լինիլն ետես այնպէս փառաւոր և ի խորհուրդ եմուտ որպէս ասէ յոբ, (վասն իմ թողին զգործս իւրեանց): - (Գիրք հարցմանց, 147-148).

ԻՕՄԱՅ - Դարձեալ՝ ի գիրս իօմայ ասէ, (ո՛չ եկեցէ մեսիայն մինչև տիրեցէ չար թագաւորն հոօմայեցոց ամենայն աշխարհի **թ** ամիս:)- (Գիրք հարցմանց, 28).

ԼԱՔԱՆ - Ընդ լաքանու ի տեսլեանն **ա**: - (Գիրք հարցմանց, 412).

ԼԱՄՍՈՒՐ - Եւ իշխանք վերակացուք գործոյն՝ Լամսուր ի սեմայ ազգէն: - (Գիրք հարցմանց, 297).

ԼԵԻԻԱԹԱՆ - Եւ թագաւոր ջրայնոցն Լևիաթանն: - (Գիրք հարցմանց, 216).

ԼԵԻՈՆ - Եւ ոմանք որպէս քաղկեդոնիկքն՝ մի անձն համբաւեն, և յերկու բնութիւնս բաժանեն զմի քրիստոսն. և **բ** կամք. և **բ** գործք. որպէս անիծեալն լևոն. և փլաբիանոս, և ընկերք նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 82).

ԼԻԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն... Յակոբայն ուրբէլ և լիա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԼԻԲԻԱ - Կամ ունէիր իշխանութիւն որպէս աղէքսանդրու. որ զասիա զերոպիա և զլիբիա ընդ իշխանութեամբ էարկ: - (Գիրք հարցմանց, 761).

ԼԻԻԱ - Եւ որ մերձ յարևմուտս է՝ Լիւա՝ նօտոս. առնէ մառախուղ. մէգ. և վրդովումն յամպս: - (Գիրք հարցմանց, 206).

ԼԻՓՍ - Եւ որ մերձ ի հարաւ է, լիփս կոչի. անձրևաբե՛ր է: - (Գիրք հարցմանց, 205).

ԼՈՒՍԱԲԵՐ (Արուսյակ) - Վեցերորդն երիկամունքն որ է տուն սերման. ջերմ և գեջ. և տանուտէր ունի զգօհրայն. որ է լուսաբերն: - (Գիրք հարցմանց, 241).

ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉՆ ԳՐԻԳՈՐ - Լուսաւորիչն գրիգոր ի հռոմայ զահիցն պատուեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 639).

ԼՈՒՍԻՆԱ - Այլն սամարուհի կնոջն լուսինա՝ էր անունն: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԼԻԹԱՆԻՍՅ - Այլ և ի լիթանիայս ձեր ասի՝ քրիստոս անօթոյ աստուածութեան՝ ողորմեա՛: - (Գիրք հարցմանց, 89).

ԽՈՂԷՍՏՈՒԲԻԱ - Եւ է ճրագարան և է բերան ճրագացն, է արքն մեծապատիւք զօրավիգք թագաւորին. այսինքն յեսու, զաքարիա, խողեստուբիա, յեդոյիա, յեշոյիա, և եզր դպիր: - (Գիրք հարցմանց, 346).

ԽՈՍՏՐՈՎ - Իսկ խոստրով թարգմանիչ երեր ի հայս. որ գնացեալ

էր յերուսաղէմ հրամանաւ սրբոյն սահակայ: - (Գիրք հարցմանց, 658).

ԽՈՐԵՆԱՅԻ - Զայս ամենայն ոմանք անանիայի տան. և ոմանք խորենացոյն: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ԽՈՐԻ ԿԱՄ ԽՈՒՐԻ ԿԱՄ ԽՈՐ (ԵՓՐԵՍ) - Իսկ վասն ազապս առնելոյ որ է՛ ոգէհանգիստ. և վասն քահանայա-թաղին որ է՛ **ժը** աւետարան. գոր արարեալ է սրբոյն եփրեմի խորին ասորոյ ի նիկոմիդացոց քաղաքին: (Գիրք հարցմանց, 658).

ԿԱԳԻՍԱ - Եւ մին յորժամ զլրտեսքն առաքեցին ի կագիսա. և **խ** օր յամեցին և մովսէս **զխ** պահեաց: - (Գիրք հարցմանց, 353).

ԿԱԶԲԻԱԿԱՆ ԾՈՎ - Եւ ի բարու յեզրն կազբիական ծովուն. ուստի ծծումբն զօրութեամբ ունի զհուրն: - (Գիրք հարցմանց, 208).

ԿԱԼԻՍՏՐԱՏՈՍ - Այլ մեր վարդապետք յերկինս և ի ներքոյ երկնից ասեն. որպէս և կալիստրատոս վկայն առ **ը** երորդ կամարան ուր են լուսաւորք և եթերային լոյսն: - (Գիրք հարցմանց, 686).

ԿԱՀԱԹ - Նա՛խ՝ **զ** որդիքն դևեայ գեթսոն, կահաթ, և մերարի, յօրինակ նորոյս **դ** դասուց: - (Գիրք հարցմանց, 379).

ԿԱՅԵՆ - Իսկ կայեն զի ո՛չ այսպիսի կամօք մատոյց՝ անարգեցաւ եօթնիցս ընդդիմակօքն: - (Գիրք հարցմանց, 287).

ԿԱՅԻՍՓԱ - Սադովկ և աբիաթար. աննա և կայիափա. որ և աղջիկն հետագօտեալ: (Գիրք հարցմանց, 438).

ԿԱՆԱՔԱՐԻՍ - Եւ անուն փարաւոնի որ ընկղմեցաւ՝ փեսիոս. և ոմանք կանաքարիս կոչեն: - (Գիրք հարցմանց, 337).

ԿԱՅՆԱՆ - Կայնան ստացուած ընտրեալ օրհնեալ աստուած: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ԿԱՍԲԻՑ ԼԵՈՆԵՐ - Ասեն ոմանք թէ **ժ** ցեղքն իսրայելի որ փակեցան ի մէջ լերանցն կասբից, - (Գիրք հարցմանց, 708).

ԿԱՍԲԻՑ ԾՈՎ - Յասպիս՝ նման է գմբխտի դեղնագոյն. գտանի յեզեր թորքումէտոս գետոյ յեզր կասքից ծովու: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԿԱՐԿԵՀԱՆ - Կարկեհան՝ որ կայծ կոչի. հրագոյն է. գտանի յափրիկէ. ի գիշերի որպէս հուր վառի: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎ - Մինչ զկնի կարմիր ծովուն՝ յընկրդմիւն փարաւօնի հանդերձ զօրօքն, զթմբուկն ունելով երգէ՝ զերգն, (օրհնեսցուք զտեր զի փառօք է փառաւորեալ) և այլն: - (Գիրք հարցմանց, 764).

ԿԵՂԵՍ - Չորրորդն Բարակ. որդի ամենեմայ ի կեղեսայ նեփթաղեմի ամս **իւ**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԿԵՆԵՁ - Եւ դատաւորաց առաջինն Գողոնիէլ որդի կենեզայ եղբայր քաղերայ յազգէ յուդայ ամս **իւ**. և այլազգիքն ամս **ժը**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԿԵՍԱՐԱՅԻ - Եւ սուրբն բարսեղ կեսարացի այսպէս բաշխեր ժողովրդեանն. որպէս գրեալ է ի պատմութեան նորին յունուարի **ա**: - (Գիրք հարցմանց, 599).

ԿԵՍԱՐԻԱ - Եւ լուսաւորչին ի կեսարիայ գնալն և ի հոսմ. և թաղեոսի առաքելոյն: - (Գիրք հարցմանց, 525).

ԿԵՐԻՆԹՈՍ - Ապա թէ ո՛չ, լիցի աղանդն կերինթոսի և սաղուկեցոցն. որք մարմնաւոր ասէին զարքայութիւնն: - (Գիրք հարցմանց, 758-759).

ԿԷԼԷՍՏԻԱՆՈՍ - Կելեստիանոս հոսմայ: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԿԻԿԻԱՍ - Որ մերձ ի հիւսիս հնչէ, Կիկիաս կոչի. չո՛ր է և ցամաքեցուցիչ: - (Գիրք հարցմանց, 205).

ԿԻՐԱԿՈՍԱԿ - Այլ որ **ճճ** ամաւ յառաջ եկին ի հայք՝ ասորիք արք քաջաբանք, և կամեցան սերմանել զաղանդն նեստորի. որք նզովեալ որոշեցան. բայց ոմանք ընկալեալ էին և թարգմանեալ

ի նոցանէ գիրս սուտս, Զգօրտոսակ. Զկիրակոսակ. Զպղի տեսիլն: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԿԻՊՐՈՍ - Եւ ի կիպրոս վասն գերեզմանին դազարու: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ԿԻՍՈՆ - Սա՛ սպան զսիսարա և զարէն ի ձորն կիսոնի. և այլազգիքն ամս է: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ԿԻԻՐԵՂ - Սուրբն աթանաս և կիւրեղ և այլք՝ զհոգոյ և զմարմնոյ միաւորութիւնս ասէն բանին մարմնացելոյ: - (Գիրք հարցմանց, 477).

ԿԻԻՐՈՍ - Մինչ եկաց երկրորդ լուսաւորիչն հայոց և կրկին կիւրոս սուրբ իմաստասէրն յոհան. և լուսաւորեաց զեկեղեցի: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ԿԻԻՐՈՍ - Կիւրոս յառաջին ամի թագաւորութեանն իւրոյ՝ արձակեաց է բիւր զգերիսն յերուսաղէմ, սաղմանասար իշխանաւն. զի շինեսցեն զտաճարն: - (Գիրք հարցմանց, 448).

ԿԼԱՅԻՍ - Այլ և ի դռան Կլայիս սակաւ ինչ դանդաղեալ, մինն փրկեալ և միւսն գերեալ: - (Գիրք հարցմանց, 789).

ԿԼԱՅԵՅԻ - Զայս ամենայն մեծն ներսէս է ասացեալ կլայեցին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ԿԼՕԴԻԱՆՈՍ - Նմանապէս և աստուածաբանն ասէ ի ճառն երկրորդ առ կլօդիանոս՝ (ո՛ւր են այնքիկ ուրացօք որք յայտնապէս բաժանեն զքրիստոսն յերկու կամս և յք գործս: - (Գիրք հարցմանց, 85).

ԿՂԷՍ - Եւ որպէս ասէ կղէմ և անանիա դամասկացի, թէ **զ** գիրք այլ ընկալաք յեկեղեցի: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ԿՂԷՈՊԵԱՆՑ - Կղէոպոս եղբա՛յր է յովսէփայ. և մարիամս այս դո՛ւսոր է նորս: - (Գիրք հարցմանց, 517).

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ - Եւ **ժ** ամն՝ որ առ որդուով նորին կոստանդէալ

յերկնից լուսափայլեալ ի լեռնէն ձիթենեաց մինչև ի սուրբ գողգոթա: - (Գիրք հարցմանց, 294).

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ - Ասեմք առ այս՝ թէ լուսաւորիչն գնաց ի հռոմ ո՛չ վասն ձեռնադրութեան, այլ վասն սիրոյ և միաբանութեան երկուց ազգաց և ուղղափառ թագաւորացն տրդատայ և կոստանդիանոսի: - (Գիրք հարցմանց, 548).

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ - Մետրոփանոս կոստանդնուպօլսի Աղեքսանդրոս աղեքսանդրոս: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ԿՈՍՏԱՍ - Աւազակն որ յաջմէն խաչեցաւ՝ դէմաս էր անունն. և որ յահեկէն՝ կոստաս: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ԿՈՐԴԻԱՅ ԼԵԱՌՆ - Ասեն թէ՛ գոն ա՛յլ հոմանուն մասիս և արարատ. որպէս կորդուց լեառն և ի պաղէստին և ի գամիրս: - (Գիրք հարցմանց, 294).

ԿՈՐԻԻՆ - Եւ արջևան և կորիւն թարգմանիչք բերին ի հայս: - (Գիրք հարցմանց, 658).

ԿՈՐԻՆ - Եւ որպէս կորիս դադան և արհրոն վասն հակա-ռակութեանցն ընդ մովսէս և ահարոն՝ հրով և բացմամբ երկրի դատապարտեցան: - (Գիրք հարցմանց, 288).

ԿՈՒՍԻՏԱՍ - Ջեռիփսիմեանց անձինքն և զհարցն՝ տէր կումիտասն: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ԿՈՒՌՆԷԼԻՈՍ - Առաջինն խոհեմք և իմաստունք բնականապէս. որպէս նահապետքն առաջինք. արբահամ. իսահակ. յակոբ. յոր. կումնէլիոս. և այլքն: - (Գիրք հարցմանց, 269).

ԿՈՕՆՈՍ - Ջոհալն Կոօնոսի. Ջմուշթարին Դիոսի. Ջմառեին Արէսի. Ջարեգակն Իլիոսի. կամ Ջեսիլոսի. Ջօհրայն. Ափրոդիտեայ. Ջօտարիտն Երմեսի. Ջլուսինն Սելինի: - (Գիրք հարցմանց, 190).

ԿՐԻՏԷՍ - Որպէս կրիտես թագաւորն կրէատացոց կախեաց ի մէջ տաճարին անդամանդ քարեայ ամենայն ուստէք ըմբռնեալ:

- (Գիրք հարցմանց, 180).

ՀԱՂԲԱՍ - Եւ զղևոնդեանց մանկունքն **դձ**, սարկաւազ վարդապետն որ ի հաղբատ: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՀԵՂԻ - Եւ յետ սորա հեղի քահանայ յազգէ ի թամարայ դատեաց զիսրայէլ ամն **իս**: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ՀԵՂԻՆԷ - Տասներորդ՝ զի դշխոյն հեղինէ որ շինեաց զսուրբ յարութիւնն յերուսաղէմ - (Գիրք հարցմանց, 617).

ՀԵՐԱԿԼ - Երկրորդն է ժողովն թեոդուպօլսի, որ այժմ կոչի կարնոյ քաղաք. ո՛չ այն գոր յետոյ հերակլ քաղկեդոնիկ ժողովեաց և խաբեաց զգոր կաթողիկոսն հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՀԵՐՈՎԴԷՍ - Եւ տէրն մեր քրիստոս ի մանկակոտոր սպանմանէն հերովդէի: - (Գիրք հարցմանց, 328).

ՀԻՒՐԿԱՆՈՍ - Արդ սկսեալ առ դարեհիւ ի **կէ** ոլոմ-պիադին՝ դադարեցին ի **ճձգ** ոլոմպիադին առ հիւրկանոսիւ քահանայապետիւ, որ զերեցաւ ի պարթևաց: - (Գիրք հարցմանց, 449).

ՀՈՍԵՐՈՆ (ՀՈՍԵՐՈՍ) - Եւ ևս բազումք. զի աշխարհ կոչի աշխարհարարն. և աշխարհս. և մարդս ըստ հոմերոնի: - (Գիրք հարցմանց, 179).

ՀՈՌԻ - Հորի. զի հորե՛ն երկրագործք և մշակք զցորեան և զգինի, յըշտեմարանս ժողովեալ. զի **թ հորի**՝ մո՛ւտ է աշնան: - (Գիրք հարցմանց, 200).

ՀՈՌՈՍ - Ըստ լեզուիս մեր՝ օճեալ. ի հորոմն քրիստոս. և յեբրայեցին մեպիա թարգմանի: - (Գիրք հարցմանց, 474).

ՀՈՍԱԻՍ - Մերն ներսէս անուն տայ՝ հոսաիս: - (Գիրք հարցմանց, 706).

ՀՈՍՔԷԼ - Յաղագս երից որդւոց է լալ մօրն հոսքելի: - (Գիրք հարցմանց, 312).

ՀՈՆՍՓ(ԵՈՍ) - Ութերորդ՝ զի թէ թողցեն զվայելչութիւն խորանիս այս և այլոց հետևեցին, անպատասխանի լիցին ի

պատուհասն. որպէս եթող զապերախտ ժողովուրդն և էառ զվրանն մողոքայ և զաստղն հռեմփայ ի դատապարտութիւն ինքեանց: - (Գիրք հարցմանց, 342).

ՀՌՈՍ - Ձորս պօղոս՝ յընտանի և ի վայրենի ձիթենիս առակէ՛ ի թուղթն հռօմնց: - (Գիրք հարցմանց, 347).

ՀՌՈՒԹ - Բոյոս ամաց **ճը՝** ծնանի զովբէթ. առեալ բոյոսս իւր կին զհռուք մովաբացի: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՀՐԱՏ - Եօթներորդն է՛ լեղին. որ է խարտեաշ մաղձն. տա՛ք է և չոր. և տանուտէր ունի զմառեխն որ է հրատն: - (Գիրք հարցմանց, 241).

ՀՐԷԱՍՏԱՆ - Դաւիթ եթող զհրէաստան և բնակեցաւ յայլազգիս. և որդի նորա եթող զհրէայս և հանգեաւ ի հեթանոս: - (Գիրք հարցմանց, 437).

ՀՐՈՏԻՑ - Հրոտից, ըստ դրութեան է. զի հո՛ւր է ոտիցն որ այրէ՛ ներքուստ ի վեր ջերմութիւն արեգականն: - (Գիրք հարցմանց, 201).

ՂԱԶԱՐ - Նա՛խ՝ զի անմարմին դիմօք առանձնանան ի միմեանց. և այս յատուկ դիմօքս ճանաչեն հոգիքն զմիմեանս. որպէս մեծատունն զղազարու և զաբրահամու հոգին: - (Գիրք հարցմանց, 237).

ՂԱՍԵՔ - Նոյնպէս և զփոխումն ենովքայ տեսին եղբարքն ուստերքն և դասերք նորա. զի մի՛ ասիցեն թէ սպա՛ն զնա՛ կուրացեալն դամէք թոռն կայենի: - Ղամէքայն բեղիա՛: - (Գիրք հարցմանց, 290, 299).

ՂԵԻԻ - Կորիս՝ յազգէ ղևեայ էր զքահանայութիւնն ինդրէր: - (Գիրք հարցմանց, 381).

ՂԵԻՈՆԴՈՍ - Եւ այսպէս ղևոնդիոս ձեռնադրեալ ի նմանէ պատրիարգ. յորմէ ձեռնադրեցաւ լուսաւորիչն մեր: - (Գիրք հարցմանց, 548).

ՂԷԲԷՈՍ - (ՂԷՔԷՈՍ որ անուանեցաւ թաղեոս.) յայտ է ի քրիստոսէ զանունն փոխեալ. որպէս զպետրոսին և զորդուոցն որոտման: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ՂՈՎՏ - Դարձեալ սիրեցաւ յաստուծոյ, զի առաջին մարտիրոս սա՛ եղև. թէպէտ թոյլ ետ իջանել ի դժոխս, զի ի պատճառս նորա խնդրեցին այլքն. որպէս ի պատճառս դովտայ զերծան սողոմայեցիքն արբահամաւ: - (Գիրք հարցմանց, 287).

ՂՈՒԲՆԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Փաղեկայն դուբնա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՂՈՒՆԿԻԱՆՈՍ - Որ էա՞ծ ապտակ քրիստոսի՝ մաղքո՛ս էր անունն: Որ խոցեաց՝ դունկիանոս: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՄԱԳՂԱՂԵՆԱՅԻ - Եւ ոմանք ասեն թէ՛ երկու են մագղաղե- նացիքն. մինն գնաց և ի ճանապարհին ետես զտէրն. և միւսն եկաց և ի պարտիզին ետես: - (Գիրք հարցմանց, 515).

ՄԱՂԱՆ - Եմբան: Յեկտան: Մաղան: Մաղիան յորմէ մաղիա- նացիք: Եսբոկ: Սովիւէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՄԱՂԻԱՆ - Եմբան: Յեկտան: Մաղան: Մաղիան յորմէ մաղիա- նացիք: Եսբոկ: Սովիւէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՄԱՂԻԱՍ - Եւ իս ամ ի մաղիամ եկաց. և ի հանել զժողովուրդն՝ իս ամ յանապատին եկաց: - 330. (Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԱԹՈՒՍԱՂԱ - Կամ երկայնակեաց որպէս զմաթուսաղայ. որ մերձ ի **ռ** ամն ժամանեաց: - (Գիրք հարցմանց, 761).

ՄԱԿԱՐ - Եւ պատրիարզունք էին անդ... Մակար երուսաղէմի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԱԿԱՐԻՈՍ - Զմակարիոս յանտիրոքու. և զաշակերտն իւր զստեփաննոս: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՄԱԿԵՂՈՆ - Դարձեալ ընդդէմ այնոցիկ որք արարած ասեն զբանն աստուծոյ և զհոգին. որպէս արիոս. և մակեղոն. և հրէայք. և այլք: - (Գիրք հարցմանց, 55).

ՄԱՂԱՂԵՂԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Կայնանայն մաղաղեղա՛ : - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԱՂԱՂԻԷԼ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Մաղաղիելին դինա՛ : - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԱՂԱՔԻԱ - Որք դարձուցեն զսիրտ հարց յորդիս ըստ մաղա-
քիայի. այսինքն ուսուցանեն զհաւատն փրկչին զոր հարքն
ունէին. և է՛ վարձաւորելի և կարի քաջ. և թէ այսպէս և թէ այն՝
քրիստոս քարոզի: - (Գիրք հարցմանց, 785).

ՄԱՂՔՈՍ - Որ էա՞ծ ապտակ քրիստոսի՝ մաղքո՛ս էր անունն: -
(Գիրք հարցմանց, 495).

ՄԱՍԲՐԷ - Ուստի յա՛յտ է յերից արանցն երևելոյն առ կաղ-
նեան մամբրէի: - (Գիրք հարցմանց, 305).

ՄԱՍԵՍՏԻԱ - Եւ վկայ այտցիկ ի մամեստիայ գտեալ քարն.
յորում գրեալ էր յունարէն գրով, (սուրբ աստուած սուրբ և հօօր
սուրբ և անմահ որ խաչեցար վասն մեր ողորմեա՛ մեզ): - (Գիրք
հարցմանց, 632).

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ - Չորրորդ՝ մեծ և արժանաւոր ժողովն եղև ի
մանազկերտ. ի **Ճեղ** թուականին. հրամանաւ և արդեամբք
զհտնաւոր և մեծ իմաստասիրին սրբոյն յոհաննու կաթողիկո-
սին հայոց օձնեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՄԱՆԱՅԷՆ - Եւ մանայէն թագաւորն իսրայելի ետ նմա **դ**
տաղանդ արծաթոյ և դարձաւ ի նմանէ: - (Գիրք հարցմանց, 446).

ՄԱՆԱՍԷ - Բայց ասեն ոմանք թէ՛ յաւուրս մանասէի՝ Նումասս
պումիլոս **բ** ամիս յաւել ի տարին հռոմոց. զի յառաջ քան զնա՛ **ժ**
էր. և յաւել ի նոսա զյունվար և զփետրվար: - (Գիրք հարցմանց,
201).

ՄԱՆԷՈՆ - Բանէաս Մանէոն և այլքն քնարօք երգէին: - 641.
(Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԱՆԻՔԷՈՍ - Ասելով թէ պատճառ ամենայնի՛ բարեաց և չա-

րեաց մերոց ո՛չ մէք եմք, այլ է՛ առաջին պատճառն աստուած.
որք փախչելով յառաջ ասացեալ բախտէ՛ և ճակատագրէ՛
աստեղացն, փոխանակ նոցա յառաջին պատճառն վերագրեն
զհարկն. որպէս զի մի՛ ասիցեն երկու սկիզբն ըստ մանիքոսի: -
(Գիրք հարցմանց, 13).

ՄԱՆՈՎԷ - Երրորդ՝ հրեշտակն կրկին երևեալ կնոջն, և ապա՛
մանովէի: - (Գիրք հարցմանց, 422).

ՄԱՇՏՈՅ - Եւ վերստին հաստատեցին զկարգեալսն սրբոյն
գրիգորի և ներսէսի և սահակայ և մաշտոցի: - (Գիրք հարցմանց,
544).

ՄԱՌԻ - Փարաւոնի դստերն մառի կոչէին. որ արար զմովսէս
իւրն որդէգիր: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՄԱՍԻՍ - Ասեն թէ՛ գոն ա՛յլ հոմանուն մասիս և արարատ.
որպէս կորդուաց լեառն և ի պաղեստին և ի գամիրս: - (Գիրք
հարցմանց, 294).

ՄԱՏԱԹԻԱ - Ասաց մատաթիա: - (Գիրք հարցմանց, 573).

ՄԱՏԹԱՆ - Դարձեալ վասն յովսէփայ գիտելի է. զի ի ցեղէն
սողոմոնի որդոյն դաւթի՛ մատթան առեալ կին, ծնաւ զյակոբ: -
(Գիրք հարցմանց, 460).

ՄԱՐԻԱՍ - Կոյսն մարիամ զմիածի՞նն որդի ծնաւ ըստ ինքեան,
և թէ զանդրանիկն որդի առանձին, և թէ զերկուսն: - (Գիրք
հարցմանց, 68).

ՄԱՐԿԵՂՈՍ - Դարձեալ՝ մի բնութիւն համբաւեն մար-կեղոս և
փոտինոս: - (Գիրք հարցմանց, 82).

ՄԱՐԿԻՈՆ - Եւ աղճատանք լիցի քեզ ծնունդն ըստ մարկիոնի
ուրթ աստուծոյն և ուրթ յաւիտենին: - (Գիրք հարցմանց, 52).

ՄԱՐԿԻԱՆՈՍ - Եւ պետրոս անտիոքոս պատրիարզն և սուրբն
պարսամ գրեցին ի հայք և զգուշացուցին. և նգովեցին զհաւա-
նեալսն մարկիանոսի: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՄԱՐԿՈՍ - Արծւին երագրնթաց մարկոս. ի հոգւոյն մարգարեութենէն արարեալ սկիզբն: - (Գիրք հարցմանց, 133).

ՄԱՔՍԻՄԻԱՆՈՍ - ...որպէս ասէ աստուածաբանն գրիգոր առ մաքսիմիանոս եթէ (մեք կենդանիքս քաւեմք զպարտս մեռելոյն զոր նոքա ո՛չ կարեն և հատուցանեմք): - (Գիրք հարցմանց, 701).

ՄԱՔՍԻՍՈՍ - Իսկ մաքսիմոս իմաստասէրն ասէ, Հոգի մարդոյ ք զօրութիւն ունի. միտք և բան: - (Գիրք հարցմանց, 248).

ՄԵԹՈՂԻՈՍ - Մեթողիոս ասէ՝ (հաւատն է առաքի-նութիւն՝ որով հաւատան զանտեսանելին): - (Գիրք հարցմանց, 571).

ՄԵԼԻՏՈՍ - Տիմոթէոս աղէքսանդրու. Մելիտոս անտիոքայ. ՃՃ հարք ընդդէմ մակեդոնի հայհոյչի հոգւոյն սրբոյ: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԵԼՔԱ - Սերուբայն մելքա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԵԼՔԻՍԵՂԵՎ - Զի քրիստոս Քահանայ է ըստ կարգին մելքիսեղեկի ժ կերպիւ: - (Գիրք հարցմանց, 50).

ՄԵԼՔՕՂ - Երեսուննէ, հաստատեաց զուխտն առ յովնաթան և մելքօղ. և տէրն եղբարց իւրոց և եկեղեցոյ. (որպէս հայր ինձ ուխտեաց՝ և ես ձեզ ուխտեմ) ասէ: - (Գիրք հարցմանց, 437).

ՄԵՏՐՈՓԱՆՈՍ - Մետրոփանոս կոստանդնուպօլսի Աղէքսանդրոս աղէքսանդրու: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԵՐԱՐԻ - Մերաբեայն ի հիւսիսոյ. և Կահաթուն որ է՛ ցեղն քահանայից ի հարաւոյ: - (Գիրք հարցմանց, 378-379).

ՄԻԹՐ - Եւ որ եպիսկոպոսն զմիթրն և զեմիփորոնն և զմատանին զոր զգեցեալն էր ի ձեռնադրութեանն՝ հանէ՛ յորժամ պատարագէ...: - (Գիրք հարցմանց, 635-636).

ՄԻԽԱՅԷԼ - Եւ զայլ ամենայն որպիսութիւն չար ժողովոյն քաղկեդոնի գտցես ի պատմագիրս միխայէլի: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՄԻՍԱՅԷԼ - Վասն առաջնոյն ասէ՛ (գարթի՛ր փառք իմ.) ի բարիւն տալով մեզ գմիսայել, զանանիս, և զագարիս: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ՄԻՔԱՅԷԼ - Դարձեալ՝ առաջինքն կառավարեն ազգի և թագաւորութեան, որպէս միքայել: - (Գիրք հարցմանց, 136).

ՄԻՔԻԱ - Ութերորդ՝ զի ցուցցէ մեզ զճանապարհս երկնից. ըստ միքիայ որ ասէ (համբարձաւ առ ի ցուցանել մեզ ճանապարհ:) - (Գիրք հարցմանց, 519).

ՄՈՂՈՔ - Ութերորդ՝ զի թէ թողցեն զվայելչութիւն խորանիս այս և այլոց հետևեսցին, անպատասխանի լիցին ի պատու-հասն. որպէս եթող զապերախտ ժողովուրդն և էառ զվրանն մողորայ և զաստղն հռեմփայ ի դատապարտութիւն ինքեանց: - (Գիրք հարցմանց, 342).

ՄՈՎՍԷՍ - Ասեմք եթէ՛ խոստումն աստուծոյ կատարեցաւ ի ժամանակս զօրաբարելի և եզրայ. որպէս ասէ Նէեմի յաղօթս իւր, (յիշեա՛ տէր զբանն՝ զոր պատւիրեցեր ծառային քոյ մովսէսի, որ ասէր, (թէ իցեն ցուեալք մինչև ի ծագս երկրի, անտի ժողովեցից և ածից ի տեղի զոր ընտրեցի:) - (Գիրք հարցմանց, 28).

ՄՈՎՍԷՍ - Ա՛րդ՝ բազմազան եղանակաւ համեմատի մեծն մովսէս փրկչին մերոյ քրիստոսի. ըստ որում ասէր՝ (մարգարէ յարուցէ ձեզ տէր իբրև զիս, նմա՛ լուիջիք:) - (Գիրք հարցմանց, 328).

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻ - Երանելին մովսէս խորենացի՝ որ էր գրիչ սրբոյն սահակայ պարթևի, յետ **ՃԺ** ամի սրբոյն գրիգորի՛ եղև սկիզբն թարգմանութեան ի հայոց լեզու: - (Գիրք հարցմանց, 658).

ՄՈՎՍԷՍ ՔԵՐԹՕՂ - Մովսէս քերթօղն զծննդեանն, և զմեծացուցէքն, և զտեսառնընդառաջին, և զփոխման առաջին պատ-

կերն: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՄՈՐՈՍ - Նմանապես այն որ ասէ եղբօր իւրում մօրոս, պարտաւոր լիցի աստի դատաստանի և գեհենի խղճի մտացն: - (Գիրք հարցմանց, 704).

ՄՈՒՇԹԱՐԻ - Դարձեալ ժերորդ՝ աստեղագէտք ասեն թէ յղացումն ամենայն մարդոյ Զօհալին է. և յիւրաքանչիւր մոլորակս ամիս մի թուեալ՝ լինի ծնունդն ի մուշթարին թ ամիս: - (Գիրք հարցմանց, 264).

ՄՈՒՐԹՔԷ - Զարթիր, ի սուգ տալով մեզ գմուրթքէ, և զեսթեր: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ՅԱԲԵԹ - Հայկն յաբեթի. և Բէլն ի քամայ որսորդ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 297).

ՅԱԶՈՎՏՈՍ - Չորրորդ, զի թէ ի ձեռն փիլիպպոսի առաքելոյ որ էր մի յեթանց անտի սարկաւագացն ո՛չ եղև իջեալ հոգին ի վերայ ներքինւոյն մինչև յափշտակեցաւ յագովտոս - (Գիրք հարցմանց, 589).

ՅԱԿՈՒ - Այն որ աստուածայինն է տեսիլ կոչի. որպէս Աբրահամուն. Յակոբայն. Յովսեփայն. և Դանիէլին: - (Գիրք հարցմանց, 268).

ՅԱԿՈՒ ԿԼԱՅԵՑԻ - Զերգեցեքն, տէր յակոբ կլայեցին: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՅԱԿՈՒ ՄՕԲՆԵՑԻ - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մժբնայ հայրապետին. և գեղն_արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն նախիջնան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295).

ՅԱԿՈՒՌՈՍ - Զի՞նչ է գոր տէրն հրամայէ աղօթել՝ (մի՛ տար զմեզ ի փորձութիւն.) և առաքեալն յակոբոս՝ ուրախ լինիլ ասէ՝ (յորժամ ի պէս պէս փորձութեան մէջ անկանիցիք): - (Գիրք հարցմանց, 160).

ՅԱԿՈՎՔ - Յակովք վաթսուն: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ՅԱՍՐԷՍ - Եւ է՛ որ զկերպն և զձնն միա՛յն փոխէ, և կոչի առաջօր. որպէս յանէսն և յամբէսն առնէին կախարդութեամբ դիւական: - (Գիրք հարցմանց, 335).

ՅԱՆԴԵՐԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Ենովքայն յաղնէրա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՅԱՆԷՍ - Եւ է՛ որ զկերպն և զձնն միա՛յն փոխէ, և կոչի առաջօր. որպէս յանէսն և յամբէսն առնէին կախարդութեամբ դիւական: - (Գիրք հարցմանց, 335).

ՅԱՐԵԴ - Յարեդ վերհայեցումն աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՅԵԲՈՒՄ - Կամ զի օրէնքն գրեալ էր՝ կուրի և կաղի մի՛ դնել զայթակղութիւն, ասէին նախատելով թէ՛ որպէս ո՛չ կարես կոխել զդոսս, նոյնպէս ո՛չ կարես առնուլ զամուրն յեբուսայ: - (Գիրք հարցմանց, 431).

ՅԵԴՆԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Մաթուսաղային յեդնա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՅԵԴՈՅԻԱ - Եւ է ճրագարան և է բերան ճրագացն, է արքն մեծապատիւք զօրավիգք թագաւորին. այսինքն յեսու, զաքարիա, խողէստուրիա, յեդոյիա, յեշոյիա, և եզր դպիր: - (Գիրք հարցմանց, 346).

ՅԵԶԱԲԷԼ - Եւ այս ևս զիտելի է, զի զվերանալն եղիայի ետես եղիսէ, զի մի՛ ապիցեն թէ սպանաւ յեզաբէլէ՛: - (Գիրք հարցմանց, 290).

ՅԵԿՏԱՆ - Սեփովրա էր դուստր ռագուէլի քրմի՛ որդոյ դեղանայ. որդոյ յեկտանայ. որդոյ արբահամու ի քեսուրայ կնոջէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՅԵՇՈՅԻԱ - Եւ է ճրագարան և է բերան ճրագացն, է արքն մեծապատիւք զօրավիգք թագաւորին. այսինքն յեսու, զաքար-

րիա, խողեստուրիա, յեղոյիա, յեշոյիա, և եզր դպիր: - (Գիրք հարցմանց, 346).

ՅԵՍՈՒ - Որպէս յորժամ արեգակն և լուսին գտեղի առին առ յեսաւ. և յետս դարձաւ արեգակն առ եգեկիայիւ: - (Գիրք հարցմանց, 11).

ՅԵՍՍԷ - Յեսսէ ամաց **ՃԼ**՝ ծնաւ գդաւիթ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՅԵՍՔԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Նաքովրայն յեսքա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՅԵՓԹԱՅԷ - Իններորդն Յեփթայի պոռնկորդի գաղայադու ամս գ: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ՅԵՔՈՆԻՒ - Եւ յետ **գ** ամի՝ կրկին անգամ ել յերուսաղէմ, գլեքոնիա և զեգեկիէլ գերի վարեաց: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՅԻՍԱՔԱՐՈՒ - Եօթներորդ Թովլայ յիսաքարու սամարացի ամս իդ: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ՅԻՍՈՒՄ - Եւ գորս ես աստ պարկեշտութեամբ լռեմ, յընթան-րական թղթին յօհաննէս ի նեռն առակէ ասելով. (արդէն իսկ նեռինք եկեալք են. զի ամենայն որ ուրանայ թէ յիսուս չէ՛ Քրիստոսն՝ նա իսկ է նեռն:) - (Գիրք հարցմանց, 34).

ՅԻՍՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍ - Իսկ յորժամ ամէն լեզու խոստովան լիցի տէր գլիսուս քրիստոս, անգրաւապէս թագաւորէ՛ ընդ հօր և տնտեսութեամբն: - (Գիրք հարցմանց, 42). Երրորդ՝ զի ո՛չ մի որդի և տէր յիսուս քրիստոս խոստովանին որպէս ասէն առաքեալքն և հարքն սուրբք: - (Գիրք հարցմանց, 66). Երրորդ՝ զի ո՛չ մի որդի և տէր յիսուս քրիստոս խոստովանին որպէս ասէն առաքեալքն և հարքն սուրբք: - (Գիրք հարցմանց, 66).

ՅՈՐ - Մովսէս ասէ, (հոգի աստուծոյ.) և դաւիթ՝ (բան տեառն.) և յոք, (հոգի աստուածեղէն:) - (Գիրք հարցմանց, 55).

ՅՈՐԱՐ - Եւ նախ կոչիր յոքար, որ է՛ սիրելի աստուծոյ. և կո-

չեցաւ յոր, որ է՛ հայր. զի հա՛յր եղև համբերութեան: - (Գիրք հարցմանց, 320).

ՅՈՒՆԱՂ - Յորնաղ երուսաղէմի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՅՈԹՈՐ - Եւ սեփովրա դուստր էր ռազուելի, և քոյր յոթորայ. յազգէ արբահամու եերորդ այսպէս: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՅՈՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ - Իսկ վասն հիմնարկութեան սուրբ տաճարի և ժամահար օրհնելոյ. սկիհ և մաղզմայ. և զգիրք. և զկնունք առնելոյ. և խաչօրհնելոյ. և զքառասնորդաց **գ** ժամուց զքարոզքն և զաղօթսն, յոհան մանդակունին է արարեալ. - (Գիրք հարցմանց, 659).

ՅՈՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ - Յօհան ոսկեբերանն՝ լոյս անյայտ իրաց: - (Գիրք հարցմանց, 769).

ՅՈՀԱՆՆ ՈՐՈՏՆԵՑԻ - Այլ և վարժապետին իմոյ և մեծ հռետորի հայոց, Յոհաննու Որոտնեցոյ, եղիցի ի սմա յիշատակ մաղթանաց մասին օրհնութեան. և վիճակ ժառանգութեան սրբոցն ի լոյս: - (Գիրք հարցմանց, 773).

ՅՈՀԱՆ ՕԶՆԵՑԻ - Չմեղաք յամենայնին, և զկարգ մեծ տօնիցն, յոհան օձնեցին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՅՈՍՏՈՍ - Եւ յառաջին ամին յօստոս էր հայրապետ յերուսաղէմ. իսկ յերկրորդն սուրբն մակար: - (Գիրք հարցմանց, 485).

ՅՈՎԱԲ - Որպէս յովաբ ո՛չ ընդ դարթի՝ այլ ընդ արիստղո՛մ մարտեաւ: - (Գիրք հարցմանց, 44).

ՅՈՎԱԹԱՍ - Ռոբովամ թագաւորէ՛ յերուսաղէմ ամս **ժէ**: ...Յովաթամ ամս **ժգ**: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ՅՈՎԱԿԻՄ - Եւ ոմանք յառաջին գերութենէն յովակիմայ՝ և պակա՛ւ է: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՅՈՎԱՆ - ...նախ վասն ա՛յս խորհրդոյս է. և երկրորդ՝ զի մկրտութիւնս մեր ո՛չ ի ջուրն յովաննու, այլ ի մահն քրիստոսի է: - (Գիրք հարցմանց, 605).

ՅՈՎԱՍՍ - Իսկ ի հիւանդանայն՝ եղիսէնու եղ զձեռն ի վերայ ձեռաց արքային յովասու և զօրացոյց զնա ի պատերազմին ընդ դէմ ասորոցն փոխանակ լալոյն ի վերայ նորա: - (Գիրք հարցմանց, 446).

ՅՈՎԱԲԱԶ - Զյովաբազ գերի տարաւ ներաւով փարաւոն. և թագաւորեցոյց զեղիակլիմ: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ՅՈՎԷԼ - Իսկ որ ասէ յովել՝ (հեղից յոգոյ իմոյ,) հեղումն ո՛չ այլ ինչ է, բայց թէ առաքումն: - (Գիրք հարցմանց, 60).

ՅՈՎԻԴԱ - Զնա էառ կին յովիդա քահանայ. և խառնեցան երկու ցեղք թագաւորաց և քահանայից: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՅՈՂԱՆՆԷՍ ՊԼՈՒԶ - Իսկ զներսէսին մեծի, և զխոտաճարակացն, յոհաննէս պլուզն: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄՎՐՏԻԶ - Յորժամ զսարսափելի գլուխն յովհաննու մկրտչին՝ բերին ի մեջ բազմականացն հերովդէի: - (Գիրք հարցմանց, 656).

ՅՈՎՆԱԹԱՆ - Կամ սիրելութիւն որպէս դարթի և յովնաթանու. զոր սիրեաց որպէս զհոգի իւր: - (Գիրք հարցմանց, 761).

ՅՈՎՆԱՆ - Ամովս: Միքիա: Յովել: Աբդիու: Յովնան: Նաւուս: Ամբակում: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ՅՈՎՍԱԲԵԹ - Այլ և յովսաբեթ դո՛ւսոր է յովրամայ և գողողիայ և քոյր որոզիայ: - (Գիրք հարցմանց, 452.).

ՅՈՎՍԱՓԱԹ - Ուր ինքն տէրն խաչեցաւ և յարեաւ. և սոքա ամենեքեան ձոր յովսափաթու կոչին, որ յերկու ձորի մէջն է յերուսաղէմ: - (Գիրք հարցմանց, 737).

ՅՈՎՍԷՓ - Եւ ազգայինքն՝ միոյն հայր և հոգի. և միւսոյն յովսէփ և մարիամ: - (Գիրք հարցմանց, 87).

ՅՈՎՍԷՓ ԱՐԵՄԱԹԱՅԻ - Զսուրբն աստուածն ո՛վ է ասացեալ: Պատասխանի: Յովսէփ արեմաթացին: - (Գիրք հարցմանց, 631).

ՅՈՎՍԷՓ ՓԱԼԱՆԱՅԻ - Եւ յովսէփ փալանացի, և եզնակ կող-

բացի թարգմանիչք, դարձեալ էին յաթենայ և եկեալ ի կոստանդնուպօլիս. լուսն գծողովոյն և գնացին ի քաղկեդոն. զի չէր յոյժ հեռի ի ճանապարհէն որով գային ի հայս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՅՈՎՄԻԱ - Որպէս ո՛չ եղև վնաս յովսիայ որով հայրն թիրեր: - (Գիրք հարցմանց, 593).

ՅՈՎՐԱՍ - Այլ և յովիդա քահանայապետ զդուստր յովրամայ արքայի զքոյր ոքողիայ: - (Գիրք հարցմանց, 461).

ՅՈՐՂԱՆԱՆ - Չայսմ վիշապէ՛ ասէ՛ զգլուխ վիշապին փրկիչն ջախջախեաց ի յորդանան. այն է որ զամենայն ջուրս ծովուն յակնակապիճս իւր ընդունէր: - (Գիրք հարցմանց, 151).

ՅՈՐՄԻ - ...զԹաղէու. և զԲարդողիմէու. և զՅուդայ յակոբէան. որ կայ ի յորմի. որ սեպհական քաղաք է հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ՅՈՒՂԱՅ - Թամար՝ որ ծնաւ զփարէս ի յուդայէ՛: - (Գիրք հարցմանց, 300).

ՅՈՒՂԱՅ ՅԱԿՈԲԵԱՆ - զԹաղէու. և զԲարդողիմէու. և զՅուդայ յակոբէան. որ կայ ի յորմի. որ սեպհական քաղաք է հայոց: - (Գիրք հարցմանց, 549).

ՅՈՒՂԻԴ - Իսկ Սիրաք և Իմաստութիւնն և Յուդիդն և Տուբիդն և Տուբիայն և Մակաբայեցիքն և Կտակքն և այլք, չեն յայսմ համարի: - (Գիրք հարցմանց, 451).

ՅՈՒՍՏԻԱՆՈՍ ԿԱՅՍՐ - Այլ և պետրոս անտիոքայ և տիմօթէու աղէքսանդրու հրամանաւ յուստիանոսի կայսեր՝ հաստատեցին ի սուրբ աստուածն խաչեցար ասել: - (Գիրք հարցմանց, 631).

ՅՈՒԼԻԱՆՈՍ - Այլ և յորժամ սատակեցաւ յուլիանոս, զծողովեալ ինչսն սուրբն բարսեղ բաժանեաց ժողովրդեանն. նոր տարի անուանեալ ի կեսարիայ: - (Գիրք հարցմանց, 200).

ՅՈՒՍՏԻԱՆՈՍ - Ի թագաւորութեանն յուստիանոսի եղև դարձ-

եալ եերորդ ժողով ի կոստանդնուպօլիս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՅՈՔԱԲԵԹ - Հայրն մովսէսի ամրա՛մ է և մայրն յոբաբէթ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՅՕՀԱՆՆ, ՅՈՀԱՆՆ - Ասէն դարձեալ, աւետարանն յօհաննու ասէ, (ամենայն ինչ որդովն եղև.) ապա ուրեմն և հոգին եղեալ է ի ձեռն որդւոյ. զիա՛րդ է հաւասար որդւոյ կամ հօր: - (Գիրք հարցմանց, 53).

ՅՕՀԱՆ ԱԲԵՏԱՐԱՆԻԶ - Եւ վկա՛յ մեզ յօհան աւետարանիչն որ ասէ՝ (Չայս ասաց եսայի զի ետես զփառս նորա և խօսեցաւ վասն նորա:)- (Գիրք հարցմանց, 631).

ՅՕՀԱՆ ԴԱՄԱՍԿԱՅԻ - Զի և յօհան դամասկացին ասէ հարկ գոլ ամենայն սկսգման ունել դադարումն. այլ զի հրեշտակք և հոգիք ոչ դադարին, այս կամա՛ցն աստուծոյ է պահպանութիւն, և ոչ բնութեան նոցա. զի յո՛չ էից եղեալքն՝ կարեն յոչ էութիւն փոխիլ: - (Գիրք հարցմանց, 37).

ՅՈՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ - Իսկ վասն հիմնարկութեան սուրբ տաճարի և ժամահար օրհնելոյ. սկիհ և մաղգմայ. և զգիրք. և զկնունք առնելոյ. և խաչօրհնելոյ. և զքառասնորդաց գ ժամուց զքարոզքն և զաղօթսն, յօհան մանդակունին է արարեալ. - (Գիրք հարցմանց, 659).

ՅՈՀԱՆՆ ՈՐՈՏՆԵՑԻ - Այլ և վարժապետին իմոյ և մեծ հռետորի հայոց, Յոհաննու Որոտնեցւոյ, եղիցի ի սմա յիշատակ մաղթանաց մասին օրհնութեան. և վիճակ ժառանգութեան սրբոցն ի լոյս: - (Գիրք հարցմանց, 773).

ՅՈՀԱՆՆԷՍ ՊԼՈՒԶ - Իսկ զնքսէսին մեծի, և զխոտաճարակացն, յոհաննէս պլուզն: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՅՈՀԱՆ ՕԶՆԵՑԻ - Զմեղաք յամենայնին, և զկարգ մեծ տօնիցն, յօհան օձնեցին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՅՕՀԱՆՆԷՍ, ՅՕՎՀԱՆՆԷՍ, ՅՈՀԱՆՆԷՍ - Զի որպէս գիջակնութիւնն չտայ թոյլ տեսանել յստակ, այսպէս երկիւղն յետս քարշէ զբազումս ո՛չ հաւատալ ի քրիստոս որպէս ասէ յօհաննէս. (գայս ասացին ծնօղքն կուրին՝ զի երկնչէին ի հրէիցն խոստովան լինիլ զքրիստոս:) - (Գիրք հարցմանց, 32).

ՅՈՎԱՆ - Ամովս: Միքիա: Յովէլ: Աբդիու: Յովնան: Նաուում: Ամբակում: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ՅՕՆԱՆ - Այլ և զառաւել գութն հեթանոսաց տեսցէ. որպէս յօնան զնինւէացուցն ապաշխարութիւնս: - (Գիրք հարցմանց, 444).

ՆԱԲՈՒԳՈՂՈՆՍՍՈՐ - Երկրորդ ա՛յն է՝ որ յորժամ լինի կամքն մարդոյն չար և խիստ ի ծածուկ, և գայն յայտնէ՛ աստուած. որպէս նաբուգողոնոսորայ. որ ունէր սիրտ գազանի՝ ի կերպարանս գազանաց փոխեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 336).

ՆԱԲՈՒԶԱՐԴԱՆ - Եւ յետ է ամսոյ՝ նաբուգարդան դահճապետն հրձիգ արար զէմ և զտաճարն և զտուն թագաւորացն. և զպարիսպն կործանեաց. և զսինսն պղնձի և զաւազանն և զամենայն կահ պղնձի և արծաթի տարաւ ի բաբիլօն: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՆԱԽԻԶԵԻԱՆ - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և զեօղն արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295).

ՆԱԶԱՐԵԹ - Իսկ ոմանք յետ ծննդեանն ի կուսէն ասէն օծեալ զքրիստոս ի մկրտութեանն. վկայ բերելով (զյիսուս որ ի նազարէթէ, զոր էօծ աստուած հոգւով և զօրութեամբ:) - (Գիրք հարցմանց, 475).

ՆԱԹԱՆ - Յակոբ ի ցեղէն սողոմոնի որդի մատթանայ. և Ելի ի ցեղէն նաթանայ որդի մելքեայ: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՆԱՅԱՍՕՆ, ՆԱՅԱՍՈՆ - Ամինադար ամաց **խե՛** ծնանի զնայասուն. և էր ասե՛ ամինադար սպարապետ զօրուն յուդայի ի հանել մովսեսի զորդիսն իսրայելի յեգիպտոս: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՆԱԻԱԹ - Երեսունք, յետոյ առ սամուէլ ի նաւաք զնացեալ և հոգի աստուծոյ խաղացեալ. և տէր մեր առ հայր ի յերկինս ելեալ, և յառաքեալսն զհոգին առաքեալ: - (Գիրք հարցմանց, 437).

ՆԱԻՈՒՄ - Ամովս: Միքիա: Յովէլ: Արդիու: Յովնան: Նաւում: Ամբակում: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ՆԵԲՐՕԹ - Երկրորդ՝ նեբբօթ: - (Գիրք հարցմանց, 28).

ՆԵՂՈՍ - Ըստ մարմնոյ յա՛ յտ է զի երկիրն եգիպտացոց դա՛ շտ է. վասն այն նեղոս զետն արբուցանէ զնա՛: - (Գիրք հարցմանց, 398).

ՆԵՌՆ - Ըստ այսմ օրինակի և նոր հերձաւծօղք քաղ-կեղոնիկք նեռին կարապետք. հետևօղք նեստորի անիծելոյ՝ և լևոնի պղծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 34).

ՆԵՄԻՄՈՍ - ... բայց թէ ազատեալ լիցի տեառն կամօք. որպէս նեսիմոնս այն. իսկ թէ զայր որ ընդ ծառայութեամբ է՝ ո՛չ հրամայեցին հայրապետքն սուրբք գալ ի յաստիճան եկեղեցոյ. - (Գիրք հարցմանց, 589).

ՆԵՍՏՈՐ - Ըստ այսմ օրինակի և նոր հերձաւծօղք քաղկեղոնիկք նեռին կարապետք. հետևօղք նեստորի անիծելոյ՝ և լևոնի պղծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 34).

ՆԵՐՍԷՍ - Կամ որպէս ասեն թէ՛ ներսէս անուն արուեստաւոր տապանին՝ շինեաց իւր տուն ի վերոյ կողմանէ. և զի ո՛չ էր հրամանան աստուծոյ՝ աստակեցաւ նա՛ անդ, և զնորա գէշն ուտէր ազոան: - (Գիրք հարցմանց, 294).

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՍԲՐՕՆԱՅԻ - Իսկ զայսօր յարեան, զնորոգեալ

կղզիքն, և գթոռանցն, ներսէս լամբրօնացին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՆԵՐՍԷՍ ԿԼԱՅԵՑԻ - Եւ զվառին ներսէս կլայեցին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՆԵՐՍԷՍ ՄԵԾ - Իսկ գներսէսին մեծի, և զխոտաճարակացն, յոհաննէս պլուզն: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆՈՂ - Երբորդ ժողովն է դվնայ, ի չորբորդ ամի թագաւորութեանն կոստանդեայ հռոմոց. հրամանաւ մեծի կաթողիկոսին հայոց ներսէսի շինողի. և այլ է և ժ եպիսկոպոսաց՝ և վարդապետաց բազմաց և իշխանաց: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ - Որպէ՞ս ասէ մեծն Ներսէս շնորհալին. ընդ ծառոց երկրի զգալեաց. տընկեաց և զտունկս իմանալեաց: - (Գիրք հարցմանց, 221).

ՆԵՓԹԱՂԻՄ - Չորբորդն Բարակ. որդի ամենեմայ ի կեղեսայ նեփթաղեմի ամս յս: - 420. (Գիրք հարցմանց, 299).

ՆԷՆՄԻ - Այլ և աղբատութեամբ. ուստի յա՛յտ է զի անէ՛ծ զգեզի վասն ընչիցն նեմանայ: - (Գիրք հարցմանց, 404).

(ՄԵԾՆ) ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ - Որպէ՞ս ասէ մեծն Ներսէս շնորհալին. ընդ ծառոց երկրի զգալեաց. տնկեաց և զտունկս իմանալեաց: - (Գիրք հարցմանց, 221).

ՆԵՔԱԻՈՎ - Զյովաքազ գերի տարաւ ներաւով փարաւոն. և թագաւորեցոյց զեղիակլիմ: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ՆԵՔՏԱՈՒՈՍ - Եւ Պատրիարքունք էին անդ, Ներսէս հայոց. Կիրեղ Երուսաղեմի, Դամասոս հռոմայ. Ներտառիոս կոստանդնուպօլսի: - 542. (Գիրք հարցմանց, 299).

ՆԸՍԱ - Քասնգ, տիկինն սաբայ որ կոչիւր նըսա, ցանկացաւ իմաստութեանն սողոմոնի: - (Գիրք հարցմանց, 441).

ՆԻԿԻԱՅ - Առաջին ժողովն եղն ի նիկիայ սրբոց հարց. զկնի յժը՝

կամ յլ ամի ծննդեանն քրիստոսի. և ի ի ամի թագաւորութեանն կոստանդիանոսի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՆԻԿՈՂԻՍՈՍ - Եւ թէպէտ յովսէ՛փ իջոյց ի խաչէն, և յովսէփ և նիկողիմոս պատեցին, այլ ինքն կաման էջ ի բազուկսն յովսէփայ և պատեցաւ զմոռվ: - (Գիրք հարցմանց, 316).

ՆԻԿՈՍԻԴԱՅԻ - ... զոր արարեալ է սրբոյն եփրեմի խորին ասորոյ ի նիկոմիդացոց քաղաքին: - (Գիրք հարցմանց, 658-659).

ՆԻԿՈՍԻԿՈՍ - Այլ և սամարուհի կնոջն լուսինա՛ էր անունն: ...Դարին նիկոմիկոս: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՆԻԿՕԼԱՅՈՍ ՀԵՐԵՍԻՈՏ - Յորեան ընդ յարդի. կնճիոն ընդ զինոյ. մրուր ընդ ձիթոյ. յուդա ընդ յառաքեալսն. նիկօլայոս հերեսիոս ընդ աշակերտսն: - (Գիրք հարցմանց, 756).

ՆԻՆՈՒԷ - Զորօրինակ, քարոզեցաւ նինուէի կործանումն. և նախագուշակ եղև եգեկիայի մահ. և ո՛չ մի ի սոցանէ կատարեցաւ: - (Գիրք հարցմանց, 779).

ՆԻՍԱՆ - Եւ ի ժեն նիսանի անցին ընդ ծովն որ է՛ ե ամիս. և է ամիս ի գործ խորանին: - (Գիրք հարցմանց, 344).

ՆԻՒՍԱՅԻ - Եւ այլ ամենայն գովութիւն մարդոյն զոր դնէ նիւսացին ի զիրս բնութեան, յատկութիւն է մարդոյն: - (Գիրք հարցմանց, 275).

ՆԻՒՍԱՅԻ ԳՐԻԳՈՐ - Իսկ նիւսացին գրիգոր ի բնութեան զիրս՝ ի վերջին դասուց հրեշտակացն ասէ անկեալ: - (Գիրք հարցմանց, 150).

ՆՈՍԻՆՈՍ - Ապա՛ նոմիմոս, զատոյց զկողմն չորրորդ ձայնին. որ է՛ վերջին: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՆՈՅ - Զի առաջին օրն ցուցանէ զառաջին դարն՝ որ յադամայ մինչև ցնոյ: - (Գիրք հարցմանց, 193).

ՆՈՒԵՆԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Ենովսայն նուենա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՆՈՒՄԱՍ ՊՈՒՄԻԼՈՍ - Բայց ասեն ոմանք թե՛ յաւուրս մանասեի՛ Նումաս պումիլոս ք ամիս յաւել ի տարին հոռոնց. զի յառաջ քան զնա՛ ժ էր և յաւել ի նոսա զյունվար և զփետրվար: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՆՈՒՆԻ ԿՈՅՍ - Հինգերորդ, զի թե՛ գո՛յր հնար կնոջ վասն հարկին առնել զգործ քահանայի, ընդէ՛ր ոչ կարաց նունի կոյսն մկրտել զոք ի վրաց յորժամ դարձոյց յաստուածգիտութիւն. - (Գիրք հարցմանց, 589).

ՆՕՏՈՍ - Եւ որ մերձ յարևմուտս է՛ Լիւս՛ նօտոս. առնէ մառախուղ. մեզ. և վրդովումն յամպս: - (Գիրք հարցմանց, 206).

ՇԱՀԱՊՕՆ - Որ և մեր նստելով իբր ի մետաղս կամաւոր դիպահոջ՛ շահապօնս կոչեցեալ ամրոցի: - (Գիրք հարցմանց, 788).

ՇԱՍԻՐԱՍ - Որպէս ասեն զշամիրամէ թե՛ յորժամ սպանաւ արա ի պատերազմին, զայլ ոմն նման նորին պատուեաց և ասաց թէ աստուածքն յարուցին: - (Գիրք հարցմանց, 238).

ՇԱՍՍ - Չորրորդ Արեգակն. զոր շամս կոչեն ջէ՛րմ է և լուսաւոր. լ օր և ժ ժամ և կէս յամէ՛ ի կենդանակերպն. և ի բոլոր տարին վճարէ՛: - (Գիրք հարցմանց, 189).

ՇՄԱԻՈՆ - Իսկ շմաւոն ո՛չ էր սպաշխարեալ, վասն որոյ ո՛չ օրհնեաց: - (Գիրք հարցմանց, 409).

ՈԶԻԱ - Երրորդ՛ զի ո՛չ էր քահանայ. վասն որոյ յետոյ ասէր դաւիթ ցքահանայսն, դո՛ւք ղևտացիքդ սրբեցէք և բարձէք զտապանակն. զի մի՛ լիցուք որպէս զոզիա: - (Գիրք հարցմանց, 431).

ՈԼՈՍՊԻԱԴ - Արդ սկսեալ առ դարեհիւ ի կէ ոլոմպիադին՛ դադարեցին ի ճձզ ոլոմպիադին առ հիւրկանոսի քահանայապետիւ, որ գերեցաւ ի պարթևաց: - (Գիրք հարցմանց, 449).

ՈՂԴԻԿԻՆ - Յետ որոյ քեղկի քահանայ որ էր հայր երեմիայի՛ եզդիտ զերկրորդ օրէնքն և մատոյց առ ովսիա. և զնաց առ ողդիկին մարգարէ հարցանել. - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՈՉՔՈՐ - Որ եթուք՝ ոչքոր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ, ՈՍԿԷԲԵՐԱՆ - Տասներորդ՝ ամենայն սուրբ վարդապետք ուղղափառաց որպէս եփրեմ՝ ոսկէրերանն՝ կիրեղ՝ աթանաս՝ և այլք, անապական գրեն և խոստովանին զմարմինն սուրբ: - (Գիրք հարցմանց, 499).

ՈՎՐԷԲՆ - Սա՛ սպան զովրէրն, զգէրն, զգերէէ, զսաղմանա, և զայլսն: - (Գիրք հարցմանց, 420).

ՈՎԲԷԹ - Ովբէթ ամաց ճա՛ ծնաւ զյեսսէ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՈՎԳ - Եւ զե թագաւորսն մաղիամու՝ և զսեհոն՝ և զովգ՝ յայնկոյս յորդանանու: - (Գիրք հարցմանց, 414).

ՈՎՄԻԱ - Նոյնպէս և արդարութիւնն երբեմն յերկարէ՛ զկեանս որպէս առ եզեկիա. և երբեմն կարճէ՛ որպէս առ ովսիայ: - (Գիրք հարցմանց, 292).

ՈՒՌՆԱՅ - Զի առաքեալն թաղէոս յորժամ ձեռնադրեաց զաղղէ յուռիայ, և ապա՛ ի կեսարիայ եկն և ձեռնադրեաց առաջին եպիսկոպոս զթէոփիլոս. զայն յորոյ անունն գրեաց Ղուկաս զաւետարանն և զգործքն առ թէոփիլոս: - (Գիրք հարցմանց, 548).

ՈՒՌՆԱՅ - Դարձեալ, ձորն յովսափաթու կոչի ձոր դատաստանի. այսինքն է կալն ուռնայի, ուր դաւթի խոստացաւ անդ առնել դատաստան. յորժամ սեղան շինեաց և պատարագեաց զեզինսն և բարձաւ մահն: - (Գիրք հարցմանց, 737).

ՈՒՐԻԱ - Հինգերորդ՝ բանիւ և արդեամբ սպան զուրիա, և նոյնպէս վճարի. բանիւ նախատէ սիմէի, և արդեամբ արիստղոմ: - (Գիրք հարցմանց, 433).

ՈՒՐԻԷԼ - Հինգերորդ՝ ուրիէլ. տեսումն աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 144).

ՈՓՆԻ - Նա՛ իս՝ զի անարժան լինին սպասաւորքն. որպէս ոփնի և փենէհեզ որդիքն հեղեայ: - (Գիրք հարցմանց, 425).

ՈՔՈԶԻՍ - Այլ և յովսաբեթ դո՛ւստր է յովրամայ և գողողիայ և քոյր ոքոզիայ: - 452.

ՈՔՈՂԻՍ - Այլ և յովիդայ քահանայապետ գղուստր յովրամայ արքայի զքոյր ոքողիայ: - (Գիրք հարցմանց, 461).

ՊԱԼՀ - Ուստի բազմացեալ լցին զարևելս ի պալի. յորմէ թագաւորք պարսից և հայոց արշակունիք կոչեցեալ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՊԱՂԷՍՏԻՆ - Ասեն թէ՛ գոն ա՛յլ հոմանուն մասիս և արարատ. որպէս կորդուաց լեառն և ի պաղեստին և ի գամիրս: - (Գիրք հարցմանց, 294).

ՊԱՆԹԵՐ - Եւ այսպէս **բ** երբօր թոռունք էին Սարիամ կոյսն և Յովսէփ ի հարց կողմանէ մելքեայ և պանթերի ի նաթանայ: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՊԱՊԻՍԼՈՍ - ... ապա Պապիանոս քեռորդի սոցա՝ արար զչորրորդ ձայնն ի ծփանաց ծովու: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՊԱՐՏԱԻ - Իսկ Հինգերորդ ժողովն եղև ի վիճակս գրիգորիսի. ի մայրաքաղաքն աղուանից պարտա: (Գիրք հարցմանց, 545).

ՊԵՏՐՈՍ - Նաև աշակերտքն. որպէս պետրոս որ դաւա-նեաց զքրիստոս որդի աստուծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 68).

ՊԵՐԻՏՈՍ - Պերիտոս. ա՛յս՝ պա՛ն է նոխագոտն: - (Գիրք հարցմանց, 201).

ՊԻԹԱԳՈՐ - Իսկ այլ տասունքն իմաստասիրաց բանքն. Որպէս պղատոնին. արիստոտէլին. պիթագորին և այլք. որք միայն զաստեա՛ցս պատմեն մեզ: - (Գիրք հարցմանց, 380).

ՊԻՂԱՏՈՍ - Եւ տէր մեր ի նոյն այրին յազգէ նոցին ըմբռնեալ. և ի զինաւորս պիղատոսի մատնեալ: - (Գիրք հարցմանց, 423).

ՊՂԱՏՈՆ - Այլ վարդապետք եկեղեցոյ ասեն ըստ պղատոնի եթէ՛ լոյսն խզումն է ի տարրական հրոյ, որ յառաջին օրն գոյացաւ: - (Գիրք հարցմանց, 188): Իսկ այլ տասունքն

իմաստասիրաց բանքն. որպէս պրատոնին. արիստոտէին. պիթագորին և այլք. որք միայն զաստեա՛ցս պատմեն մեզ: - (Գիրք հարցմանց, 380).

ՊՂԻ - Այլ որ **ճԾ** ամաւ յառաջ եկին ի հայք՝ ասորիք արք քաջաբանք, և կամեցան սերմանել զաղանդն նեստորի. որք նզովեալ որոշեցան. բայց ոմանք ընկալեալ էին և թարգմանեալ ի նոցանէ գիրս սուսու, Զգօրտոսակ. Զկիրակոսակ. Զպղի տեսիլն: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՊՈՒՂՔՈՆՆՈՍ - Եւ զպոլոքոնոս աշակերտաց բազմաց վարդապետ. և ծեր, որ զմեռեալս յարուցանէր սքանչելեօք: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՊՈՂՔԷՐ - Զի պողքէր քոյր թագաւորին թեոդոսի ի կուսանաց վանս էր. և պղծեցաւ պոռնկութեամբ ի մարկիանոսէ. և ապա՛ եղև կին նմա. և ասեն թէ ի նեստորէ՛ էր մկրտեալ: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՊՈՂՓԻԻՐ (ՊՈՂՓԻԻՐՈՍ) - Զի թէ ասես միաւորական, ահա՛ արարեր դու զանձն բնութիւն. զի բնութիւն է միարար ըստ պոքփիւրի, տեսակին կցորդութեամբ բազում մարդիկ մու: - (Գիրք հարցմանց, 86).

ՊՐՈՊԱՏԻԿԷ - ... իսկ Աննա ամուսնացաւ ի զալիլեայ ընդ յովակիմայ. և ծնաւ զաստուածածինն մարիամ ի պրոպատիկէ ի տունն յովակիմայ. և անտի տարեալ եղև ի տաճարն տեան: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՊՕՂ - Որպէս եղիայի, պօղի և անտոնի. և մերոյ լուսա-ւորչին Գրիգորի: - (Գիրք հարցմանց, 220).

ՊՕՂԻՏԻԱՆՈՍ - Պօղիտիանոս աղէքսանդրու: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՊՕՂՈՍ (առաքեալ) - Իսկ մեծն ներսես ասէ, պակասու-թիւնն այն է, որ կիրք չարչարանացն քրիստոսի թուով և տեսակաւ

պակասն էր յառաքեալն պօղոս. այսինքն խաչն, բնեռն, և այլն. և զայն էլից քարոզութեամբն իւր ի մարմինս եկեղեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 781).

ՊՕՂՈՍ - Եւ յօհաննէս զսա օրոյ՛ դասէ. վասն այն նոյն անուամբն՝ պօղոս իշխան օրոյս կոչէ. կամ զի յօսս են բնակեալ և իշխեն մարդկան: - (Գիրք հարցմանց, 150).

ՊՕՂՔԵՐ - Այլ զչար և զաստուածուրաց ժողովն քաղկեդոնի որ ի ձեռն մարկիանոսի և անիծելոյն պօղքերի՝ ո՛չ ընդունիմք. և զընդունօղսն նգովեմք: - (Գիրք հարցմանց, 547).

ՌԱԲՈՒԻՍ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Արվաքսաթայն ռաբուիս: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՌԱԳԱԻ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Ռագաւայն սուրա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՌԱԳՈՒԷԼ - Սեփովրա էր դուստր ռագուէլի քրմի՝ որոյ դեղանայ. որոյոյ յեկտանայ. որոյոյ արբահամու ի քետուրայ կնոջէ: - (Գիրք հարցմանց, 330.).

ՌԱՀԱԲ - Եօթներորդ ռահաք եթող զկուռս և զբազում հոմանիս. և ցանկացաւ յեսուայ: - (Գիրք հարցմանց, 417).

ՌԱՓՍԱԿԱՅ - Չորեքտասաներորդ՝ այլ և ի գիշերի հրեշտակն տեառն էհան զգօրսն ռափսակայ. որ պաշարեալ էին զերուսաղէմ և փրկեաց զնոսա. - (Գիրք հարցմանց, 514).

ՌԱՔԷԼ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Յակոբայն ռաքէլ և լիա: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՌԱՏԱՅԷԼ - Երրորդքն պահպանեն զիւրաքանչիւր անձինս, որպէս ռաֆայէլ: - (Գիրք հարցմանց, 136).

ՌԱՔՈՍ - Աւագակն որ յաջմէն խաչեցաւ՝ ղէմաս էր անունն. և որ յահեկէն՝ կոստաս: ...Որ զլեղին եբեր՝ ռաքոս: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՌԵԲԵԿԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Իսահակայն

ռերեկա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՌԵՔԱՐ - Ձոր աւետարանիչն ռեքաբ կոչէ: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՌՈՐՈՎԱՍ, ԲՈՐՈՎԱՍ - Թագաւորք յուղայ նստան յերուսաղէմ. Ռորովամ. Աբիա. Ասափ. և այլ թագաւորք **իբ**: - (Գիրք հարցմանց, 446).

ՌՈՍԵԼԱՅ - ...և փակէի արքայի որդւոյ ռովելայ. և գերեաց զնեփթաղիմ և զգալիլէա. և Ձգադայաթ **զ** ցեղիւքն իսրայէլի. և տարաւ յերկիրն ասորեստանէայց: - 447. (Գիրք հարցմանց, 299).

ՌՈՍԵԼՈՍ - Հօր անունն ռովելոս ասեն. զմին ձեռն և զոտն երկայն և մինն կարճ. զմի ակն խաժ, և զմիւսն սև: - (Գիրք հարցմանց, 706).

ՌՈՒՔԷՆ - Ռուբէն օրհնի, զի ապաշխարեաց: - (Գիրք հարցմանց, 285).

ՍԱՔԱ - Քսանգ, տիկինն սաքայ որ կոչիր նրսա, ցանկացաւ իմաստութեանն սողոմոնի: - (Գիրք հարցմանց, 441).

ՍԱՔԷԼ - Իսկ եկեղեցի սուրբ՝ ընդդէմ արիոսի մի բնութիւն խոստովանի. և ընդդէմ սաքելի զ անձինք: - (Գիրք հարցմանց, 81).

ՍԱՔԱԻՈՎԹ - Սա է հատն ցորենոյ որ անկեալ յերկիր՝ բազում պտուղս աշխարհի պտղաբերեաց. քանզի (թէ ոչ տն սաքաւովթ թողեալ էր մեզ սերմն, իբրև գտողոմ լինէաք և գոմորայ նմանէաք:) - (Գիրք հարցմանց, 755).

ՍԱՔԵՓԹԱ - Եւ վասն այն գնաց ի սաքեփթա յայլազգիս. զի և զնոցա նեղութիւնն տեսցէ. որք չէին անցեալ զօրինօքն մովսէսի: - (Գիրք հարցմանց, 443-444).

ՍԱՔԷ - Ընդվզեալ սաքելի և կորուսեալ ի կնոջէ. և սատանայի կործանեալ յիմաստուն կուսէ: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ՍԱՂԱՅԷԼ - Եւ ցուցցէ թէ իշխան և զլուիս էր սաղայել իւրոյ դասուցն: - (Գիրք հարցմանց, 148).

ՄԱՂՈՎԿ - Սաղովկ և արհաթար. աննա և կայիափա. որ և աղջիկն հետագօտեալ: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ՄԱՀԱԿ - Եւ վերստին հաստատեցին զկարգեալսն սրբոյն գրի-գորի և ներսէսի և սահակայ և մաշտոցի: - (Գիրք հարցմանց, 544.).

(ՄԵԾՆ) **ՄԱՀԱԿ** - Առաջին ժողովն եղև ի տանս թորգոմայ յարևելից կողմանս. զկնի է երորդ ամի վախճանելոյ մեծին սահակայ: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՄԱՂԱ - Հօրն անունն մելքի, և մօրն սաղա. և քաղաքին : - (Գիրք հարցմանց, 300).

ՄԱՂԱԹԻԷԼ - Իսկ ըստ ազգաբանութեանն Մատթէի, ծնանի յերոնիա զսաղաթիէլ ամաց **ծգ**: - (Գիրք հարցմանց, 453).

ՄԱՂԻՄ - Երրորդ՝ զի թագաւոր էր սաղիմայ. որ է՛ խաղաղութեան: - (Գիրք հարցմանց, 50).

ՄԱՂՄԱՆԱ - Ռահաբ՝ որ ծնաւ զբոյոս ի սաղմանայ: - (Գիրք հարցմանց, 300).

ՄԱՂՄԱՆԱՍԱՐ - Եւ ի պահպանութիւն աշխարհին հրէից՝ առաքեաց սաղմանասար յերկրէն ասորոց պանդուխտս որ բնակեցան ի սամարիայ և սամարացիք կոչեցան: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՄԱՂՄՈՆ - Եւ սաղմոն էառ զռահաբ իւր կին զոր յերիքովէ՛: - (Գիրք հարցմանց, 452).

ՄԱՍԱՐԻՍ - Եւ դարձեալ՝ յետ աւելի քան զերեսուն ամ ի զերորդ ամին եգեկիայ արքայի յուդայ՝ ել սաղմանասար արքայ ասորեստանեայց ի վերայ սամարիայ. - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՄԱՍԵԱՅ - Զի՞նչ էր նշանք սամեայ մարգարէի առ սեղանն ըրբովամու: - (Գիրք հարցմանց, 442).

ՄԱՍԷԳԱՐ - Երրորդն Սամեգար. որդի անաթայ. որ մաճիւն **ո** այր եսպան՝ ամս **դ**. և Դերովրա ամս **ե** ընդ այլազգեացն: - (Գիրք

հարցմանց, 420).

ՄԱՍՈՍՏԱՅԻ ՊՕՂՈՍ - Ոմանք՝ որպէս նեստոր. և սամուսացին պօղոս. և դիոթորոս: - (Գիրք հարցմանց, 82).

ՄԱՍՈՒԷԼ - Եւ որպէս ովսէէ ո՛չ է պոռնիկ և ո՛չ սամուէլ մարդասպան զի հրամանաւ աստուծոյ էր: - (Գիրք հարցմանց, 389).

ՄԱՍՓՍՈՆ - Արին Սամփսոն բազում բաղդատութեամբ խորհուրդ և օրինակ է Տեառն մերոյ ամենագօր փրկողին: - (Գիրք հարցմանց, 421).

ՄԱՌԱ - Տասներկու՝ Բաղդատութիւն երից ծնողաց և ծննդոց. այսինքն սառայի, և մարիամու սրբոյն, և եկեղեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 283).

ՄԱՏԻԷԼ - Իսկ բանսարկուն սատիէլ՝ զմի յերից մասանցն զչորրորդն քարշեաց ընդ ինքեան և կործանեաց յերկիր. որպէս ասէ տեսիլն՝ (լի՛ առիւծն անկաւ յերկիր և հրեշտակք նորա ընդ նմա:)- (Գիրք հարցմանց, 152).

ՄԱՏՆԱՏՈՒԸ - Ոմանք **դ** ասեն. և անւանս թունն, Ատուր, Թատուր, Գատուր, Սատնատուր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՄԱՐԳԻՍ - Եւ պատրիարգունք էին անդ, ...Զսարգիս յեւպրամիոս: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՄԱԻՈՒՂ - Վասն որոյ նախ տուաւ թագաւորութիւնն բենիամենի որ էր սաւուղ: - (Գիրք հարցմանց, 338).

ՄԱՓԻՐԱՅ - Եւ շնչաւոր մարդոյ յիմարութիւն է հոգին. որ և պատժեաց զանանիա և զսափիրայ: - (Գիրք հարցմանց, 523).

ՄԵՔԻՈՍ - ...բայց ոմանք ընկալեալ էին և թարգմանեալ ի նոցանէզսեբիոս: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՄԵՂԵԿ - Եւ ըմբռնեաց զսեղեկիա արքա յուղայ, և փորեալ զաչսն տարաւ ի բաբիլօն: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՄԵԼԼԱ - Զի ասեն թէ՛ այր և երիտասարդն զոր սպան դամեք և էառ զկանայս նոցա. աղդա և սելլա, նոքա եղբա՛րք էին ենովքայ

արդարոյ: - (Գիրք հարցմանց, 290).

ՄԵԼԻՆ - Զօհայն Կոնոսի. Զմուշթարին Դիոսի. Զմառեխն Արեսի. Զարեգակն Իլիոսի. կամ Զնսիլոսի. Զօհրայն. Ափրոդիտեայ. Զօտարիտն Երմեսի. Զլուսինն Մելինի: - (Գիրք հարցմանց, 190).

ՄԵԼՈՎ - Տասներորդ` ի սելով օծաւ և յերուսաղէմ թագաւորեաց: - (Գիրք հարցմանց, 441).

ՄԵՀՈՆ - Եւ **զե** թագաւորսն մաղիամու` և գսեհոն` և զովզ` յայնկոյս յորդանանու: - (Գիրք հարցմանց, 414).

ՄԵՂԲԵՍՏՐՈՍ - Եւ պատրիարզունք էին անդ, ...Մեղբեստրոս հռոմայ: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԵՄ - Եւ իշխանք վերակացուք գործոյն` Լամսուր ի սեմայ ազգէն: - (Գիրք հարցմանց, 297).

ՄԵՐՈՒՔ - Անունք Կանանց Նահապետացն... Մերուքայն մելքա': - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՄԵՓՈՎՐԱ - Մեփովրա էր դուստր ռագուէլի քրմի` որդոյ դեղանայ. որդոյ յեկտանայ. որդոյ աբրահամու ի քետուրայ կնոջէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՄԷԹ - Եւ ապա` զադամ, զի ունի գսէթ ծնունդ` և զևա ո'չ ծնունդ. այլ հատումն ի նոյն բնութենէ. և ընդ միով սահմանաւ գոլ ծնողին և հատմանն և ծնիցելոյն: - (Գիրք հարցմանց, 53).

ՄԻԲԱՅ - Երկու յաւանակն սիբայի. էշն և յաւանակն յիսուսի: - (Գիրք հարցմանց, 438).

ՄԻՂՈՆ - Եւ որպէս եղիա որ կապեաց զերկինս և փախեաւ ի սիդոն. նոյն նմա հրամայեաց աստուած բանալ զերկինս. նմանապէս և այս: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՄԻՄԱ - Զաբարիա Սիմա Ելիա Մովսէս տաւոթ երգէին: - (Գիրք հարցմանց, 641).

ՄԻՄԷԻ - Դաւիթ ընդէ՞ր ոչ ետ պատասխանի անարգանացն

սիմեի: - (Գիրք հարցմանց, 433).

ՄԻՄԷՕՆ - Եօթներորդ՝ ժողովն սիմեօնի աղուանից կաթողիկոսի և հայոց կաթողիկոսի տեր եղիայի: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՄԻՄՈՆ - Հինգերորդ՝ սիմոն ասաց (հաւատալ ի յեկեղեցի զքաւութիւն և զթողութիւն մեղաց:)- (Գիրք հարցմանց, 573).

ՄԻՄՈՆ (ԿԱԽԱՐԴ) - Իններորդ՝ զի և ի հոգևորն՝ փոքունք զմեծամեծաց անուանս կոչէին ինքեանց ի մոլորումն մարդկան. որպէս սիմոն կախարդն ասէր զինքենէ՛ թէ քրիստոսն իցէ. մինչև յանդիմանեցաւ ի պետրոսէ: - (Գիրք հարցմանց, 238).

ՄԻՄՈՆԵԱՆ - Աքար զարմեան և սաւուղ կիսեան և յուդա սիմոնեան մեղայ ասելով ո՛չ արդարացան: - (Գիրք հարցմանց, 415).

ՄԻՆԱ ԼԵԱՌՆ ՄԻՆԱ - Երրորդ՝ բազում աստուածախօսութիւնք ի նմա եղեն. յելանելն նոյի ի տապանէն. և առ աքրահամ. և առ մովսէս ի սինա լեան. և տուչութիւն օրինացն ի կիրակէ եղև: - (Գիրք հարցմանց, 193).

ՄԻՆԻԳՐԷՍ - Իսկ յետ սորա՝ Սինիգրէս արար զառաջին ձայնն, ի հիւսնականէ՛ գտեալ արուեստից: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՄԻՈՆ - Եւ տէր սիմոն հայոց կաթողիկոսն անդր հասեալ բազում եպիսկոպոսօք և մեծամեծ ազատօք հայոց և իշխանօք նոցին. ընդ դէմ աղանդոց ա՛յնր ժամանակի, և թուլութեան կարգաւորաց եկեղեցւոյ, և բռնութեան իշխանաց: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՄԻՈՎՆ - Եւ վերջոյ ի հիւսիս. որ ցուցանէ զշնորհն որ ի հինն սիմովն հնչեաց յեկեղեցիս հեթանոսաց. - (Գիրք հարցմանց, 674).

ՄԻՍԱՐԱ - Այլ և ցիցն ի ձեռին յայելի գոր վարսեաց ընդ ծամելիսն սիսարայ: - (Գիրք հարցմանց, 494).

ՄԻՐԱՔ - Եւ սկիզբն ամենայն մեղաց ամբարտանութիւնն է որ-

պէս ասէ սիրաք: - (Գիրք հարցմանց, 569).

ՄԻԻԱՆ - Իսկ իար, որ է՛ նոյ արդար. Միւան, սեմ. Թամուզ. թարսա. Ապ, աբրահամ: - (Գիրք հարցմանց, 200).

ՄԻԻՆԵԱՅ ՆԱՀԱՆԳ - Ընդ հովանեաւ երկնահանգէտ մեծարգոյ ուխտի Միւնեաց նահանգի: - (Գիրք հարցմանց, 772).

ՄԻՕՆ - Իսկ որ ի խորանէն բերին մովսէս և ահարօն զգաւազանն ծաղկեալ. զի ի սիօնէ՛ ելցէ օրէնք. որ է՛ յեկեղեցոյ ամենայն իշխանութիւն: - (Գիրք հարցմանց, 382).

ՄԿԻԻՈԱՅԻ ԳՐԻԳՈՐ - Այլ և ի մերոց վարդապետաց սկիւռացին գրիգոր ի փոխումն աստուածածին կուսին: - (Գիրք հարցմանց, 687).

ՄՈՂՈՍ - Նա՛խ՝ զի ի պատճառս դովտայ փրկեսցի սողոմ ի գերչացն: - (Գիրք հարցմանց, 302).

ՄՈՂՈՎՄ - Տասներորդ՝ Վասն դովտայ և կնոջն. և սողովմայ: - (Գիրք հարցմանց, 283).

ՄՈՎԿԱՏ - Եւ սուկրաս պատմագիրն ասէ թէ՛ մեծն իգնատիոս աստուածագգեացն ետես երկնային զօրս. և լուսւ ի նոցանէ. - (Գիրք հարցմանց, 631).

ՄՈՂՈՍՈՆ - Եւ դարձեալ՝ ըստ սողոմոնի գ են սիգաճեմք. առի՞ծ՝ և նոխազ՝ և աքաղաղ: - (Գիրք հարցմանց, 54).

ՄՈՂՈՎՄԷ - Մարիամ ամուսնացաւ ի բեթլէհէմ և ծնաւ զսողոմի զմանկաբարձն յիսուսի. ո՛չ որ մայր եղև որդւոցն զբերթեայ. զի այն. սողովմէ դուստր է յովսէփայ աստուածահօրն: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՄՈՄՆԱՍ - Սոմնաս անտիոքայ: - (Գիրք հարցմանց, 543).

ՄՈՍՈՐՈՆ - Յետոյ վասն զազանաց երկրին՝ հնազանդեցաւ գրոյն մովսէսի. և ծածկեցին զաստուածս իւրեանց ի լերին սոմորոն. և անդ երկիր պազին սամարացիք: - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՍՈՎԻՒԷ - ...և Սովիէ ի նոյն բերլէիւմ ծնաւ զեղիսաբերթ մայր մկրտչի: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՍՈՎՓԱՐ - Ոմանք ասեն թէ՛ բարեկամքն իւր որ էին յազգէն եսաւայ ելիփագ. սովփար. և բաղդատ. որք եկին միախարել զնա ի վշտացն, նոքա գրեցին. որպէս ինքն ասէր, (ո՛ տայր ինձ գրել զբանս իմ յիշատակ յաւիտենից:)- (Գիրք հարցմանց, 320).

ՍՈՒԿԵՍՈՍ - Ջնոյն և սուրբն կիրեղ գրէ առ սուկեսու թողին, (Մի ասեմք զքրիստոս աստուած մարդացեալ, և մի զբնութիւն նորա:)- (Գիրք հարցմանց, 83).

ՍՈՒՐԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Ռագաւայն սուրա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՍՈՒՔԱ - Անունք Կանանց Նահապետացն.... Սաղային սուրա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՍՈՓԷԿՂԻՂԷՍ - ...ապա՛ Սովեկղիղէս եղբայր սոցա եգիտ զեր-րորդ ձայնն ի հոսանաց. - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՍՈՓՈՆԻԱ - Սովոնիա. որ լինի **իւ**: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ՍՊԱՆԻԱ - Որպէս ասեն վարդապետք, ի վերջին ծովէն սպանիու մինչև ի հնդիկս սակաւ աւուրց բացատ գոյ թէ վարես-ցէ հողմ զնան: - (Գիրք հարցմանց, 763).

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ - Ջմակարիոս յանտիրոքու. և զաշակերտն իւր զստեփաննոս: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՍԻՒՆԵՅԻ - Ջաւագ օրհնութիւնքն զեօթն ձայ-նիցն, ստեփաննոս սինեցին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

(ՄԵԾՆ) **ՎԱՐԴԱՆ** - Այլ և զկարգն յարութեան՝ սորա՛ է ասացեալ մեծն վարդան ի տեսութիւն անթառամ ծաղկին: - (Գիրք հարցմանց, 637).

ՎԱՐԴԱՆ (սպարապետն) - Ժողովեալ **իւ** եպիսկոպոսաց և բազում վարդապետաց և ժողովրդոց. կողմակալք և մարգպանք,

մեծամեծօրն հայոց, և սպարապետն վարդան ազգայնօրն իւր: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՎԱՐԴԱՆ (վարդապետն) - Այլ և ոմանք ի մենջ որպէս վարդապետն վարդան և այլք ասեն գոլ ի միում տեղոջ զամենայն հոգիս: - (Գիրք հարցմանց, 686).

ՎԱՀԱՆ - Լուսնաձև Վահանն ի վերայ թիկանցն և սրտին՝ և կրկին տախտակ դատաստանին յուսն, եմփորո՛նն է: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ - Եւ նոյն զքահանայթաղէքն, որ ունի է աւետարան. և զաշխարհական թաղումն, ի յայրարատ զաւառի ի վաղարշապատ քաղաքի ի վկայարանս սրբոյն հոռիփսիմի. յետ ճժա ամի սրբոյն գրիգորի. զի մինչև ցայն հնովն վարէին: - (Գիրք հարցմանց, 659).

ՎԱՉԱԳԱՆ (ԱՐՔԱՅ) - Վեցերորդ ժողով եղև յամն վաչագանայ արքայի աղուանից: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՎԱՐՍԳ - Տասներորդ խաչի դ տօնն. գոր ի սուրբ խաչին է. և երևմանն. և վարագայ խաչին. և խաչզիւտն: - (Գիրք հարցմանց, 649).

ՎԵՐԱՊԱՆԹԵՐ - Պանթեր ծնաւ զվերապանթեր: - (Գիրք հարցմանց, 460).

ՎՇՏԱՍՊԵՍ - Եւ աստի թուեալ ի դարեհէ՛ որդոյ վշտասպէայ, որ արձաձեաց զգօրաբաբէլ. և յորոյ երկրորդ ամին շինէ զտաճարն: - (Գիրք հարցմանց, 449).

ՎՕՌԷՍՍ, ՎՕՌԷՍՔ - Անունք Երկոտասան Հողմոյն: ...Հիւսիսայինք որք կոչին Վօռէսք: Այն որ մերձ յարևելս է, Վօռէա՛ս կոչի. նեղէ՛ զամպս, և կապէ՛ զանձրևս: Եւ որ մերձ յարևմուտս է, Թրասկիաս կոչի. առնէ զձիւնն: Իսկ միջինն՝ Ապարքտիաս. ցուրտ և կարկտաբէ՛ր է: (Գիրք հարցմանց, 205).

ՏԱԲԻԹ - Այսպէս և առեալք զհոգին սուրբ բղիսեն. ոմանց ի մահ

և ոմանց ի կեանս. որպէս առ տաբիթայն և առ սափիրային: - (Գիրք հարցմանց, 523).

ՏԱՐԱՏՈՍ - Տարատոս կոստանդնուպօլսի: - (Գիրք հարցմանց, 544).

ՏԱՐՕՆ - Գրիգոր մագիստրոսն ի տարօն եկեղեցի է շինեալ. և ծախիւք պատկեր բերեալ և անդ եղեալ: - (Գիրք հարցմանց, 639).

ՏՈՐՈՍ - Բիւրեղն, ծովագոյն յօղանման. գտանի ի տորոս յանցս եփրատ գետոյն: - (Գիրք հարցմանց, 349).

ՏԷՐ ԵՂԻԱ - Եօթներորդ՝ ժողովն սիմեօնի աղուանից կաթողիկոսի և հայոց կաթողիկոսի տէր եղիայի: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՏԷՐ ՅԱԿՈԲ ԿԼԱՅԵՑԻ - Զերգեցէքն, տէր յակոբ կլայեցին: - (Գիրք հարցմանց, 638).

ՏԷՐ ՄԻՄԷՈՆ - Զոր յառաջին ամին յորժամ նստաւ կաթողիկոս տէր սիմեօնի, ի ձեռն տէր եղիայի մեծահանդէս ժողովմամբ պայծառացոյց զեկեղեցի կանոնական հաստատութեամբ ի փառս քրիստոսի աստուծոյ մերոյ օրհնելոյն յաւիտեանս ամէն: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՏԷՐ ՄԻՈՆ - Եւ տէր սիոն հայոց կաթողիկոսն անդր հասեալ բազում եպիսկոպոսօք և մեծամեծ ազատօք հայոց և իշխանօք նոցին. ընդ դէմ աղանդոց ա՛յնր ժամանակի, և թուլութեան կարգաւորաց եկեղեցոյ, և բռնութեան իշխանաց: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՏԻԲԵՐ - Արդ՝ առաջին վկայութիւն, ասէ սուրբն կիւրեղ ի գիրս պարապմանց ի հարցմունս տիբերեայ եթէ՝ հատուցմունքն հետևին դատաստանին. և դատաստանն գալստեան դատաւորին ի կատարածի: - (Գիրք հարցմանց, 691).

ՏԻԲԵՐԻԱՅ - Եւ կրկին սուտ. զի ուր զձուկն կերին՝ ի գալիլեայ յեզր տիբերիայ ծովուն էր **դ** աւուր ճանապարհ հեռի յերուսա-

դեմէ՛ և ի լեռնէն ձիթենեաց ուստի համբարձաւ քրիստոս: -
Գիրք հարցմանց, 511).

ՏԻՄՈԹԷՈՍ - Տիմոթէոս աղէքսանդրու. Մելիտոս անտիոքայ. **ՃԾ**
հարք ընդդէմ մակեդոնի հայհոյչի հոգւոյն սրբոյ: - (Գիրք
հարցմանց, 542).

ՏԻՏՈՍ - ...որպէս գրէ սուրբն դիոնէսիոս ի թուղթն տիտոսի: -
(Գիրք հարցմանց, 596).

ՏՈՐՈՍ - Բիւրեղն, ծովագոյն յօղանման. գտանի ի տորոս յանցս
Էփրատ գետոյն: - (Գիրք հարցմանց, 349).

ՏՈՒԲԻՍ - Իսկ Սիրաք և Իմաստութիւնն և Յուդիդն և Տուբիդն և
Տուբիայն և Մակաբայեցիքն և Կտակքն և այլք, չեն յայսմ
համարի: - (Գիրք հարցմանց, 451).

ՏՈՒԲԻՂ, ՏԻԲՈՒԹ - Ձոր ի տուբիթն ասէ, (յորժամ կացեր
յաղօթս և նուն քո սառա, ես մատուցի զաղօթս ձեր առաջի
սրբոյն:)- (Գիրք հարցմանց, 59).

ՐԱՄԱԲ - Եւ նշանն րախաբ պոռնկի: - (Գիրք հարցմանց, 494).

ՓԱՂԵԿ - Անունք Կանանց Նահապետացն... Փաղեկայն
դուբնա՛: - (Գիրք հարցմանց, 299).

ՓԱՅԼԱԾՈՒ - Եւ է երկինք՝ է գօտիքն են է մոլորակացն. որ է
Չոհա՛լն. Երևա՛կն. Հրա՛տն. Արեգա՛կն. Լուսնթա՛զն. Փայլա-
ծո՛ւն և Լուսինն: - (Գիրք հարցմանց, 183).

ՓԱՆՈՒԷԼ - Իններորդ՝ փանուէլ. յայտնութիւն աստուծոյ: -
(Գիրք հարցմանց, 144).

ՓԱՐԱՆ - Եւ արքորեցին զթէոդորոս գփարանու եպիսկոպոսն: -
(Գիրք հարցմանց, 543).

ՓԱՐԷՍ - Թամար՝ որ ծնաւ գփարէս ի յուդայէ՛: - (Գիրք
հարցմանց, 300).

ՓԱՐԻՍ - Երկրորդ՝ զի կամեր զա՛զգն հարցանել թէ յուդայի ցե-
ղէն և փարիսէ՛ն իցէ, զի սպանցէ զնա: - (Գիրք հարցմանց, 427).

ՓԵԳՈՎՐԱՅ - Փեգովրայ տեղի՝ էր կոռց. և դևքն չտային թոյլ թաղել զմարմինն, մինչև սաստեաց միքայել հրեշտակապետն ասելով, (սաստեացէ՛ ի քեզ տէր.) որպէս յա՛յտ է ի կաթուղիկէից վերջին թուղթն: - (Գիրք հարցմանց, 409).

ՓԵՆԵՀԷՍ, ՓԵՆԵՀԷԶ - Նա՛խ՝ զի հրամանաւն աստուծոյ էր. որպէս պոռնկութիւնն ովսէի և սպանութիւնն փենեհէսի ո՛չ էր մեղք: - (Գիրք հարցմանց, 337).

ՓԵՍԻՈՍ - Եւ անուն փարաւոնի որ ընկղմեցաւ՝ փեսիոս. և ոմանք կանաքարիս կոչեն: - (Գիրք հարցմանց, 337).

ՓԻԼԻՍՈՆ - Տիտոսի: Փիլիմոնի: - (Գիրք հարցմանց, 450).

ՓԻԼԻՊՊՈՍ - Ներքինոյն զոր փիլիպպոս մկրտեաց փոթամո՛ւս էր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՓԻԼՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ - Ապա ուրեմն համաձայնելի է մեզ փիլոնի իմաստնոյ. որ անծորելի է ասէ պտուղն և անթափ տերևն: - (Գիրք հարցմանց, 224).

ՓԻՍՈՆ ԳԵՏ - Զմրուխտ. կանա՛չ է և դեղնագոյն. գտանի ի փիսոն գետ. Ղևի՛ է և Յոհաննէս: - (Գիրք հարցմանց, 348).

ՓԼԱԲԻԱՆՈՍ - Եւ թղթով նզովեցին զԷւտիքէս և գփլաբիանոս և զղոմնաս և զտումարն լսոնի: - (Գիրք հարցմանց, 542).

ՓՈԹԱՍՈՍ - Ներքինոյն զոր փիլիպպոս մկրտեաց փոթամո՛ւս էր: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՓՈԿԵՂԷԴԷՍ - Փոկեղեղէս եղբայր նորա՝ արար զերկրորդ ձայնն ի դարբնականէ՛. - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՓՈՏԻՆԱ - Այլ և սամարուհի կնոջն լուսինա՛ էր անունն: ...Տեռատեսին փոտինա: - (Գիրք հարցմանց, 495).

ՓՈՏԻՆՈՍ - Դարձեալ՝ մի բնութիւն համբաւեն մարկեղոս և փոտինոս: - (Գիրք հարցմանց, 82).

ՓՈՒԱ - Նախ փուա արքայ ասորեստանեայց էլ ի վերայ իսրա-յելի: - (Գիրք հարցմանց, 446).

(ՔԱՂԱՔ) **ԲԵԹԱՆԻՈՅ** - Վասն այն եհան զաշակերտսն արտաքոյ քաղաքին բերթանիոյ: - (Գիրք հարցմանց, 519).

(ՔԱՂԱՔ) **ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ** - Զի արտաքոյ երկնային քաղաքին եւմի է՛ տանջանաց տեղի, ուր մեղաւորքն ժողովին: - (Գիրք հարցմանց, 748).

(ՔԱՂԱՔ) **ՆԱՆԻՉԵՒԱՆ** - Երրորդ՝ նշանն սրբոյն յակոբայ մծբնայ հայրապետին. և գեղն արկուռի՝ ուր տնկեաց այգի. և քաղաքն նախիջևան, ուր ինքն նոյ հանգուցեալ է ի տապանի: - (Գիրք հարցմանց, 295).

ՔԱՂԵԲ - Դարձեալ՝ քաղէք և յետու. հին և նոր կտակարանք. որք զհանդերձեալն մեզ պատմեն. և զյաղթելն անմարմին թշնամոյն: - (Գիրք հարցմանց, 380).

ՔԱՂԿԵՂՈՆ - Ըստ այսմ օրինակի և նոր հերձաւածօք քաղկեդոնիկք նեռին կարապետք. հետևօք նեստորի անիծելոյ՝ և լնոնի պղծոյ: - (Գիրք հարցմանց, 34).

ՔԱՍ - Հայկն յաբեթի. և Բէլն ի քամայ որսորդ նոցա: - (Գիրք հարցմանց, 297).

ՔԱՆԱՆ - Վեց քաղաքաց հրամայեաց որոշել ապաստանի և տալ քահանայից. **գ** յերկիրն քանանու և **գ** յայնկոյս յորդանանու: - (Գիրք հարցմանց, 392).

ՔԱՍԲԻ - Նա՛խ՝ զի վրէժխնդիր եղն օրինացն աստուծոյ. որպէս փենէհեզ սպան զգամբրի և գրասքի. և սամուել զագագ: - (Գիրք հարցմանց, 444).

ՔԵԲՐՕՆ, **ՔԵԲՐՈՆ** - Նախ ի բերլէհեմ. և ապա՛ ի քեբրօն. և յետ եօթն ամաց ի վերայ ամենայն իսրայելի օծաւ: - (Գիրք հարցմանց, 673).

ՔԵՂԿԻ - Յետ որոյ քեղկի քահանայ որ էր հայր երեմիայի՝ եզիս զերկրորդ օրէնքն և մատոյց առ ովսիա. և գնաց առ ողոյիկին մարգարէ հարցանել. - (Գիրք հարցմանց, 447).

ՔԵՏՈՒՐ - Սեփովրա էր դուստր ռագուելի քրմի՝ որդոյ դեղանայ. որդոյ յեկտանայ. որդոյ արբահամու ի քետուրայ կնոջէ: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՔԻՆՈՍՓԷՆԷՄ - Եւ ապա՝ քինոսփենէս հմուտ ձայնից գազանաց և թռչնոց, զատուցանէ՝ ըզկողմն առաջին ձայնին: - (Գիրք հարցմանց, 640).

ՔԻՐԱՍ - Զի զտեղին յերուսացւոցն գնեաց դաւիթ. և ճարտարապետն քիրամ տիրացի էր որ շինեաց. և քիրամ արքայ զփայտն առաքեաց: - (Գիրք հարցմանց, 440).

ՔՈՂՈՂ ԳՈՍՈՐ - Եւ յորժամ կոտորեաց զթագաւորսն քողող զմորայ, եցոյց թէ թագաւոր թագաւորա՛ց է: - (Գիրք հարցմանց, 300).

ՔՈՐԱԶ - Եւ ծնունդն ի քորազին. և սնունդն ի բերսայիդայ. և թագաւորեալ ի բիւզանդիայ: - (Գիրք հարցմանց, 706).

ՔՈՒՍԻ - Նախ բնական իւելքն. որ ի բարեխառն կազմուածոյ հանդիպի. որպէս էր՝ ակիտոփելին և քուսեայ բարեկամին դաւթի: - (Գիրք հարցմանց, 537).

ՔՍԱՆԹԻՍ - Եզիպտոսի իշխանին քսանթիս կոչէին որ չարչարիչն էր իսրայելի: - (Գիրք հարցմանց, 330).

ՔՐԻՍՏՈՍ - Այլ արդ՝ է քրիստոս ամենայն՝ սիրով յօղեալ են ի միմեանս՝ և բարեկարգեալք: - (Գիրք հարցմանց, 21).

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԻՍՈՒՍ - Եօթներորդ՝ ըստ ուսման. որպէս աշակերտք ծնունդք կոչին վարժողաց. եթէ ի մարմնա-կանս. և եթէ ի հոգեկանս. ըստ այնմ (ի քրիստոս յիսուս յաւետարանաւն ե՛ս ծնայ զձեզ): - (Գիրք հարցմանց, 308).

ՕԳՈՍԻՆՈՍ - Եւ օգոստինոս վարդապետ նոցա ասէ ի գիրս Երրորդութեանն, (ըմբռնել զաստուածային էութիւնն՝ պատկանի որդոյն աստուծոյ ըստ բնութեանն. և որդոյն մարդոյ՝ ըստ շնորհաց միաւորութեանն: - (Գիրք հարցմանց, 100).

ՕԳՈՍՏՈՍ - Կամ լինելիք ազատ որպէս զօզոստոս. որում բոլոր աշխարհ ծառայեաց: - (Գիրք հարցմանց, 761).

ՕԳՈՍՏՈՍ ԿՍՅՍԸ - Իններորդ՝ օգոստոս կայսր. որ իբրև գերկաթ մանրեցէ զամենեսին: - (Գիրք հարցմանց, 29).

ՕԶՆԵՅԻ - Չորրորդ՝ մեծ և արժանաւոր ժողովն եղև ի մանագկերտ. ի **Ճեղ** թուականին. հրամանաւ և արդեամբք զիտնաւոր և մեծ իմաստասիրին սրբոյն յոհաննու կաթողիկոսին հայոց օձնեցոյ: - (Գիրք հարցմանց, 545).

ՕՄԻԴ - Այլ աշխարհն օսիդ՝ զաւա՛ն է եսաւայ. զի օսիդն մի է յորդուցն եսաւայ յորոյ անուն կոչեցաւ երկիրն օսիդ: - (Գիրք հարցմանց, 327).

Grigoryan Susanna - Examination the proper names of the “Book of Questions” of Grigor Tatevatsi - Examination the proper names of the “Book of Questions” of Grigor Tatevatsi shows that these names are in a rich environment of historical information, and they can also serve as a separated dictionary of proper names, and become a supplement to ever published dictionaries of proper names.

Григорян Сусанна - Исследование собственных имен «Книги вопрошений» Григора Татеваци - Изучение собственных имен «Книги вопрошений» Григора Татеваци показывает, что эти имена находятся в богатой среде исторической информации, а также они могут служить самостоятельным словарем собственных имен, и стать пополнением когда-либо опубликованных словарей собственных имен.